

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών
Τμήμα Κοινωνικής & Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό: Τυπική, Άτυπη και από
Απόσταση Εκπαίδευση (Συμβατικές και e- Μορφές)

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Οικογενειακές επισκέψεις στα Μουσεία:
Μελέτη περίπτωσης Ελληνικό Παιδικό Μουσείο»

Φοιτήτρια: Κασκέτη Ευτυχία

Επιβλέπων Καθηγητής: κ. Κωνσταντίνος Δημόπουλος

ΚΟΡΙΝΘΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2015

Πίνακας περιεχομένων

Περίληψη	5
Ευχαριστίες.....	6
1. Εισαγωγή	7
2. Θεωρητικό πλαίσιο	9
2.1 Μουσείο και θεωρίες μάθησης.....	9
2.2 Η οικογένεια στο μουσείο.....	15
2.3 Τα παιδικά μουσεία και η συμβολή τους στην εκπαίδευση του παιδιού.....	16
2.4 Η περίπτωση του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου	18
2.5 Μελέτη περίπτωσης: Τα εκθέματα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πώς κινούμαι;» και «Γεια σου Πυθαγόρα».....	20
3. Βιβλιογραφική επισκόπηση	28
3.1 Εισαγωγή	28
3.2 Οι βασικές έρευνες που επισκοπήθηκαν στο πεδίο των Μουσείων Φυσικών Επιστημών	29
3.3 Οι βασικές έρευνες που επισκοπήθηκαν στο πεδίο των Παιδικών Μουσείων	42
3.4 Συμπεράσματα	48
4. Μεθοδολογικό πλαίσιο.....	49
4.1 Η έρευνα.....	49
4.1.1 Σκοπός και στόχοι της έρευνας.....	49
4.1.2 Μεθοδολογία της έρευνας.....	49
4.1.3 Παράμετροι που επηρέασαν την έρευνα.....	49
4.2 Τα ερευνητικά εργαλεία.....	50
4.3 Το δείγμα και η μέθοδος δειγματοληψίας.....	53
5. Ανάλυση αποτελεσμάτων της έρευνας	55
5.1 Σύνθεση της οικογένειας.....	55
5.2 Ηλικία των μελών της οικογένειας	56
5.3 Το μορφωτικό επίπεδο των ενηλίκων	57
5.4 Προηγούμενες επισκέψεις στο Παιδικό Μουσείο	59
5.5 Οι δραστηριότητες της οικογένειας στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου	60

5.6 Οι τρόποι αλληλεπίδρασης των οικογενειών με τα εκθέματα του Παιδικού Μουσείου	63
5.7 Τα είδη των δραστηριοτήτων με τα οποία ασχολήθηκαν οι οικογένειες.....	67
5.8 Σχέση αλληλεπίδρασης των μελών της οικογένειας.....	70
5.9 Τα είδη των αλληλεπιδράσεων	71
6. Συμπεράσματα.....	78
Βιβλιογραφία.....	81
Παράρτημα.....	86

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: Δημογραφικά στοιχεία και σύνθεση της ομάδας επίσκεψης	5
Πίνακας 2: Μορφωτικό επίπεδο ενηλίκων	58
Πίνακας 3: Οικογενειακές δραστηριότητες στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου	61
Πίνακας 4: Στο σύνολο των ερωτηθέντων / σχέση μορφωτικού επιπέδου των ενηλίκων μελών της οικογένειας με το ποιος από την οικογένεια επιλέγει τις δραστηριότητες ή τα εκθέματα με τα οποία θα ασχοληθούν στο μουσείο.....	64
Πίνακας 5: Χρόνος παραμονής στα εκθέματα.....	65
Πίνακας 6: Δραστηριότητες στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα»	69
Πίνακας 7: Δραστηριότητες στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;»	70
Πίνακας 8: Λεκτική αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα»	73
Πίνακας 9: Λεκτική αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;»	74
Πίνακας 10: Μη λεκτική αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα»	76
Πίνακας 11: Μη λεκτική αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;»	77

Κατάλογος Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Ηλικία ενηλίκων συνοδών	56
Διάγραμμα 2: Μορφωτικό επίπεδο ενηλίκων	57
Διάγραμμα 3: Στο σύνολο των ερωτηθέντων / σχέση μορφωτικού επιπέδου των ενηλίκων μελών της οικογένειας με την επισκεψιμότητα στο Παιδικό Μουσείο	59
Διάγραμμα 4: Συχνότητα επισκέψεων σε μουσειακούς ή εκθεσιακούς χώρους ως οικογένεια.....	62
Διάγραμμα 5: Ποιος επέλεξε τα εκθέματα ή τις δραστηριότητες με τις οποίες ασχολήθηκε η οικογένεια στο μουσείο	63

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1: Η πυραμίδα της μεσογειακής διατροφής.....	21
Εικόνα 2: Φωτεινός παντογνώστης	22
Εικόνα 3: Ενότητα «Κινούμαι και Ασκούμαι»	22
Εικόνα 4: Τα όργανα του σώματος.....	23
Εικόνα 5: Πάζλ με κόκαλα του ανθρώπινου σώματος	23
Εικόνα 6: Συναισθήματα.....	24
Εικόνα 7: Ενότητα «Ανακαλύπτω τον Εαυτό μου».....	25
Εικόνα 8: Ενότητα «Ανακαλύπτω τον Εαυτό μου».....	25
Εικόνα 9: Γεωμετροπίνακας	26
Εικόνα 10: Υλικό για τρισδιάστατες κατασκευές.....	27
Εικόνα 11: Υλικό για τρισδιάστατες κατασκευές.....	27
Εικόνα 12: Ντόμινο με σχήματα.....	27

Περίληψη

Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι να μελετήσει τις οικογενειακές επισκέψεις στα μουσεία. Συγκεκριμένα, στόχος της είναι να εξετάσει την ποιότητα των αλληλεπιδράσεων που συμβαίνουν μεταξύ των ενηλίκων και των παιδιών σε ένα μουσείο και αν τα διάφορα είδη εκθεμάτων επιφέρουν μάθηση στο σύνολο της οικογένειας.

Η έρευνα διεξήχθη στο Παιδικό Μουσείο της Αθήνας και το δείγμα αποτέλεσαν είκοσι οικογένειες, οι οποίες συνόδευαν τουλάχιστον ένα παιδί σχολικής ηλικίας. Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων ήταν η παρατήρηση και το ερωτηματολόγιο. Αρχικά γινόταν η παρατήρηση της συμπεριφοράς των οικογενειών κατά την παραμονή τους σε δύο συγκεκριμένα εκθέματα και έπειτα τα ενήλικα μέλη τους συμπλήρωναν το ερωτηματολόγιο.

Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας επαληθεύουν την αρχική υπόθεση, δηλαδή ότι υπάρχει μάθηση στο σύνολο της οικογένειας μέσα στο μουσείο, καθώς σε όλες τις οικογένειες του δείγματος παρατηρήθηκαν συμπεριφορές οι οποίες συνδέονται εν γένει με την εκμάθηση.

Ευχαριστίες

Για την εκπόνηση της διπλωματικής μου εργασίας θα ήθελα να απευθύνω θερμές ευχαριστίες στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Κωνσταντίνο Δημόπουλο για την καθοδήγηση, την άμεση και ουσιαστική βοήθεια που μου προσέφερε αλλά και γενικότερα για την υποστήριξή του σε όλα τα στάδια της εργασίας.

Δε θα μπορούσα να παραλείψω τις ευχαριστίες μου στη διοίκηση του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου για την πρόσβαση που μου εξασφάλισε στα εκθέματα του Παιδικού Μουσείου. Ακόμη, ευχαριστώ την υπεύθυνη του Κέντρου Έρευνας και Τεκμηρίωσης του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου, κ. Αλεξάνδρα Γεωργοπούλου, για τη βοήθειά της, προκειμένου να αποκτήσω πρόσβαση σε μέρος της βιβλιογραφίας το οποίο χρησιμοποίησα.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους συνέβαλαν με οποιονδήποτε τρόπο στην επιτυχή εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας και ιδιαίτερα τον Αντώνη Παπαπολύζο για την άμετρη συμπαράσταση, βοήθεια και κατανόηση που έδειξε καθόλη τη διάρκεια των μεταπτυχιακών μου σπουδών.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά τους γονείς μου, οι οποίοι υπήρξαν ένα ανεκτίμητο στήριγμα για μένα και στους οποίους οφείλω όλη τη διαδρομή των σπουδών μου, μέχρι σήμερα.

1. Εισαγωγή

Σήμερα ζούμε στην εποχή της μάθησης, σε μια κοινωνία με κυρίαρχη πλέον σε όλες τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες την ιδέα της δια βίου μάθησης. Το γεγονός αυτό έχει επηρεάσει και τα μουσεία τα οποία πλέον έχουν αλλάξει την παραδοσιακή εικόνα ενός χώρου με εκθέματα τα οποία το κοινό δε μπορεί να αγγίξει. Έχουν μεταμορφωθεί σε χώρους πιο δυναμικούς, στους οποίους το κοινό μπορεί να προβληματιστεί, να πειραματιστεί, να αλληλεπιδράσει με τα εκθέματα και τέλος να διαμορφώσει τη δική του άποψη.

Στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει την ύπαρξη της μάθησης στο χώρο των μουσείων και ειδικότερα εστιάζεται σε μια ιδιαίτερη ομάδα κοινού που είναι οι οικογένειες. Παρόλο που έχουν γίνει πολλές έρευνες για διάφορες ομάδες κοινού που επισκέπτονται μουσεία, πολύ λίγες είναι αυτές που έχουν ως στόχο την οικογένεια. Αντίθετα, η ομάδα κοινού που φαίνεται να έχει μελετηθεί περισσότερο, ιδιαίτερα στην Ελλάδα, είναι τα σχολεία. Ωστόσο, η διεθνής βιβλιογραφία δείχνει πως σε χώρες όπως η Βρετανία και η Αυστραλία, οι οικογένειες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό των επισκεπτών των μουσείων. Επιπλέον, όσον αφορά την περίπτωση των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί για τις οικογένειες και τη σχέση τους με τα παιδικά μουσεία φαίνεται πως παρουσιάζει ελλείψεις διεθνώς. Συνεπώς, με την παρούσα εργασία θα θέλαμε να συνεισφέρουμε στη συζήτηση για τη διερεύνηση του ζητήματος αυτού.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Παιδικό Μουσείο της Αθήνας και η αρχική υπόθεση της εργασίας, όπως προαναφέρθηκε, προσανατολιζόταν στην ύπαρξη μάθησης στο σύνολο της οικογένειας κατά την επίσκεψή της στο μουσείο. Προκειμένου, να διερευνηθεί το ζήτημα αυτό, αρχικά χρειάστηκε να γίνει ανίχνευση και στη συνέχεια μελέτη της ποιότητας των αλληλεπιδράσεων που συμβαίνει μεταξύ των ενηλίκων και των παιδιών σε ένα μουσείο. Ακόμα, άλλο ένα θέμα το οποίο θέλαμε να διερευνήσουμε και σχετίζεται με την αρχική υπόθεση ήταν οι απόψεις των ενηλίκων μελών της οικογένειας σχετικά με το τι πιστεύουν ότι τους προσφέρει ως οικογένεια μια επίσκεψη σε ένα μουσειακό χώρο σαν και αυτό του Παιδικού Μουσείου. Τέλος, θεωρήσαμε σκόπιμο να εξετάσουμε και τα χαρακτηριστικά των οικογενειών που επισκέπτονται το μουσείο και κατά πόσο επηρεάζουν ή όχι τη μάθηση της οικογένειας.

Ωστόσο, επιδίωξη της εργασίας δεν ήταν να διερευνήσει τις γνώσεις που αποκόμισε η οικογένεια κατά την επαφή και τη διάδραση της με τα εκθέματα του μουσείου. Αυτό πιστεύουμε ότι απαιτεί επιπλέον χρόνο διερεύνησης και μετά την επίσκεψή της οικογένειας στο μουσείο. Αντίθετα, σκοπός ήταν να μελετήσει τη συμπεριφορά της οικογένειας και τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζει τη μάθηση.

Το περιεχόμενο της παρούσας εργασίας δομείται σε κεφάλαια ως εξής:

Το δεύτερο κεφάλαιο αποτελείται από το θεωρητικό πλαίσιο. Αρχικά, παρουσιάζονται οι βασικές θεωρίες μάθησης που υποστηρίζουν το εκπαιδευτικό έργο των μουσείων. Έπειτα, σκιαγραφείται η έννοια της οικογένειας και η σχέση της με τα μουσεία. Στη συνέχεια, γίνεται μια αναφορά στη συμβολή των παιδικών μουσείων στην εκπαίδευση του παιδιού. Ενώ, στο τέλος του κεφαλαίου ακολουθεί μια παρουσίαση του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου και η αναλυτική περιγραφή των εκθεμάτων στα οποία πραγματοποιήθηκε η έρευνα.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται μια σύντομη επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας σχετικά με έρευνες που σχετίζονται με τις οικογενειακές επισκέψεις στα μουσεία.

Στο τέταρτο κεφάλαιο περιγράφεται και αναλύεται η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήσαμε για τη διεξαγωγή της έρευνας, η οποία βασίστηκε στη συμπλήρωση ενός ερωτηματολογίου από τις οικογένειες του δείγματός μας και στην παρακολούθηση τους κατά τη διάρκεια παραμονής τους σε δύο συγκεκριμένα εκθέματα.

Στο πέμπτο παρουσιάζονται και αναλύονται τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τα δεδομένα της έρευνας.

Στο έκτο κεφάλαιο παρατίθενται τα συμπεράσματα, τα οποία έχουν εξαχθεί κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας και αναφέρονται και οι περαιτέρω προτάσεις για μελλοντική έρευνα στο συγκεκριμένο ζήτημα.

Τέλος, στο παράρτημα παρουσιάζεται το ερωτηματολόγιο που συμπλήρωσαν οι οικογένειες του δείγματός και η εσχάρα παρατήρησης που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διεξαγωγή της έρευνας. Ακόμα, ακολουθεί μια σύντομη περιγραφή από την παρακολούθηση των οικογενειών στο έκθεμα.

2. Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Μουσείο και θεωρίες μάθησης

Τις τελευταίες δεκαετίες τα μουσεία βρίσκονται σε συνεχή επαναπροσδιορισμό του ρόλου τους προκειμένου να ανταποκριθούν στις σύγχρονες απαιτήσεις και ανάγκες της κοινωνίας. Σύμφωνα με τον επίσημο ορισμό του ICOM (International Council of Museums) ως μουσείο ορίζεται ένα μη κερδοσκοπικό μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξής της, ανοιχτό στο κοινό, που έχει ως έργο του τη συλλογή, τη μελέτη, τη διατήρηση, τη γνωστοποίηση και την έκθεση τεκμηρίων του ανθρώπινου πολιτισμού και περιβάλλοντος, με στόχο τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία (Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων ICOM, 1983). Εξορισμού λοιπόν τίθεται ο εκπαιδευτικός και ψυχαγωγικός ρόλος του μουσείου, ο οποίος θα μας απασχολήσει και στην παρούσα εργασία.

Τα μουσεία, ως κύριοι χώροι πολιτιστικής αναφοράς, καλούνται επομένως όχι μόνο να εξασφαλίσουν την πρόσβαση στον υλικό πολιτισμό, αλλά και να προσφέρουν τη δυνατότητα της βιωματικής προσέγγισης του πολιτισμού καθώς επεκτείνεται και διευρύνεται η εκπαιδευτική αποστολή τους προς το κοινωνικό σύνολο. Αυτή την πτυχή των μουσείων επισημαίνει και η συγκεκριμένη εργασία και εφόσον μελετάμε τα μουσεία ως χώρους μάθησης και εκπαίδευσης κρίνεται ιδιαίτερα σημαντικό να επισημάνουμε τις θεωρίες μάθησης που υποστηρίζουν το εκπαιδευτικό τους έργο. Κάθε θεωρία μάθησης αντικατοπτρίζει με διαφορετικό τρόπο τον εκπαιδευτικό ρόλο του μουσείου και συνιστά τη βάση για την οργάνωση των εκπαιδευτικών του δραστηριοτήτων.

Οι παιδαγωγικές θεωρίες που διαμορφώθηκαν στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, όπως αυτές του Dewey και της Montessori, καθώς και η έρευνα του Piaget, για τον τρόπο που δομείται η γνώση και αναπτύσσεται ο άνθρωπος, υποστήριξαν την ενεργό συμμετοχή στη διαδικασία κατάκτησης της γνώσης και διαμόρφωσαν σε μεγάλο βαθμό τον εκπαιδευτικό ρόλο των μουσείων (Ντιρογιάννη, 2011).

Ωστόσο, σύμφωνα με τον George Hein (1998), οι εκπαιδευτικές θεωρίες μπορούν να ταξινομηθούν σε δύο τομείς: θεωρίες για την μάθηση και θεωρίες για τη γνώση. Όλες οι εκπαιδευτικές θεωρίες περιλαμβάνουν απόψεις πάνω στα δύο αυτά ζητήματα και ο συνδυασμός τους υποδηλώνει ιδιαίτερες εκπαιδευτικές πρακτικές (παιδαγωγική) και καταλήγει σε διαφορετικά είδη εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων, εκθέσεων και

προγραμμάτων που θεωρείται ότι αντιστοιχούν σε συγκεκριμένη εκπαιδευτική προσέγγιση που έχει επιλέξει το μουσείο.

Κατ' αρχήν ως προς το ζήτημα για τη φύση της γνώσης φαίνεται οι σχετικές θεωρίες να σχηματοποιούνται γύρω από δύο διαφορετικές θέσεις. Η πρώτη θέση, η οποία περιλαμβάνει τις ρεαλιστικές απόψεις, υποστηρίζει ότι η αντικειμενική γνώση είναι εφικτή, αφού η πραγματικότητα υπάρχει ανεξάρτητα από οποιοδήποτε σκεπτόμενο αντικείμενο και παρέχεται από ένα πομπό σε ένα δέκτη (Νάκου, 2001). Αντίθετα, η δεύτερη θέση, η οποία περιλαμβάνει τις ιδεαλιστικές απόψεις, υποστηρίζει ότι η πραγματικότητα και κυρίως η γνώση που προκύπτει από τη σχέση μας με αυτή είναι υποκειμενική. Συνεπώς, σύμφωνα με τη δεύτερη αυτή θέση η γνώση δομείται από τα υποκείμενα σύμφωνα με το ιστορικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο στο οποίο αυτά υπάρχουν και δρουν και στο οποίο συντελείται η μαθησιακή διαδικασία, η οποία δεν είναι μια πρόσθετη διαδικασία, αλλά μια διαδικασία μέσω της οποίας είναι δυνατόν να επέλθει ο μετασχηματισμός και των υποκειμένων και των ιδεών τους για την πραγματικότητα (Νάκου, 2001).

Ενδιάμεσα στις παραπάνω ακραίες επιστημολογικές θέσεις για τη μάθηση και τη γνώση τοποθετείται η παιδαγωγική θέση του John Dewey, όπως προαναφέρθηκε, η οποία υποστήριξε τη σημασία της πρακτικής εμπειρίας και της εφαρμογής των ιδεών στην πράξη. Η έννοια της εμπειρίας, μέσα από την ενασχόληση με υλικά και το συνδυασμό πρακτικής και θεωρητικής γνώσης άσκησε μεγάλη επιρροή στο χώρο των μουσείων, έναν χώρο που μπορεί να αξιοποιήσει τα μουσειακά αντικείμενα προς όφελος της μάθησης (Μπούνια και Νικονάνου, 2008).

Ο Hein στη συνέχεια, βασιζόμενος στις κονστρουκτιβιστικές θεωρίες του Jean Piaget και Lev Vygotsky, επικεντρώνεται στο άτομο που μαθαίνει και όχι στο αντικείμενο προς μάθηση. Υποστηρίζει, ότι η μάθηση μπορεί να προκύψει μόνο όταν οι επισκέπτες μπορούν να συνδυάσουν αυτό που βλέπουν με τη γνώση που ήδη έχουν (Hein, 1998).

Βασική θέση του Jean Piaget είναι ότι η γνώση έχει την αρχή της στην πράξη. Η γνώση, δηλαδή, προέρχεται από την αλληλεπίδραση της αισθητηριακής εμπειρίας και της λογικής, με απαραίτητη την ενεργή συμμετοχή του εκπαιδευόμενου, αφού η γνώση οικοδομείται από τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους, στοιχείο που μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα στο χώρο των μουσείων. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την οικοδόμηση της γνώσης εξαρτώνται από τη βιολογική ωριμότητα, την επαφή με τα αντικείμενα και τον πειραματισμό, την κοινωνική επίδραση και την εξισορρόπηση, η

οποία ρυθμίζει τις επιδράσεις των άλλων παραγόντων για μια καλύτερη προσαρμογή στο περιβάλλον (Δανασσής και Αφεντάκης, 1993). Η γνώση κατά τον Jean Piaget, ανακαλύπτεται και ξανα-ανακαλύπτεται, πράγμα που σημαίνει ότι η γνώση οικοδομείται και ξανα-οικοδομείται από τους ίδιους τους εκπαιδευόμενους.

Αυτό που ξεκίνησε ο Jean Piaget, συνεχίστηκε κατά κάποιο τρόπο από τον αναπτυξιακό ψυχολόγο Lev Vygotsky, ο οποίος χωρίς να παραγνωρίζει τη σημασία της βιολογικής εξέλιξης στη γνωστική ανάπτυξη του ανθρώπου, επικεντρώνει τη θεωρία του στην επίδραση που ασκεί στη μάθηση το κοινωνικό και πολιτισμικό περιβάλλον, στο οποίο αναπτύσσεται ο εκπαιδευόμενος. Η ανάπτυξη της νόησης είναι διαδικασία κοινωνικής αλληλεπίδρασης, όπου κυρίαρχο ρόλο παίζει η γλώσσα. Ο εκπαιδευόμενος στη διαδικασία αυτή δεν είναι παθητικός δέκτης αλλά δρών υποκείμενο, που διαμορφώνει με τις πράξεις του τη γνωστική του πραγματικότητα (Vygotsky, 1978).

Από την άλλη ο Jerome Bruner, ο οποίος ήταν υπέρμαχος της ανακαλυπτικής μάθησης, υποστηρίζει ότι οι εκπαιδευόμενοι συμμετέχουν ενεργά στη διαδικασία ανακάλυψης της γνώσης. Αυτό προκύπτει από τη θέση ότι η μάθηση δεν μπορεί να είναι αποκλειστικά συνέπεια των ερεθισμάτων του περιβάλλοντος, αλλά είναι αποτέλεσμα δόμησης νέων πληροφοριών πάνω στις υπάρχουσες γνωστικές δομές (Bruner, 1960). Στη θεωρία του, λοιπόν, ο Jerome Bruner δίνει έμφαση στην ενεργητικότητα του ατόμου, την κατασκευή και την κατάκτηση της γνώσης.

Λαμβάνοντας υπόψη μας όλες αυτές τις εξελίξεις στο χώρο της εκπαίδευσης, ως αποτέλεσμα της διατύπωσης θεωριών γνώσης και μάθησης, συμπεραίνουμε ότι το μουσείο μπορεί να αποτελέσει σημαντικό χώρο για την ανάπτυξή τους. Η μάθηση είναι μια διαδικασία που σχετίζεται άμεσα με την εμπειρία. Αποτελεί, δηλαδή, αυτό που πραγματοποιούν οι άνθρωποι στο πλαίσιο της προσπάθειάς τους για την κατανόηση του κόσμου γύρω τους. Επομένως, το μουσείο πρέπει να προσφέρει ισότιμες ευκαιρίες μάθησης σε άτομα με διαφορετικό τρόπο μάθησης και διαφορετικό επίπεδο κατανόησης (Pardo, 2004). Υποστηρικτής της άποψης αυτής υπήρξε και ο γνωστικός ψυχολόγος Howard Gardner, θεμελιωτής της θεωρίας των πολλαπλών ευφυϊών, η οποία μπορεί να μη διατυπώθηκε για το χώρο του μουσείου αλλά βρήκε μεγάλη εφαρμογή σε αυτόν. Ο Gardner στη θεωρία του παρουσιάζει επτά τύπους νοημοσύνης: τη γλωσσική, τη λογικο-μαθηματική, τη μουσική, τη κιναισθητική, τη χωρική, τη διαπροσωπική και την ενδοπροσωπική, ενώ αργότερα πρόσθεσε και τη νατουραλιστική (Gardner, 2006).

Με τη θεωρία του ο Gardner ουσιαστικά υποστήριξε ότι η νοημοσύνη δεν αποτελεί ένα μονοδιάστατο είδος, αλλά μια σύνθεση ξεχωριστών ικανοτήτων που δε δρουν αθροιστικά, αλλά δημιουργούν μια ιδιότυπη και μοναδική δυναμική, διαφορετική για κάθε άτομο. Η βάση της θεωρίας έγκειται στο σεβασμό των πολλών διαφορών που υπάρχουν μεταξύ όλων όσοι μαθαίνουν, όπως και στους διαφορετικούς τρόπους μάθησης και αξιολόγησης (Ντιρογιάννη, 2011).

Η θεωρία αυτή προκάλεσε έντονες αντιδράσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, κυρίως του δυτικού κόσμου, καθώς το σχολείο αναγνωρίζει ως πιο σημαντικές τη γλωσσική και τη λογικο-μαθηματική νοημοσύνη και τις ενισχύει εις βάρος όλων των υπολοίπων. Η τάση αυτή πολύ εύκολα μπορεί να περιθωριοποιήσει μαθητές οι οποίοι έχουν αναπτυγμένους διαφορετικού είδους τύπους νοημοσύνης από αυτούς στους οποίους δίνει έμφαση και κυρίως καλλιεργεί το τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Αντίθετα ωστόσο με ό,τι συμβαίνει στο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα, το Μουσείο αποτελεί γόνιμο χώρο για να αναδειχθούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των εκπαιδευόμενων. Όπως αναφέρει ο Gardner (1991 στο Ντιρογιάννη 2011), τα σχολεία θα έπρεπε να μοιάζουν περισσότερο με σύγχρονα μουσεία και ειδικότερα με παιδικά μουσεία ή μουσεία επιστημών, τα οποία προσφέρουν, μέσα από τα εκθέματα και το υλικό τους, πολλαπλά ερεθίσματα και εκπαιδευτικές προσεγγίσεις, οι οποίες ανταποκρίνονται σε διαφορετικά είδη μάθησης και δημιουργούν κατάλληλες συνθήκες, ώστε οι δυνατότητες των εκπαιδευομένων να γίνονται ικανότητες.

Στο ίδιο πλαίσιο κινείται και η διάσημη μεσοσιοπαιδαγωγός Eilean Hooper-Greenhill, η οποία δίνει έμφαση στη μάθηση μέσω των αντικειμένων. Θεωρεί ότι η μάθηση από τα αντικείμενα μπορεί να είναι ολιστική, δηλαδή όχι μόνο να αυξήσει τη γνώση, αλλά και να συμβάλλει στη σύσφιξη των κοινωνικών σχέσεων. Σύμφωνα με το πολιτιστικό μοντέλο επικοινωνίας που προωθεί η Hooper-Greenhill, η παραγωγή μηνυμάτων στο χώρο μιας έκθεσης ή ενός μουσείου γίνεται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου πολιτισμικού περιβάλλοντος, όπου η πραγματικότητα δεν είναι μια και αδιαπραγμάτευτη αλλά διαμορφώνεται μέσα από συνεχή διάλογο (Γκαζή, 2006). Η γνώση, η οποία κατέχουμε, στην πραγματικότητα είναι αυτό που έχει παραχθεί από την προσωπική ερμηνεία και τη κατασκευή νοημάτων μέσα στα πλαίσια των κοινωνικών συναναστροφών και αλληλεπιδράσεων. Επομένως, στο Μουσείο ενυπάρχουν διαφορετικές πραγματικότητες και διαφορετικά νοήματα που διαμορφώνουν οι ίδιοι οι επισκέπτες από μηνύματα που εκπέμπουν τα μουσειακά αντικείμενα και τα οποία αλληλεπιδρούν με προηγούμενες εμπειρίες των επισκεπτών

ενώ ταυτόχρονα γίνονται αντικείμενο συνεχούς διαπραγμάτευσης μεταξύ τους (Hooper-Greenhill, 1999).

Οι Falk και Dierking από την πλευρά τους συνοψίζοντας μακροχρόνιες έρευνες σε διαφορετικά είδη μουσείων, καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι η μάθηση που λαμβάνει χώρα σε ένα περιβάλλον ελεύθερης επιλογής όπως είναι ένα Μουσείο, επηρεάζεται από ένα σύνθετο πλέγμα παραγόντων, οι οποίοι αλληλεπιδρούν και εν τέλει επηρεάζουν τη φύση και τα αποτελέσματα της μαθησιακής εμπειρίας των επισκεπτών (Rennie και McClafferty 1996).

Συνεπώς, οι Falk και Dierking, (2000) είναι πεπεισμένοι για το επιτυχές αποτέλεσμα της μάθησης στο Μουσείο, και αυτό στο οποίο ουσιαστικά επικεντρώνονται είναι στο να μάθουμε να αντιμετωπίζουμε τη μάθηση αυτή ολιστικά και να τη θεωρούμε σαν μια σειρά σχετιζόμενων και συμπλεκόμενων διαδικασιών. Συγκεκριμένα, το μοντέλο που διατύπωσαν αρχικά το 1992 και το οποίο είναι γνωστό ως Contextual Learning Model (Πλαισιακό Μοντέλο Μάθησης) περιλαμβάνει τρεις αλληλοσχετιζόμενους παράγοντες που καθορίζουν τη μουσειακή μαθησιακή εμπειρία: τον προσωπικό, τον κοινωνικό και τον φυσικό παράγοντα.

Ο πρώτος παράγοντας, όπως αναφέρθηκε παραπάνω, είναι ο προσωπικός, ο οποίος αναφέρεται στο άτομο, στον επισκέπτη και στα ιδιαίτερα και μοναδικά χαρακτηριστικά του, στις γνώσεις του στις εμπειρίες του, στις προσλαμβάνουσές του, στις συνθήκες και στους λόγους για τους οποίους πραγματοποιεί την επίσκεψη στο Μουσείο. Αναφέρεται ακόμα στα ενδιαφέροντα του επισκέπτη, στα ατομικά του κριτήρια, στα κίνητρα και στους τρόπους επικοινωνίας και μάθησης με τους οποίους ο ίδιος συνδέεται. Αποτελεί δηλαδή τον ιδιαίτερο συνδυασμό ατομικής εμπειρίας, ενδιαφερόντων και γνώσεων για τον κάθε επισκέπτη ξεχωριστά (Νικονάνου, 2010).

Ο δεύτερος παράγοντας είναι ο κοινωνικός ή κοινωνικο-πολιτισμικός, όπως ονομάστηκε αργότερα, και σχετίζεται με την επικοινωνία και την κοινωνική αλληλεπίδραση ευρύτερα του επισκέπτη με τους άλλους επισκέπτες ή άλλα άτομα όπως οι μουσειοπαιδαγωγοί, το άλλο προσωπικό του Μουσείου, κλπ. Οι επισκέπτες του Μουσείου συνήθως επικοινωνούν με το προσωπικό, με την παρέα τους και σπανίως με άλλους άγνωστους επισκέπτες ανάλογα πάντα με τις δυνατότητες που προσφέρονται από την εκθεσιακή διαμόρφωση, τον χώρο, τις μουσειολογικές και μουσειογραφικές προδιαγραφές και γενικότερα από τις συνθήκες της επίσκεψης. Όλα τα παραπάνω συνιστούν επικοινωνιακές διαδικασίες τόσο μέσα στο πλαίσιο κάποιων συγκεκριμένων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων όσο και άτυπες μορφές επικοινωνίας

από τις οποίες εξαρτάται η συνολική εμπειρία των επισκεπτών μέσα σε ένα μουσείο (Νικονάνου, 2006). Ο συγκεκριμένος παράγοντας μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα στην παρούσα εργασία, αφού θα μελετήσουμε τις επισκέψεις οικογενειών σε μουσεία και δεν μπορούμε να παραβλέψουμε το γεγονός ότι οι άνθρωποι με τους οποίους επισκεπτόμαστε ένα μουσείο επηρεάζουν το τι μαθαίνουμε στο χώρο αυτό (Falk και Dierking, 2000).

Τέλος, ο τρίτος παράγοντας είναι ο φυσικός, ο οποίος αναφέρεται στο υλικό υπόβαθρο της επίσκεψης, την εννοιολογική οργάνωση του χώρου και στη λειτουργία ενισχυτικών γεγονότων και εμπειριών εκτός μουσείου. Εκτός από την έκθεση, η οποία αντιμετωπίζεται ως ένα μέσο επικοινωνίας του μουσείου με το κοινό του, σημαντικό ρόλο παίζουν και οι δυνατότητες του χώρου που προσφέρουν στον επισκέπτη εκτός από άνεση, την ευκαιρία για απομόνωση από τους υπόλοιπους επισκέπτες, αλλά και την επικοινωνία με άλλα άτομα μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Νικονάνου, 2006).

Ωστόσο, με νεότερη εργασία τους οι Falk & Dierking συμπληρώνουν και έναν τέταρτο παράγοντα, τον χρόνο, ως απαραίτητο στοιχείο για να θεωρήσουμε τη μάθηση ολοκληρωμένη (Falk και Dierking, 2000).

Συμπερασματικά, σύμφωνα με το συνολικό μοντέλο των Falk και Dierking οι παραπάνω τέσσερις παράγοντες έχουν άμεση επίδραση στη βιωματική εμπειρία των επισκεπτών, στην εικόνα που θα σχηματίσουν οι επισκέπτες για το συγκεκριμένο μουσείο, στη συμπεριφορά τους και στο είδος της γνώσης που θα αποκομίσουν.

Από τη σύντομη ανασκόπηση των θεωριών αυτών προκύπτει ότι η μάθηση στο μουσείο μπορεί να επιτευχθεί, αρκεί το μουσείο να αντιληφθεί και να κατανοήσει τις επιθυμίες και τις ανάγκες του κοινού του, ώστε να δημιουργεί εκθέσεις και να σχεδιάζει δραστηριότητες με τις οποίες οι επισκέπτες μπορούν να αλληλεπιδρούν με τα εκθέματα, να συνδιαλέγονται με αυτά, να παρατηρούν, να καταγράφουν, να συγκρίνουν, να αναζητούν και να συμπεραίνουν. Έτσι τους δίνεται η ευκαιρία, μέσα σε ένα κοινωνικό πλαίσιο, να καλλιεργήσουν τις ικανότητές τους στις επιστημονικές διαδικασίες, να αναπτύξουν δεξιότητες, να επιβεβαιώσουν, να διευρύνουν, να αναδομήσουν τα γνωστικά μοντέλα τους και να κατανοήσουν έννοιες, αρχές και νόμους με τον προσωπικό τους ρυθμό και ιδιαίτερο τρόπο.

2.2 Η οικογένεια στο μουσείο

Στην παρούσα εργασία θα εστιάσουμε σε μια μόνο κατηγορία κοινού από αυτές που επισκέπτονται τα μουσεία, αυτή των οικογενειών. Η επιλογή αυτή έγινε επειδή οι οικογένειες, σύμφωνα με προηγούμενες έρευνες, αποτελούν ένα μεγάλο μέρος του κοινού των μουσείων και έχουν γίνει σχετικά λιγότερες έρευνες για τη συγκεκριμένη ομάδα (Merriman, 1991). Έρευνες έχουν δείξει ότι στη Βρετανία οι οικογένειες επισκέπτονται τα μουσεία συνήθως το σαββατοκύριακο, καθώς εκείνες τις μέρες τα μέλη της οικογένειας είναι ελεύθερα από τις σχολικές και επαγγελματικές τους υποχρεώσεις. Σύμφωνα με τον Merriman (1991), το μεγαλύτερο μέρος των επισκεπτών (59%) πηγαίνουν στα μουσεία με μέλη της οικογένειάς τους, όπως γονείς, παιδιά, παππούδες, θείες/ους. Ακόμα, στην Αυστραλία οι οικογένειες αποτελούν πάνω από το 50% των επισκεπτών των Μουσείων (Kelly, 2011). Όσον αφορά την ελληνική περίπτωση δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία για το πόσες οικογένειες επισκέπτονται τα ελληνικά μουσεία. Εφόσον όμως κάποιες χώρες συγκεντρώνουν τόσο υψηλά ποσοστά επισκεψιμότητας από οικογένειες, είναι βέβαιο ότι και στην Ελλάδα η οικογενειακή επίσκεψη σε Μουσεία δεν είναι σπάνιο φαινόμενο.

Ωστόσο, η έννοια της οικογένειας δεν είναι σταθερή ανά τις διάφορες εποχές. Για αυτό το λόγο η αποσαφήνιση του όρου «οικογένεια» θεωρήθηκε σκόπιμο να γίνει στο πλαίσιο της συγκεκριμένης εργασίας. Με τον όρο «οικογένεια» εννοούμε μια ομάδα ανθρώπων, ενηλίκων και παιδιών που αυτοπροσδιορίζονται ως οικογένεια, είτε λόγω δεσμών αίματος είτε όχι. Σύμφωνα με την Dierking, στην περίπτωση της επίσκεψης στο μουσείο, ως οικογένεια θεωρείται μια ομάδα ατόμων που τους συνδέει κάποια σχέση τη στιγμή της επίσκεψης. Η έννοια αυτή συμπεριλαμβάνει άτομα με διαφορετικά κοινωνικά, οικονομικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά (φύλο, ηλικία, επάγγελμα, επίπεδο εκπαίδευσης, κλπ). Επίσης, οι οικογενειακές ομάδες ποικίλουν και μεταξύ τους, καθώς έχουν διαφορετική σύσταση, διαφορετικά ενδιαφέροντα και κατ' επέκταση αντιδρούν και με διαφορετικό τρόπο σε οποιοδήποτε θέμα ή έκθεμα. Τα μέλη των οικογενειών θεωρούνται ως μέλη της μαθησιακής κοινότητας των μουσείων, όπου εμπλέκονται και συνεργάζονται ενεργά και ισότιμα σε δραστηριότητες. Η μάθησή τους στα μουσεία στηρίζεται στην αλληλεπίδραση, τη συνεργασία και την ανταλλαγή. Το μουσείο δίνει πολλά ερεθίσματα στα παιδιά να γνωρίσουν τον κόσμο και στους ενήλικες πολλές ευκαιρίες να ασχοληθούν

συστηματικά και υπεύθυνα με την εκπαίδευση των παιδιών. Η μουσειακή εμπειρία μπορεί να γίνει το έναυσμα για ουσιαστικές συζητήσεις μεταξύ των μελών της οικογένειας όχι μόνο κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους, αλλά και στη συνέχεια (Δαλακούρα). Συνεπώς, έχει ενδιαφέρον να δούμε πώς επωφελούνται οι οικογένειες από την επίσκεψή τους σε ένα παιδικό μουσείο.

2.3 Τα παιδικά μουσεία και η συμβολή τους στην εκπαίδευση του παιδιού

Τα παιδικά μουσεία υπήρξαν πρωτοπόρα ως προς τον τρόπο προσέγγισης της γνώσης, καθώς με εκθέσεις βασισμένες στην αυτενέργεια προσπαθούν να ενισχύσουν τη γόνιμη αίσθηση της διερεύνησης, μέσω των εμπειριών, με τα πραγματικά αντικείμενα. Το γεγονός αυτό τα κάνει να διαφέρουν από τα υπόλοιπα είδη μουσείων. Στο επίκεντρο των παιδικών μουσείων είναι το παιδί και όποιος πρωτομαθαίνει, συνεπώς σε αυτό το είδος μουσείων το κοινό υπερισχύει του αντικειμένου και η διαδικασία της μάθησης και της ενδυνάμωσης του εκπαιδευόμενου μέσω της επαφής και της αλληλεπίδρασης με τα αντικείμενα επισκιάζει το πραγματικό θέμα ενός εκθέματος και την εγγενή αξία των αντικειμένων σε αυτό (Edeiken, 1992). Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει και ο Michael Spock, διευθυντής του Παιδικού Μουσείου της Βοστώνης, «Τα παιδικά μουσεία είναι για κάποιον παρά για κάτι» (Spock, 1997 στο Καλεσοπούλου-Μουρατιάν, 2011. σ.45).

Ο βασικός λόγος ο οποίος οδήγησε στην ίδρυση του πρώτου παιδικού μουσείου στο κόσμο το 1899, το οποίο είναι το Παιδικό Μουσείο του Μπρούκλιν, ήταν η συνειδητοποίηση ότι τα μουσεία θα πρέπει να προσαρμόσουν με τέτοιο τρόπο τις εκθεσιακές πρακτικές και τις παιδαγωγικές τους μεθόδους, ώστε τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στην προσέγγιση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τα μουσεία να ανταποκριθούν πιο αποτελεσματικά στις μαθησιακές τους ανάγκες (Καλεσοπούλου-Μουρατιάν, 2011). Έχοντας ως πρότυπο το Παιδικό Μουσείο του Μπρούκλιν, μέσα στις επόμενες δεκαετίες δημιουργήθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες μια σειρά από παιδικά μουσεία: στη Βοστώνη το 1913, στο Ντιτρόιτ το 1917, στην Ινδιανάπολη το 1925 και στο Ντάλουθ της Μινεσότα το 1930. Ενώ, μέχρι τη δεκαετία του 1960 δεν είχαν ιδρυθεί πολλά παιδικά μουσεία, μετά τη δεκαετία του 1970 η ανάπτυξή τους στις Ηνωμένες Πολιτείες ήταν ραγδαία. Ωστόσο, στην Ευρώπη και την Ασία η ίδρυση των παιδικών μουσείων ως ανεξάρτητα ιδρύματα έγινε από το

1990 και μετά. Μέχρι τότε σε κάποιες χώρες αναπτύσσονταν σε κάποιο προϋπάρχον μουσείο με στόχο την ανάδειξη και εκπαιδευτική αξιοποίηση των συλλογών του (Καλεσοπούλου-Μουρατιάν, 2011).

Τα παιδικά μουσεία, τα οποία άρχισαν να αναπτύσσονται γύρω στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, καθοδηγήθηκαν από τις θεωρίες των μεγάλων παιδαγωγών της εποχής εκείνης που άρχισαν σιγά σιγά να διατυπώνονται. Οι θεωρίες του John Dewey, της Maria Montessori και του Jean Piaget σχετικά με την αξία της αυτενέργειας, της σημασίας της άμεσης εμπειρίας με τα αντικείμενα και της αξιοποίησης όλων των αισθήσεων στο σχηματισμό των γνωστικών δομών αποτέλεσαν τα θεμέλια για την ανάπτυξη των εκθεμάτων τους (Edeiken, 1992). Παράλληλα, οι κοινωνικοπολιτισμικές προσεγγίσεις του Vygotsky (1978) οδήγησαν στην αναγνώριση της αξίας της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στη διαδικασία της μάθησης. Το Παιδικό Μουσείο της Βοστώνης όμως στη δεκαετία του 1960 με διευθυντή τον Michael Srock, όπως προαναφέραμε, καινοτόμησε βγάζοντας τα αντικείμενα από τις προθήκες και ενθαρρύνοντας τα παιδιά να πειραματιστούν και να αλληλεπιδράσουν με αυτά (Lewin, 1989).

Από την εποχή αυτή ξεκίνησε η δημιουργία εκθεμάτων, τα οποία συχνά διαμορφώνουν ένα θεματικό περιβάλλον με ιδιαίτερη σκηνογραφική παρουσία μέσα στο οποίο οι επισκέπτες αναπτύσσουν τις δράσεις τους. Σύμφωνα με τις Καλεσοπούλου και Μπουρατιάν (2011), τα περισσότερα παιδικά μουσεία είναι πολυθεματικά, με εκθέματα που μπορεί να σχετίζονται με τους παρακάτω θεματικούς άξονες:

- 1) Το σώμα μου/τα συναισθήματά μου,
- 2) Καθημερινή ζωή (σπίτι, γειτονιά, τοπική κοινότητα),
- 3) Φυσικές επιστήμες/ Τεχνολογία/Μαθηματικά
- 4) Ιστορία/Αρχαιολογία,
- 5) Πολυπολιτισμικότητα/Κοινωνική ανθρωπολογία,
- 6) Τέχνη,
- 7) Περιβάλλον/Οικολογία,
- 8) Κοινωνικά ζητήματα,
- 9) Υλικός πολιτισμός παιδικής ηλικίας,
- 10) Μύθοι, παραμύθια, λογοτεχνία, θέατρο-δραματοποίηση.

Προκειμένου να αναπτυχθούν τα εκθέματα αυτά αξιοποιείται πλούσιο εκπαιδευτικό υλικό και σχεδιάζονται τρισδιάστατες κατασκευές, ώστε να

προκαλέσουν τα παιδιά να αλληλεπιδράσουν μαζί τους. Τα αντικείμενα που υπάρχουν στα εκθέματα συνήθως δεν έχουν απαραίτητα μεγάλη επιστημονική ή καλλιτεχνική αξία, καθώς αξιοποιούνται κυρίως ως εργαλεία για να υποστηρίξουν τη μάθηση (Καλεσοπούλου-Μουρατιάν, 2011).

Το παιχνίδι και η μάθηση έχουν ιδιαίτερη σημασία στο παιδικό μουσείο, καθώς ο συγκεκριμένος συνδυασμός εμπλέκει τα παιδιά στο να εξερευνήσουν ιδέες και αντικείμενα, πειράματα με αιτίες και αποτελέσματα, φαντασία και δημιουργία σεναρίων, πρακτικές ικανότητες και επίλυση προβλημάτων. Πολλές έρευνες τις τελευταίες δεκαετίες έχουν αποδείξει ότι αυτό το είδος του παιχνιδιού βοηθάει τα παιδιά να αναπτύξουν τις γνώσεις και τις ικανότητες που χρειάζονται ώστε να γίνουν πετυχημένοι πολίτες και ενεργά μέλη της κοινωνίας. Μερικές από αυτές τις ικανότητες είναι ο αυτοέλεγχος, η αλφαβητική και γλωσσική ανάπτυξη, η επίλυση προβλημάτων, η αφηρημένη σκέψη, η κοινωνική διαπραγμάτευση, κλπ (Downey, Krantz και Skidmore, 2010).

Ο τρόπος προσέγγισης των παιδιών στα παιδικά μουσεία υιοθετήθηκε και από άλλα είδη μουσείων, ακόμα και από τα αρχαιολογικά. Για παράδειγμα, στο αρχαιολογικό μουσείο του York οι επισκέπτες μπορούν να αγγίξουν αρχαιολογικά ευρήματα, να πειραματιστούν με αντίγραφα, να υφάνουν, να κατασκευάσουν ρωμαϊκά υποδήματα και να ανακαλύψουν πως οι υπολογιστές χρησιμοποιούνται σήμερα από τους αρχαιολόγους (Jones, 1995).

Συμπερασματικά, τα παιδικά μουσεία είναι ένα ραγδαία αναπτυσσόμενο είδος μουσείων, καθώς προσφέρουν μια εναλλακτική πρόταση στο χώρο της εκπαίδευσης και της ψυχαγωγίας και συνεχώς ανταποκρίνονται με ποικίλους τρόπους στις ανάγκες του κοινού τους.

2.4 Η περίπτωση του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου

Το Ελληνικό Παιδικό Μουσείο ιδρύθηκε το 1987 από μια ομάδα νέων επιστημόνων με πρωτοβουλία της Σοφίας Ρωκ-Μελά και αποτελεί ένα μη κερδοσκοπικό σωματείο κοινωφελούς χαρακτήρα με εκπαιδευτικό και κοινωνικό σκοπό. Το 1994 σε συνεργασία με το Δήμο Αθηναίων – Πολιτιστικός Οργανισμός δημιουργήθηκε και το Παιδικό Μουσείο, το οποίο στεγάζεται στο κέντρο της Αθήνας και συγκεκριμένα στην Πλάκα. Η λειτουργία ενός Παιδικού Μουσείου ήταν ο αρχικός καταστατικός στόχος του σωματείου, ώστε να επιτευχθεί ο σκοπός του μέσα

από τη δημιουργία ενός μουσείου ειδικά σχεδιασμένου για τις ανάγκες και τις δυνατότητες των παιδιών που θα στηρίζεται στη χρήση των συλλογών και σε σύγχρονες παιδαγωγικές θεωρίες (Καλεσοπούλου-Μουρατιάν, 2011).

Σκοπός του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου είναι να βοηθήσει τα παιδιά από τη προσχολική ηλικία να αναπτύξουν όλο τους το δυναμικό, ώστε να γίνουν πολίτες, οι οποίοι με σεβασμό για την ατομικότητά τους θα αποκτήσουν κοινωνική συνείδηση και την αίσθηση της ανάγκης να συμβάλλουν στη κοινότητα που ζουν.

Το κοινό, στο οποίο απευθύνεται το συγκεκριμένο μουσείο, είναι παιδιά ηλικίας έως 12 χρονών, γονείς και εκπαιδευτικοί, αλλά και οποιοσδήποτε ενδιαφέρεται για την ανάπτυξη του παιδιού.

Το Παιδικό Μουσείο παρέχει ένα περιβάλλον προσαρμοσμένο στις ανάγκες και τις δυνατότητες των παιδιών, καθώς πιστεύει ότι η μάθηση υποστηρίζεται από τα πραγματικά αντικείμενα, τις χειροπιαστές εμπειρίες και το παιχνίδι. Τα εκθέματα που αναπτύσσει είναι διαδραστικά, με αποτέλεσμα να δημιουργεί μαθησιακά περιβάλλοντα που να ενσωματώνουν τις βασικές αρχές των σύγχρονων θεωριών μάθησης (Καλεσοπούλου-Μουρατιάν, 2011). Σε κάθε αίθουσα αναπτύσσεται ένα θεματικό περιβάλλον, το οποίο έχει ως στόχο να προκαλέσει το ενδιαφέρον των επισκεπτών. Το έκθεμα με τη συμμετοχή του κοινού προσφέρει χειροπιαστές εμπειρίες που συμβάλλουν στην εξέλιξη των δυνατοτήτων των επισκεπτών του. Συνεπώς, το παιδί μέσα από τα ερεθίσματα που του δίνει το περιβάλλον – έκθεμα μαθαίνει, αρχικά, τις δυνάμεις του και ανακαλύπτει τις δυνατότητές του, ενώ παράλληλα προσεγγίζει το θέμα με διαφορετικές μορφές γνώσης σε ενοποιημένη μορφή (Ματσαγούρας 2003, στο Καλεσοπούλου-Μουρατιάν 2011). Ωστόσο, τα εκπαιδευτικά προγράμματα που σχεδιάζει και υλοποιεί δεν απευθύνονται μόνο σε μαθητές. Ήδη από το 1989, εφαρμόζει προγράμματα για οικογένειες, αναγνωρίζοντας το ρόλο που παίζει η οικογενειακή συμμετοχή σε δραστηριότητες πολιτιστικού χαρακτήρα για τη μεγιστοποίηση των ωφελειών προς το παιδί (Zargi 2006 και Wood 1990, στο Καλεσοπούλου-Μουρατιάν 2011).

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία επισκεψιμότητας, τα τελευταία τέσσερα χρόνια, δηλαδή κατά τα έτη 2010-2013, ο συνολικός αριθμός των επισκεπτών του μουσείου ανήλθε περίπου σε 68.003 ελεύθερους επισκέπτες. Αναλυτικότερα το επισκέφθηκαν 34.691 ενήλικες και 33.312 παιδιά (δηλαδή αναλογία περίπου 1:1). Επομένως, για τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο, ο μέσος αριθμός των επισκεπτών ανέρχεται ανά έτος περίπου στους 17.000.

Η δράση του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου δεν περιορίζεται μόνο στις εγκαταστάσεις του αλλά πραγματοποιεί και προγράμματα «εκτός των τειχών» του, καθώς έχει αναλάβει έναν ενεργό κοινωνικό ρόλο, ανταποκρινόμενο στις ανάγκες ειδικών ομάδων κοινού και πληθώρας κοινωνικών φορέων. Τα προγράμματα προσέγγισης στοχεύουν να προσεγγίσουν το κοινό που δεν έχει τη δυνατότητα να επισκεφθεί το μουσείο. Έτσι προγράμματα και εκθέματα παρουσιάζονται σε νοσοκομεία, σχολεία, καταυλισμούς, δημόσιες πλατείες, καθώς και σε ευρύτερα μουσειακούς χώρους, όπως για παράδειγμα σε εργοστάσια (Καλεσοπούλου-Μουρατιάν, 2011). Επίσης, το μουσείο μαζί με τα εκθέματα, τα εκπαιδευτικά του προγράμματα και το ανθρώπινο δυναμικό του ταξιδεύει σε διάφορα μέρη προσεγγίζοντας παιδιά σε όλη την Ελλάδα προσφέροντας τις υπηρεσίες του.

2.5 Μελέτη περίπτωσης: Τα εκθέματα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πώς κινούμαι;» και «Γεια σου Πυθαγόρα»

Τα εκθέματα που επιλέχθηκαν για την παρούσα εργασία είναι το έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πώς κινούμαι;» και το έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα». Τα δύο αυτά εκθέματα βρίσκονται στο Παιδικό Μουσείο από το 1994 και μέσα σε αυτά τα χρόνια έχουν δεχθεί αρκετές τροποποιήσεις. Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν τα συγκεκριμένα εκθέματα είναι ότι αποτελούν τα πιο δημοφιλή από τα εκθέματα των οποίων οι δραστηριότητες που περιλαμβάνουν απευθύνονται στην ηλικιακή ομάδα των παιδιών και τις οικογένειές τους που αποτελούν στόχο της παρούσης έρευνας.

Το έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πώς κινούμαι;»

Το έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πώς κινούμαι;» έχει ως στόχο τα παιδιά και οι ενήλικες να ανακαλύψουν τη σημασία της σωματικής άσκησης και της σωστής διατροφής για την καλή λειτουργία του οργανισμού. Μέσω του εκθέματος τα παιδιά έρχονται σε επαφή με τον εαυτό τους και ερευνούν την ανατομία του σώματός τους. Το έκθεμα αποτελείται από μια σειρά δραστηριοτήτων, οι οποίες είναι χωρισμένες σε ενότητες. Ωστόσο, η αρχιτεκτονική δομή της αίθουσας-εκθέματος είναι μη γραμμική, δηλαδή ο επισκέπτης μπορεί να αλληλεπιδράσει με οποιαδήποτε δραστηριότητα προσελκύσει πρώτη το ενδιαφέρον του, χωρίς να απαιτείται να έχει

πρώτα ασχοληθεί με κάποια άλλη δραστηριότητα ή να χρειαστεί να ασχοληθεί με κάτι συγκεκριμένο στη συνέχεια. Συνεπώς, ο επισκέπτης είναι ελεύθερος να επιλέξει τα αντικείμενα ή τις δραστηριότητες του ενδιαφέροντός του και με τον τρόπο αυτό να μετέχει ενεργά στη διαδικασία της επίσκεψης.

Οι δραστηριότητες του εκθέματος, όπως προαναφέρθηκε, είναι χωρισμένες σε ενότητες, οι οποίες σχετίζονται με την ευρύτερη θεματική του, το ανθρώπινο σώμα. Η κάθε ενότητα προσεγγίζει με διαφορετικά μέσα και υλικά το θέμα της και ο επισκέπτης μπορεί να επιλέξει το μέσο με το οποίο θα αλληλεπιδράσει ανάλογα με τα ενδιαφέροντά του, τον τρόπο με τον οποίο μαθαίνει και τις δυνατότητές του.

Η ενότητα που σχετίζεται με τη διατροφή βοηθάει τον επισκέπτη να προσεγγίσει το θέμα μέσα από δύο πολύ διαφορετικές μεταξύ τους δραστηριότητες. Η μια δραστηριότητα ασχολείται με την πυραμίδα της μεσογειακής διατροφής, σύμφωνα με την οποία οι επισκέπτες ανακαλύπτουν ποιες τροφές μπορούμε να καταναλώσουμε και σε ποιες ποσότητες μέσα στην ημέρα, στην εβδομάδα, στον μήνα. Στη δραστηριότητα αυτή τα παιδιά είτε μόνα τους είτε με τη βοήθεια των συνοδών τους κατασκευάζουν την πυραμίδα αυτή τοποθετώντας τα τρόφιμα, σε μορφή προπλασμάτων, όπου πιστεύουν πως πρέπει να τοποθετηθούν σύμφωνα με τις πληροφορίες που παρέχονται.

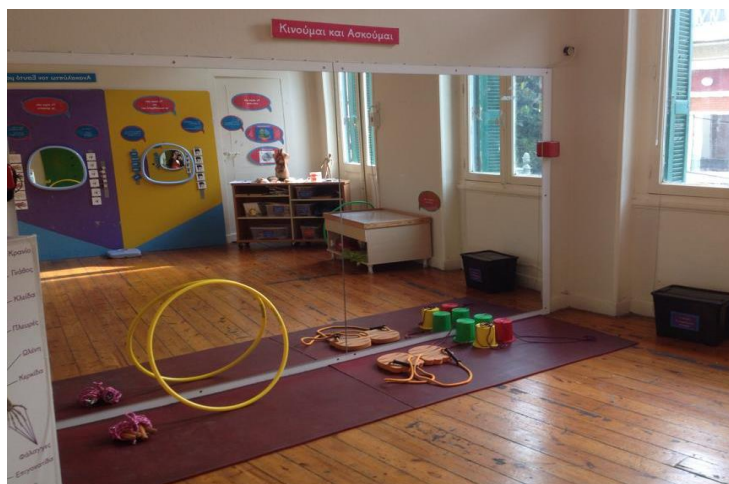
Εικόνα 1: Η πυραμίδα της μεσογειακής διατροφής

Η δεύτερη δραστηριότητα οδηγεί τους επισκέπτες με τη βοήθεια ενός φωτεινού παντογνώστη να ανακαλύψουν σε ποιο σημείο του σώματος κάνουν καλό τα διάφορα είδη τροφίμων.

Εικόνα 2: Φωτεινός παντογνώστης

Σε επόμενη ενότητα, που σχετίζεται με την άσκηση, υπάρχουν διάφορα αντικείμενα τα οποία οι επισκέπτες μπορούν να χρησιμοποιήσουν με σκοπό να γυμναστούν. Αναγνωρίζουν ταυτόχρονα πόσο σημαντική είναι η άσκηση στην ευεξία του οργανισμού. Τα αντικείμενα αυτά είναι μπάλες, σχοινάκια, στεφάνια, αντικείμενα για ασκήσεις ισορροπίας, κλπ

Εικόνα 3: Ενότητα «Κινούμαι και Ασκούμαι»

Όσον αφορά στις δραστηριότητες που σχετίζονται με την ανατομία του σώματος ποικίλουν στο είδος, τα μέσα και τα υλικά που χρησιμοποιούν. Οι επισκέπτες μέσα από τις δραστηριότητες αυτές ανακαλύπτουν τα όργανα του σώματος και τη λειτουργία τους, τον ανθρώπινο σκελετό, τους μύες και τα δόντια. Οι δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνουν πάζλ με διαφορετικά υλικά, την κατασκευή ενός προπλάσματος με τα όργανα του σώματος, ένα φωτεινό τραπέζι πάνω στο οποίο τοποθετούν ακτινογραφίες και παρατηρούν τα οστά του σώματος, κ.α.

Εικόνα 4: Τα όργανα του σώματος

Εικόνα 5: Πάζλ με κόκαλα του ανθρώπινου σώματος

Τα συναισθήματα είναι μια ακόμα ενότητα που πραγματεύεται το συγκεκριμένο έκθεμα. Οι επισκέπτες μέσα από ένα διαδραστικό παιχνίδι με εικόνες και ένα καθρέπτη ανακαλύπτουν τα συναισθήματά τους, ενώ έχουν τη δυνατότητα να τα εκφράσουν με το πρόσωπό τους μπροστά στον καθρέπτη.

Εικόνα 6: Συναισθήματα

Παράλληλα οι επισκέπτες σε αυτό το έκθεμα έρχονται σε επαφή με τον εαυτό τους, καθώς μέσα από μια σειρά δραστηριοτήτων ανακαλύπτουν το χρώμα των ματιών τους, των μαλλιών τους και του δέρματός τους, το ύψος, το βάρος ακόμα και το μέγεθος της πατούσας τους.

Εικόνα 7: Ενότητα «Ανακαλύπτω τον Εαυτό μου»

Εικόνα 8: Ενότητα «Ανακαλύπτω τον Εαυτό μου»

Τέλος, όπως και σε όλα τα εκθέματα του Παιδικού Μουσείου, υπάρχει μια δραστηριότητα με μορφή επιτραπέζιου παιχνιδιού, στην οποία οι επισκέπτες με τη βοήθεια ενός ρομπότ σε μορφή μέλισσας, έρχονται σε επαφή με πληροφορίες που σχετίζονται με όλες τις ενότητες του εκθέματος, χωρίς αυτό να προαπαιτεί να έχουν ασχοληθεί με όλες αυτές.

Το έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα»

Από την άλλη, το έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» αναπτύσσει μια διαφορετική θεματική. Επιδιώκει μέσα από το παιχνίδι να διευρύνει τις γνώσεις των επισκεπτών πάνω σε γεωμετρικές έννοιες και να τους ενθαρρύνει με άμεση επαφή να γνωρίσουν διάφορα γεωμετρικά σώματα, μέσα από τον πειραματισμό με τα αντικείμενα του εκθέματος.

Η αρχιτεκτονική δομή και αυτού του εκθέματος, όπως και σε όλα τα εκθέματα του μουσείου, είναι μη γραμμική, συνεπώς οι επισκέπτες με ελεύθερη επιλογή αλληλεπιδρούν με τα αντικείμενα και τις δραστηριότητες του, με όποια σειρά επιθυμούν και για όσο χρόνο θέλουν. Το έκθεμα αποτελείται από ένα πλήθος δραστηριοτήτων που διαφέρουν σε βαθμό δυσκολίας ανάλογα με την ηλικία, τις γνώσεις και τις δυνατότητες των παιδιών. Τα παιδιά όλων των ηλικιών μπορούν να αλληλεπιδράσουν με τις περισσότερες δραστηριότητες. Ωστόσο τα μηνύματα που θα λάβουν θα ερμηνευτούν διαφορετικά ανάλογα με τις την ηλικία τους, τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους, όπως προαναφέρθηκε.

Κάποιες από τις δραστηριότητες αυτές, οι οποίες σχετίζονται με τα γεωμετρικά σχήματα, συνδυάζονται με ενότητες όπως είναι η ζωγραφική, η μουσική και η φύση προκειμένου να βοηθήσουν τους επισκέπτες- και συγκεκριμένα τα παιδιά να κατανοήσουν μέσα από διαφορετικές προσεγγίσεις γεωμετρικές έννοιες, όπως για παράδειγμα την συμμετρία. Οι δραστηριότητες αυτές, οι οποίες δίνουν έμφαση σε γεωμετρικά σχήματα και έννοιες, περιλαμβάνουν:

- πάζλ από διάφορα υλικά, υλικά για κατασκευές (όπως ξυλάκια, τουβλάκια, κλπ.), τάνγκραμ, έναν γεωμετροπίνακα, μουσικά όργανα, γρίφους και μαθηματικά προβλήματα, των οποίων τη λύση οι επισκέπτες τη βρίσκουν με βιωματικό τρόπο.

Εικόνα 9: Γεωμετροπίνακας

Εικόνα 10: Υλικό για τρισδιάστατες κατασκευές

Εικόνα 11: Υλικό για τρισδιάστατες κατασκευές

- επιτραπέζια παιχνίδια, όπως ντόμινο με σχήματα ή το παιχνίδι με το ρομπότ σε μορφή μέλισσας, το οποίο αναφέρθηκε και στο προηγούμενο έκθεμα

Εικόνα 12: Ντόμινο με σχήματα

- διάφορες διαδραστικές δραστηριότητες, που βοηθούν τα παιδιά μέσα από την παρατήρηση, την ταξινόμηση, την σύγκριση και τη μέτρηση να διευρύνουν τις γνώσεις τους πάνω στη θεματική του εκθέματος.

3. Βιβλιογραφική επισκόπηση

3.1 Εισαγωγή

Σε διεθνές επίπεδο θεωρητικές και εμπειρικές μελέτες έχουν ασχοληθεί με το θέμα των οικογενειακών επισκέψεων στα μουσεία. Μέσα από την ανασκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας προκύπτουν μια σειρά από έρευνες και θεωρίες που μας βοηθούν να οργανώσουμε τη γνώση και τα δεδομένα γύρω από το θέμα αυτό. Οι έρευνες αυτές στην πλειοψηφία τους καταγράφουν κάποιες γενικές τάσεις των οικογενειακών επισκέψεων, ενώ το είδος των μουσείων στα οποία έχουν πραγματοποιηθεί κατά κύριο λόγο είναι τα μουσεία επιστημών. Ωστόσο, ένας μικρός αριθμός ερευνών έχει πραγματοποιηθεί σε παιδικά μουσεία και οι περισσότερες από τις μελέτες αυτές εστιάζουν στη μάθηση που σχετίζεται κυρίως με τα παιδιά, ενώ ελάχιστες είναι οι έρευνες που εξετάζουν τις αλληλεπιδράσεις παιδιών και ενηλίκων σε αυτό το είδος μουσείων.

Το κεφάλαιο αποτελείται από τρία μέρη. Στο πρώτο επισκοπούνται έρευνες οι οποίες επικεντρώνονται στις οικογενειακές επισκέψεις σε Μουσεία Φυσικών Επιστημών. Στο δεύτερο επισκοπούνται έρευνες οι οποίες εστιάζουν σε αντίστοιχες οικογενειακές επισκέψεις σε Παιδικά Μουσεία. Τέλος στο τρίτο μέρος επιχειρείται να εξαχθούν κάποια γενικότερα συμπεράσματα από την υφιστάμενη σχετική βιβλιογραφία.

Προκειμένου να συγκεντρωθεί το υλικό για τη βιβλιογραφική επισκόπηση αξιοποιήσαμε τις δυνατότητες που μας παρέχει το διαδίκτυο με τη πρόσβαση σε διεθνής βιβλιογραφικές βάσεις. Οι κύριες πηγές στις οποίες εστίασαμε για την αναζήτηση του υλικού ήταν ορισμένα από τα σημαντικότερα διεθνή επιστημονικά περιοδικά στα οποία εντοπίσαμε μεγάλες συγκεντρώσεις σχετικών άρθρων. Οι τίτλοι των εν λόγω ακαδημαϊκών περιοδικών είναι *Museum Management and Curatorship*, *Journal of Research in Science Teaching*, *Curator: The Museum Journal* και *International Journal of Science Education*. Στη συνέχεια, για τον εντοπισμό της συναφούς βιβλιογραφίας χρησιμοποιήσαμε κάποιες λέξεις – κλειδιά, όπως “family visits in museum”, “family learning”, “family in children’s museum”, “family groups in museum”, “educational family experience”, “family studies research”. Η αναζήτηση δεν έγινε μόνο στον τίτλο ή τη περίληψη των επιστημονικών άρθρων αλλά και στο πλήρες κείμενό τους.

3.2 Οι βασικές έρευνες που επισκοπήθηκαν στο πεδίο των Μουσείων Φυσικών Επιστημών

Αρχικά, οι Cone και Kendall (1978) στο άρθρο τους «Space, Time and Family Interaction: Visitor Behavior at the Science Museum of Minnesota» μελέτησαν τη συμπεριφορά των επισκεπτών στα μουσεία. Συγκεκριμένα, παρουσιάζουν μια έρευνα που διεξήχθη στην αίθουσα ανθρωπολογίας του Μουσείου Επιστημών της Μινεσότα, η οποία σχεδιάστηκε και πραγματοποιήθηκε από τις ίδιες και μια ομάδα φοιτητών. Το ενδιαφέρον τους ήταν εστιασμένο στην κίνηση και την αλληλεπίδραση των οικογενειών στην αίθουσα. Ειδικότερα, στόχος της έρευνας ήταν να καθορίσει αυτό που προσελκύει το ενδιαφέρον των οικογενειών και αν τα μέλη τους αντιδρούν με διαφορετικό τρόπο, ανάλογα με την ηλικία και το φύλο τους. Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποίησαν προκειμένου να συλλέξουν τα δεδομένα τους ήταν η παρατήρηση και η συνέντευξη. Το δείγμα της έρευνας ήταν 26 οικογένειες (συνολικά 86 άτομα) και οι ηλικίες των ανήλικων μελών τους ήταν από 2 έως 15 ετών. Αρχικά, πραγματοποιήθηκε η παρατήρηση της συμπεριφοράς των οικογενειών στο σύνολο της αίθουσας και όταν κάθε οικογένεια αποχωρούσε από αυτή ένας φοιτητής έπαιρνε μια μικρή συνέντευξη από όλα τα μέλη της. Πιο συγκεκριμένα τους ρωτούσε τι θυμούνται κυρίως από την αίθουσα και για ποιο λόγο το θυμούνται. Το βασικό συμπέρασμα που προέκυψε από τα αποτελέσματα της έρευνας είναι η ξεκάθαρη διαφοροποίηση των μελών της οικογένειας ανάλογα με την ηλικία τους και το ρόλο τους. Παρόλο όμως που υπάρχουν σημαντικές διαφορές στην έκταση και το είδος της αλληλεπίδρασης μεταξύ των μελών της οικογένειας, μια οικογενειακή επίσκεψη στο μουσείο φαίνεται να είναι ένα κοινωνικό και εκπαιδευτικό γεγονός. Η μάθηση μέσα από τα εκθέματα είναι σε μεγάλο βαθμό μια από τις άμεσες παρατηρήσεις που συνδέονται από επεξηγήσεις γονέων προς τα παιδιά. Παράλληλα τα παιδιά μαθαίνουν στα μουσεία από τους γονείς τους τη κατάλληλη συμπεριφορά που πρέπει να έχουν σε δημόσιους χώρους. Τα λίγα περιστατικά πειθαρχίας που παρατηρήθηκαν στην προαναφερθείσα έρευνα δείχνουν ότι ένα μουσείο προσφέρει ένα περιβάλλον όπου είναι εύκολο για τα παιδιά να επιτευχθούν τα επιθυμητά πρότυπα.

Στη συνέχεια, η Diamond (1986) στο άρθρο της «The Behavior of Family Groups in Science Museums» παρουσιάζει μια μελέτη, η οποία εξετάζει τη συμπεριφορά των μελών της οικογένειας κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους σε ένα

μουσείο. Συγκεκριμένα, μελετά τις αλληλεπιδράσεις των μελών της οικογένειας και τη φύση των απαντήσεών τους σχετικά με τα εκθέματα. Η μελέτη διεξήχθη σε δύο μουσεία επιστημών των ΗΠΑ. Τα μουσεία αυτά προσπαθούν να δημιουργήσουν ένα μη δομημένο περιβάλλον στο οποίο οι επισκέπτες μέσα από το παιχνίδι να εξερευνούν και να διερευνούν αντικείμενα και φυσικά φαινόμενα, φέροντας ο καθένας το δικό του τρόπο μάθησης και τις εμπειρίες του. Το δείγμα της έρευνας ήταν συνολικά 28 οικογένειες, 14 σε κάθε μουσείο, και η επιλογή τους έγινε με βασικά κριτήρια να υπάρχει στην οικογένεια ένα παιδί από 2 έως 18 ετών και οι οικογένειες να έρχονται για πρώτη φορά στο μουσείο. Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων αρχικά ήταν η παρατήρηση και στη συνέχεια ακολούθησε μια σύντομη συνέντευξη. Η συνέντευξη περιείχε ερωτήσεις σχετικά με τις ηλικίες των παιδιών, για την εμπειρία τους στο μουσείο, τη σχέση μεταξύ των μελών της ομάδας, τα ονόματα και τις διευθύνσεις τους. Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα της μελέτης αυτής υποδεικνύουν μια σειρά γενικεύσεων σχετικά με το μηχανισμό της μάθησης σε ένα μουσείο επιστημών. Αρχικά, φαίνεται ότι η μάθηση σε ένα τέτοιο περιβάλλον δεν συμβαίνει μόνο ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ των επισκεπτών και των εκθεμάτων, αλλά υπάρχουν σημαντικές ενδείξεις ότι η κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ των επισκεπτών μπορεί επίσης να τονώσει τη μάθηση κατά το χειρισμό των εκθεμάτων. Η μάθηση στους χώρους αυτούς εμφανίζεται ως μια θεμελιώδης πτυχή των αυθόρμητων αλληλεπιδράσεων των μελών της οικογένειας. Ακόμα, όσον αφορά τις επεξηγηματικές ταμπέλες που υπάρχουν στα εκθέματα, φαίνεται πως δεν παρέχουν μάθηση μόνο με τις πληροφορίες που παρέχουν σχετικά με τα εκθέματα αλλά επηρεάζουν επίσης τη συμπεριφορά των επισκεπτών που αλληλεπιδρούν και τελικά μπορούν να μάθουν από τα αντικείμενα. Ο τρόπος όμως με τον οποίο οι πληροφορίες μεταφέρονται μπορεί να ποικίλει σε μεγάλο βαθμό ανάμεσα στις οικογένειες, καθώς τα μέλη των οικογενειών επικοινωνούν με διαφορετικούς τρόπους μεταξύ τους και φέρουν διαφορετικές εμπειρίες σε σχέση με το περιβάλλον των αντικειμένων. Ωστόσο, τις περισσότερες φορές φαίνεται ότι οι γονείς διαβάζουν περισσότερο τις ταμπέλες από ό,τι τα παιδιά. Αντίθετα, τα παιδιά χειρίζονται περισσότερο τα εκθέματα και τείνουν να διαβάζουν άλλου είδους πληροφορίες. Συνεπώς, η αμοιβαία ανταλλαγή πληροφοριών που προκαλείται στη διαφορετική επικέντρωση γονέων και μαθητών σε διαφορετικού τύπου πληροφορίες, είναι μια σημαντική πτυχή της διαδικασίας της μάθησης στο μουσείο επιστημών. Επίσης, τα ευρήματα της μελέτης

υποδηλώνουν ότι οι επεξηγηματικές ταμπέλες των εκθεμάτων μπορεί να επηρεάσουν σημαντικά τη μάθηση, καθώς οι οικογένειες αναπτύσσουν διαφορετικούς τρόπους αξιοποίησής τους. Για παράδειγμα, υπάρχουν αρκετοί ενήλικες οι οποίοι διαβάζουν τις πληροφορίες δυνατά στα παιδιά τους, προκειμένου να μάθουν για το φαινόμενο που παρουσιάζει το έκθεμα, ενώ άλλοι γονείς τις διαβάζουν σιωπηλά και στη συνέχεια τις ερμηνεύουν με διαφορετικό τρόπο στα παιδιά τους. Συγκεφαλαιώνοντας, η μελέτη αυτή ανέδειξε σημαντική γνώση ως προς τους μηχανισμούς μέσω των οποίων η μάθηση λαμβάνει χώρα σε δημόσιους χώρους, όπως είναι τα μουσεία επιστημών.

Έπειτα, η Blud (1990), σε συνέχεια της έρευνας των Cone και Kendall (1978), πραγματοποίησε μια έρευνα στο Μουσείο Επιστημών του Λονδίνου στην οποία εξέταζε και πάλι την οικογενειακή συμπεριφορά. Την έρευνα αυτή μας παρουσιάζει στο άρθρο της «Sons and Daughters: Observations on the Way Families Interact during a Museum Visit». Το ενδιαφέρον της έρευνας αυτής στρέφεται στην εξέταση της ποιότητας των αλληλεπιδράσεων που συμβαίνουν μεταξύ ενηλίκων και παιδιών σε ένα μουσείο καθώς και στο εάν τα διάφορα είδη εκθεμάτων διεγείρουν διάφορα είδη συζήτησης μεταξύ των μελών των οικογενειών. Συγκεκριμένα, στόχος της συγκεκριμένης έρευνας ήταν να διερευνήσει τη θεωρία της γνωστικής ανάπτυξης των παιδιών όπως αναπτύχθηκε από τον Doise (1978), σύμφωνα με την οποία η ικανότητα ενός παιδιού να κατανοήσει νέες έννοιες και να λύσει προβλήματα μπορεί να ενισχυθεί από την κοινωνική αλληλεπίδραση. Δίνεται, δηλαδή, έμφαση στο κοινωνικό στοιχείο, το οποίο μπορεί να είναι πολύ σημαντικό στην προώθηση της εκμάθησης ιδιαίτερα στο περιβάλλον ενός μουσείου, όπου πέρα από όλα τα υπόλοιπα είναι και ένα κοινωνικό περιβάλλον. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή της έρευνας ήταν η παρατήρηση. Οι οικογένειες παρατηρήθηκαν για τις αλληλεπιδράσεις τους μπροστά από τρία εκθέματα. Το δείγμα της έρευνας ήταν πενήντα οικογένειες σε κάθε έκθεμα. Το ελάχιστο μέγεθος της ομάδας ήταν ένας ενήλικας και ένα παιδί και χρησιμοποιήθηκαν μόνο οι ομάδες με παιδιά ηλικίας μεταξύ 8 και 14 ετών. Σημαντικό, είναι το γεγονός ότι οι οικογένειες δε γνώριζαν ότι είχαν παρατηρηθεί. Συμπερασματικά, τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα τρία εκθέματα διέφεραν αρκετά ως προς τον τύπο της οικογενειακής αλληλεπίδρασης που διεγείρει το κάθε ένα από αυτά. Επίσης, υπήρχε μεγάλη διαφοροποίηση στη συμπεριφορά των μελών της οικογένειας ανάλογα με το φύλο και την ηλικία τους. Συνολικά, ένα πλήρως διαδραστικό έκθεμα φαίνεται να διεγείρει πολύ περισσότερο

τη συζήτηση σε σχέση με τα άλλα δυο εκθέματα, στα οποία υπήρχε μια πιο διδακτική ανταλλαγή πληροφοριών και περισσότερα στοιχεία πειθαρχίας και κοινωνικές ανταλλαγές άσχετες με το έκθεμα. Συνεπώς, το διαδραστικό έκθεμα τόνωσε το είδος της συζήτησης που θα μπορούσε να οδηγήσει σε κοινωνικο-γνωστικές διαδικασίες, κυρίως τη συζήτηση και το επιχείρημα και έτσι θα μπορούσε είναι πιο επιτυχές στην προώθηση της μάθησης από τα άλλα δύο εκθέματα.

Η παραπάνω μελέτη εξελίχθηκε περαιτέρω με μια άλλη μελέτη της ίδιας ερευνήτριας (Blud, 1990) η οποία παρουσιάζεται στο άρθρο της με τίτλο «Social interaction and learning among family groups visiting a museum» και εξετάζει το ρόλο της κοινωνικής αλληλεπίδρασης στην προαγωγή της μάθησης σε οικογενειακές ομάδες που αποτελούνται από παιδιά και ενήλικους οι οποίες επισκέπτονται περιβάλλοντα άτυπης μάθησης. Η μελέτη διεξήχθη στο Μουσείο Επιστημών του Λονδίνου και χρησιμοποιήθηκαν τρία εκθέματα με κοινή θεματική αλλά με διαφορά ως προς το επίπεδο της φυσικής αλληλεπίδρασης που απαιτείται από τον επισκέπτη. Το δείγμα της έρευνας αποτελούνταν από 72 ζεύγη, το καθένα από τα οποία είχε έναν ενήλικα και ένα παιδί από 9 έως 12 ετών. Κατά τη διάρκεια διεξαγωγής της έρευνας τα ζευγάρια κλήθηκαν να ασχοληθούν με ένα από τα τρία εκθέματα και στη συνέχεια να απαντήσουν σε μια σειρά ερωτήσεων. Ωστόσο, για να διαχωριστούν τα αποτελέσματα των κοινωνικών και των γνωστικών αλληλεπιδράσεων, τα μισά ζευγάρια ενθαρρύνθηκαν να συζητήσουν για το έκθεμα, ενώ τα άλλα μισά να το μελετήσουν χωρίς συζήτηση. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας δείχνουν ότι δεν υπάρχουν σαφείς αποδείξεις ως προς την αποτελεσματικότητα των διαδραστικών εκθεμάτων του μουσείου σε σχέση με τα παραδοσιακά εκθέματα, όσον αφορά τη μάθηση στην οικογένεια. Μπορεί τα διαδραστικά εκθέματα να επιτυγχάνουν την πρόκληση επικοινωνιακών συζητήσεων μεταξύ ενηλίκων και παιδιών και αυτό να είναι επωφελές με όρους εκπαιδευτικής αποτελεσματικότητας του εκθέματος, όμως, πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι ευρύτεροι κοινωνικοί και πολιτιστικοί παράγοντες, για να διασφαλιστεί ότι το κοινωνικό πλαίσιο ενός εκθέματος συμπληρώνει και το γνωστικό πλαίσιο που δημιουργεί.

Άλλη μια έρευνα που εξετάζει τη συμπεριφορά της οικογένειας σε χώρους άτυπης μάθησης παρουσιάζουν οι Dierking και Falk (1994) στο άρθρο τους «Family Behavior and Learning in Informal Science Settings: A Review of the Research». Αρχικά, οι συγγραφείς του άρθρου θεωρούν πως είναι σημαντικό να αποσαφηνιστεί

από την αρχή η έννοια της «μάθησης» και ο τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιείται ο όρος αυτός μέσα στο άρθρο. Έχοντας ως δεδομένο, από προηγούμενες έρευνές τους, ότι η άτυπη μάθηση τοποθετείται σε πολυαισθητηριακά περιβάλλοντα που οι οικογένειες επιλέγουν ελεύθερα να επισκεφθούν κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους, θεωρούν πως η μάθηση σε τέτοια περιβάλλοντα απαιτεί έναν ευρύ ορισμό που θα λαμβάνει υπόψη τα μοναδικά φυσικά και κοινωνικά πλαίσια, καθώς και το θεμελιώδη ρόλο που διαδραματίζουν τα κίνητρα στη μάθηση. Η ουσιαστική μάθηση σε αυτές τις συνθήκες πρέπει να καλύπτει ένα ευρύ φάσμα των πιθανών διαδικασιών και των αποτελεσμάτων, συμπεριλαμβανομένης της απόκτησης επιστημονικών δεδομένων και εννοιών, αλλά και την εφαρμογή αυτών των ιδεών, αλλαγές στη συμπεριφορά, την αισθητική και την κιναισθητική εμπειρία, καθώς και τη συμμετοχή σε κοινωνικές συζητήσεις και αλληλεπιδράσεις που μπορεί να οδηγήσουν στη μάθηση. Ήλπιζαν, λοιπόν, να αποδειχθεί ότι αυτή η διευρυμένη άποψη της μάθησης είναι απαραίτητη στην ανάλυση της οικογενειακής εμπειρίας στο μουσείο, ως κοινωνικά, σωματικά, πνευματικά και συναισθηματικά πλούσια εμπειρία. Οι ερευνητές μελέτησαν προηγούμενες έρευνες των τελευταίων ετών που εξέτασαν το συγκεκριμένο θέμα και οδηγήθηκαν σε ορισμένα γενικευμένα συμπεράσματα. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τη μελέτη αυτή ήταν πρώτον ότι οι γονείς και σε μικρότερο βαθμό τα παιδιά προσπαθούν να συσχετίσουν τις πληροφορίες που περιέχονται στο έκθεμα με την προηγούμενη γνώση και εμπειρία τους. Δεύτερον, κατέληξαν στο γεγονός ότι η μάθηση στην οικογένεια φαίνεται να επηρεάζεται από έναν αριθμό μεταβλητών που συμπεριλαμβάνουν την προηγούμενη γνώση του επισκέπτη και την εμπειρία του, το είδος του εκθέματος, το φύλο και την ηλικία των γονέων και των παιδιών που αλληλεπιδρούν, καθώς και σε ποιο σημείο κατά τη διάρκεια της επίσκεψης οι οικογένειες έρχονται σε επαφή με ένα συγκεκριμένο έκθεμα. Επίσης, βρήκαν οι συγκεκριμένοι ερευνητές ότι η μάθηση στην οικογένεια περιλαμβάνει τόσο γνωστικές όσο και συναισθηματικές πτυχές. Τέλος ανακάλυψαν ότι η περιέργεια και η προσοχή επηρεάζουν τη μάθηση σε σημαντικό βαθμό. Έπειτα, από αυτή τη μελέτη οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι έρευνες τέτοιου είδους θα πρέπει συνεχώς να στοχεύουν προς δύο βασικές κατευθύνσεις. Πρώτον, στην κατανόηση του πως αυτές οι βραχυπρόθεσμες εμπειρίες μπορούν να επηρεάσουν τη μακροχρόνια γνώση και δεύτερον στην αποκόμιση γνώσεων για την επίλυση των προβλημάτων που έπεται της εκπαιδευτικής εμπειρίας που αποκτήθηκε.

Στη συνέχεια, οι Borun, Cleghorn και Garfield (1995) στο άρθρο τους «Family Learning in Museums: A Bibliographic Review» εξετάζουν τις οικογενειακές επισκέψεις στα μουσεία κάνοντας μια εκτεταμένη βιβλιογραφική επισκόπηση του σχετικού ερευνητικού πεδίου. Ένα αναπάντητο ερώτημα που εντόπισαν από αυτή την βιβλιογραφική τους επισκόπηση και στο οποίο εστιάζουν την έρευνά τους είναι το κατά πόσο μπορούμε να συμπεράνουμε εάν υπάρχει μάθηση μέσα από την παρατήρηση της μαθησιακής συμπεριφοράς των μελών μιας οικογένειας σε ένα Μουσείο. Στο πλαίσιο της έρευνάς τους προσπάθησαν αρχικά να απαντήσουν σε κάποιες βασικές ερωτήσεις όπως στο τι χαρακτηρίζει μια τυπική οικογένεια, γιατί οι οικογένειες επισκέπτονται τα μουσεία, πως μαθαίνουν και τέλος με ποιο τρόπο μπορεί να αποτιμηθεί η μάθηση που αποκτούν. Ως προς το τελευταίο ερώτημα, δηλαδή με ποιο τρόπο μπορούμε να αποτιμήσει κανείς τη μάθηση, το οποίο είναι και το πιο δύσκολο να απαντηθεί, οι συγγραφείς του άρθρου διαπίστωσαν πως προηγούμενες μελέτες που επικεντρώθηκαν στο θέμα αυτό, εξέτασαν τη λεκτική και φυσική συμπεριφορά των μελών της οικογένειας. Οι μελέτες αυτές συμπεραίνουν ότι η μάθηση λαμβάνει χώρα όταν παρατηρούνται υψηλές συχνότητες των δραστηριοτήτων που συνδέονται εν γένει με την εκμάθηση, όπως η συζήτηση και οι απαντήσεις σε ερωτήσεις που προκαλούνται, μιλώντας για ένα έκθεμα, επισημαίνοντας τμήματα ενός εκθέματος, ή μέσω της ανάγνωσης του κειμένου μιας ετικέτας, και της συμμετοχή σε διαδραστικές δραστηριότητες που υποβάλλει ένα έκθεμα. Ωστόσο, όμως υπάρχει το ζήτημα για το πώς μετράμε τη μάθηση εφόσον υπάρχει προγενέστερη γνώση και εμπειρία πριν την επίσκεψη στο Μουσείο. Συμπερασματικά, οι ερευνητές του άρθρου κατέληξαν ότι είναι σημαντικό να βρεθεί ένας τρόπος ώστε να μπορούμε να αποτιμούμε αυτό που έμαθαν οι οικογένειες με βάση τις πληροφορίες που παρέχει το έκθεμα, ενώ, παράλληλα να μπορούμε να αξιολογήσουμε τις συνδέσεις που κάνουν οι επισκέπτες με τις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες τους σε σχέση με το συγκεκριμένο έκθεμα, το οποίο τους προσφέρει την ευκαιρία για αλληλεπίδραση με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.

Ακόμα, άλλη μια μελέτη, η οποία εξετάζει τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ ενηλίκων και παιδιών σε μουσεία με διαδραστικά εκθέματα είναι και αυτή της Brown (1995) η οποία αποτυπώνεται στο άρθρο της «Making the most of family visits: Some observations of parents with children in a museum science centre». Επιπλέον, η μελέτη εξετάζει και άλλη μια παράμετρο η οποία σχετίζεται με το φύλο είτε του γονέα είτε του παιδιού και κατά πόσο αυτό αποτελεί παράγοντα που επηρεάζει τις

αντιδράσεις των γονέων κατά τη διάρκεια της επίσκεψης. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Μουσείο Επιστημών του Κάρντιφ και η ερευνητική προσέγγιση που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων ήταν η παρατήρηση. Η παρατήρηση έγινε σε δώδεκα διαφορετικά εκθέματα για μία ώρα και μέσα από αυτή σημειώθηκαν οκτώ διαφορετικοί τύποι γονεϊκής συμπεριφοράς.

- *Επιστάτης*, οι γονείς είχαν το ρόλο του επιστάτη, ήταν κοντά στα παιδιά τους αλλά τα επιτηρούσαν μόνο και δεν είχαν ενεργή συμμετοχή με τα εκθέματα
- *Υποστηρικτής*, οι γονείς έμεναν κοντά στα παιδιά τους και τους παρείχαν υποστήριξη χωρίς παρεμβολές στην ουσία του μηνύματος του κάθε εκθέματος
- *Βοηθός*, οι γονείς βοηθούσαν τα παιδιά όταν χρειάζονταν τη βοήθειά τους, συνήθως να τους τακτοποιούν και να αναδιοργανώνουν τα πράγματα ώστε να έχουν ένα καλό αποτέλεσμα
- *Ιδρυτής*, οι γονείς που είχαν πάρει θετικό ρόλο αλλά μόνο για ένα μέρος του χρόνου. Ξεκινούσαν μια δραστηριότητα, εξηγούσαν στα παιδιά τι έπρεπε να κάνουν και στη συνέχεια το άφηναν πάνω τους
- *Κάτι περισσότερο από βοηθός*, οι γονείς συνέβαλαν ώστε να διατηρηθεί η δραστηριότητα, στην οποία είχαν προβάδισμα τα παιδιά, ώστε να υπερβούν τις δυσκολίες και να εξερευνήσουν όλο το φάσμα της
- *Συνεργάτης*, οι γονείς και τα παιδιά συνεργάζονταν ισότιμα στις δραστηριότητες (αυτό συνέβαινε κυρίως σε ένα έκθεμα όπου η φύση του απαιτούσε συνεργασία)
- *Ηγέτης*, οι γονείς καθοδηγούσαν τα παιδιά σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας, επιτρέποντας στα παιδιά μόνο να βοηθήσουν με μερικούς τρόπους
- *Παρουσιαστής*, οι γονείς απλώς έδειχναν στα παιδιά, διενεργώντας οι ίδιοι το σύνολο των δραστηριοτήτων, ενώ τα παιδιά απλώς παρακολουθούσαν.

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η συμμετοχή των γονέων στη μάθηση των παιδιών τους δεν έχει αξιοποιηθεί όσο αποτελεσματικά θα μπορούσε από τα διαδραστικά εκθέματα, καθώς, οι περισσότεροι γονείς παρέμεναν παθητικοί. Ωστόσο, μεταξύ των γονέων που συμμετείχαν στις δραστηριότητες, η μεγαλύτερη ομάδα αποτελείται από τους γονείς που ενήργησαν ως βοηθοί. Προσέφεραν, δηλαδή, τη βοήθειά τους σε όλη τη διάρκεια που τα παιδιά ασχολούνταν με το έκθεμα, ενώ

παράλληλα τα ενθάρρυναν να συζητήσουν γι' αυτό που κάνουν προσπαθώντας να ενισχύσουν τις ικανότητές τους. Επίσης, από τις παρατηρήσεις προκύπτει πως το φύλο του γονέα αποτέλεσε σημαντικό παράγοντα ως προς τις αλληλεπιδράσεις, καθώς οι άντρες γονείς είχαν πιο ενεργή συμμετοχή σε σχέση με τις γυναίκες. Ωστόσο, όταν οι γυναίκες αναλάμβαναν ενεργό ρόλο ασχολούνταν περισσότερο με τα κορίτσια παρά με τα αγόρια. Ακόμα, όσον αφορά τα εκθέματα φάνηκε να υπάρχουν κάποια εκθέματα που εμπλέκουν περισσότερο τους γονείς σε σχέση με κάποια άλλα. Συμπερασματικά, οι παρατηρήσεις που διατυπώνονται στην παρούσα μελέτη δεν είναι τίποτα περισσότερο από ενδείξεις ως προς τους παράγοντες που ενδέχεται να επηρεάζουν τις αλληλεπιδράσεις γονέα-παιδιού σε τέτοιες καταστάσεις. Συνεπώς, η μελέτη αυτή κάνει την αρχή με την περιγραφή της συμπεριφοράς των γονέων και θέτει ζητήματα για περισσότερο αναλυτικές έρευνες στις οποίες θα μπορούν να αξιολογηθούν πληρέστερα οι συνεισφορές της δράσης και της γλώσσας.

Στη συνέχεια, οι Borun, Chambers και Cleghorn (1996) στο άρθρο τους «Families Are Learning in Science Museums» παρουσιάζουν μια μελέτη του Εθνικού Επιστημονικού Ιδρύματος της Φιλαδέλφεια η οποία έλαβε χώρα σε τέσσερα μουσεία. Η μελέτη αυτή είναι μέρος μιας μεγαλύτερης έρευνας, η οποία διήρκεσε τρία χρόνια και μελέτησε τη μάθηση στην οικογένεια στο πλαίσιο επισκέψεων στο Μουσείο. Το συγκεκριμένο άρθρο όμως εστιάζει στο πρώτο έτος αυτής της μελέτης όπου στόχος της ήταν να ανακαλύψει πως μπορούμε να εντοπίσουμε και να αποτιμήσουμε τη μάθηση στην οικογένεια. Συγκεκριμένα, το αρχικό ερώτημα της μελέτης είναι αν τα μέλη της οικογένειας που εμπλέκονται σε δραστηριότητες που θα μπορούσαν να υποστηρίξουν τη μάθηση μαθαίνουν πραγματικά. Ενώ, αυτό το ερώτημα φαίνεται απλό στην πράξη όμως είναι δύσκολο να αξιολογήσουμε τη μάθηση στην οικογένεια, αρχικά γιατί το κάθε μέλος της μαθαίνει ξεχωριστά και έπειτα γιατί οι οικογένειες φέρουν ένα πλούσιο υπόβαθρο προηγούμενων γνώσεων και εμπειριών στις επισκέψεις τους. Για το λόγο αυτό οι ερευνητές αποφάσισαν να παρατηρήσουν τη συμπεριφορά της οικογένειας και να καταγράψουν τις συμπεριφορές οι οποίες ουσιαστικά έχουν σημαντική σχέση με το φαινόμενο της μάθησης. Ως οικογένεια ορίστηκε μια μονάδα που δεν υπερέβαινε τα έξι μέλη, με τουλάχιστον έναν ενήλικα και ένα παιδί μεταξύ των ηλικιών 5 και 10 ετών. Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων ήταν η βιντεοσκόπηση και η συνέντευξη. Το δείγμα της έρευνας ήταν 25 οικογένειες σε κάθε ένα από τα τέσσερα μουσεία. Από τα αποτελέσματα της έρευνας αρχικά προέκυψε πως συμπεριφορές που

θα μπορούσαν να στηρίξουν τη μάθηση είναι: οι ερωτήσεις και οι απαντήσεις, οι σχετικές με την έκθεση συζητήσεις, οι επισημάνσεις τμημάτων ενός εκθέματος, και το διάβασμα του κειμένου της ετικέτας. Ωστόσο, το πιο σημαντικό αποτέλεσμα της μελέτης αυτής ήταν η τεκμηρίωση μιας σχέσης μεταξύ των επιπέδων μάθησης και των παρατηρήσιμων συμπεριφορών. Ακόμη, άλλη μια σημαντική πτυχή αυτής της μελέτης ήταν το συμπέρασμα ότι ενώ η μάθηση συμβαίνει σε κάθε μέλος της οικογένειας ξεχωριστά, ωστόσο υπάρχει μια επίδραση στην ομάδα, καθώς, η εμπειρία μάθησης του ατόμου ενισχύεται και διαμορφώνεται από στοιχεία και από άλλα μέλη της οικογένειας. Επιπλέον, οι οικογένειες έχουν μια κουλτούρα κοινών γνώσεων, αξιών και εμπειριών. Συνεπώς, όταν μια οικογένεια επισκέπτεται ένα μουσείο μπορεί να εμπλουτίσει το γνωστικό της απόθεμα, το οποίο θα αποδοθεί στη συνέχεια μέσω των ανταλλαγών ανάμεσα στα μέλη της. Δηλαδή, εάν οι πληροφορίες έχουν αποκτηθεί από ένα μέλος της οικογένειας μπορούν να μεταφερθούν στα υπόλοιπα μέλη όχι μόνο κατά τη διάρκεια της επίσκεψης αλλά και σε οποιαδήποτε στιγμή στο μέλλον.

Ακόμα, οι Borun, Chambers, Dritsa και Johnson (1997) στο άρθρο τους «Enhancing Family Learning Through Exhibits» παρουσιάζουν μια έρευνα με στόχους την κατανόηση της μάθησης στην οικογένεια σε μουσεία επιστήμης καθώς και τον προσδιορισμό των χαρακτηριστικών των επιτυχημένων εκθεμάτων, τα οποία ευνοούν την ενεργή μάθηση στην οικογένεια. Η έρευνα διεξήχθη σε τέσσερις επιστημονικές περιοχές της Φιλαδέλφεια και αναπτύχθηκε σε τρεις φάσεις. Στο συγκεκριμένο άρθρο περιγράφεται η μελέτη της έρευνας που διεξάγεται κατά την διάρκεια της τρίτης φάσης. Η φάση αυτή με βάση τα συμπεράσματα των προηγούμενων φάσεων της μελέτης καθοδηγείται από την αναγνώριση ότι η μάθηση είναι συχνά μια εμπειρία της ομάδας. Συνεπώς, η μάθηση της οικογένειας που βασίζεται στο μουσείο ορίζεται ως μια ανταλλαγή γνώσεων μέσα σε μια έκθεση. Η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε σε όλες τις φάσεις της έρευνας ήταν η παρατήρηση και η συνέντευξη. Συγκεκριμένα στην τελευταία φάση το δείγμα ήταν 200 οικογένειες (50 σε κάθε μουσείο) και οι ηλικίες των ανήλικων μελών τους ήταν από 5 έως 10 ετών. Στόχος της φάσης αυτής ήταν η δοκιμή της αποτελεσματικότητας των τεσσάρων εκθεμάτων που μελετήθηκαν νωρίτερα ως προς τη μάθηση της οικογένειας με βάση τη συχνότητα των δεικτών απόδοσης που ορίστηκαν στις προηγούμενες φάσεις. Κάποιοι από τους δείκτες αυτούς ήταν: θέτω ένα ερώτημα, απαντάω σε μια ερώτηση, σχολιάζω ή εξηγώ ένα έκθεμα, διαβάζω ένα κείμενο σιγανά/δυνατά, κλπ.

Το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει η τρίτη φάση της έρευνας είναι ουσιαστικά μια επαλήθευση των αποτελεσμάτων της δεύτερης φάσης. Η δεύτερη φάση κατέληξε στο συμπέρασμα ότι ένα έκθεμα προκειμένου να ευνοήσει τη μάθηση στην οικογένεια χρειάζεται να έχει επτά χαρακτηριστικά, τα οποία έχουν σχέση με την αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας, την προσβασιμότητα από όλα τα μέλη της, τα διαφορετικά επίπεδα γνώσης, συνδέσεις με τις υπάρχουσες γνώσεις και εμπειρίες των επισκεπτών, κλπ. Αυτό, το οποίο συμπληρώνουν τα αποτελέσματα της τρίτης φάσης είναι ότι η στρατηγική αυτή των επτά χαρακτηριστικών αποδεικνύεται αποτελεσματική ως προς την αύξηση της ενεργού μάθησης στην οικογένεια.

Με αντίστοιχη θεματολογία, οι Falk, Moussouri και Coulson (1998) στο άρθρο τους «The Effect of Visitor's Agendas on Museum Learning» παρουσιάζουν μια μελέτη στην οποία επιχείρησαν να εξετάσουν τη σχέση μεταξύ των κινήτρων που έχουν οι άνθρωποι όταν επισκέπτονται ένα μουσείο με τις συνέπειες που επιφέρουν τα κίνητρα αυτά στη μάθησή τους. Γενικότερα, έχει υποστηριχθεί ότι οι επισκέπτες των μουσείων έχουν μια «ατζέντα» για τις επισκέψεις τους και ότι αυτή επηρεάζει άμεσα τις επισκέψεις. Προκειμένου να κατανοήσουν καλύτερα το φαινόμενο αυτό οι ερευνητές εξέτασαν διαφορετικές «ατζέντες» επισκεπτών σε μουσεία και τις επιδράσεις που είχαν στη μάθηση που επιτύγχαναν οι τελευταίοι. Ωστόσο, για να πραγματοποιηθεί η έρευνα αυτή χρειάστηκε να δημιουργηθούν δύο εργαλεία. Ένα εργαλείο για να αποτυπώσει την «ατζέντα» των επισκεπτών και ένα εργαλείο για να μετρήσει τη μάθηση που επιτυγχάνεται στο πλαίσιο της επίσκεψης. Στη συνέχεια, το εργαλείο για την αποτύπωση της «ατζέντας» των επισκεπτών έχει δύο διαστάσεις, πρώτον, τα κίνητρα που έχουν οι άνθρωποι για την επίσκεψη σε ένα μουσείο και δεύτερον, τις στρατηγικές που οι επισκέπτες χρησιμοποιούν κατά την επίσκεψή τους σε ένα μουσείο. Όσον αφορά τα κίνητρα εντοπίστηκαν έξι κατηγορίες:

- *τόπος*, οι άνθρωποι επισκέπτονται ένα μουσείο λόγω του τόπου στον οποίο βρίσκεται
- *εκπαίδευση*, οι περισσότεροι επισκέπτες αναφέρουν ότι πηγαίνουν σε μουσεία προκειμένου να μάθουν γενικά ή περιστασιακά κάτι περισσότερο συγκεκριμένο
- *κύκλος της ζωής*, αντιπροσωπεύει το «επισκέπτομαι το μουσείο» ως επαναλαμβανόμενη δραστηριότητα που λαμβάνει χώρα σε ορισμένα στάδια της ζωής ενός ατόμου, που συνήθως σχετίζονται με την παιδική ηλικία

- *κοινωνικό γεγονός*, επισκέπτονται το μουσείο μόνοι ή με παρέα, είναι μια κοινωνική εμπειρία που έχουν την ευκαιρία για να την απολαύσουν οι ίδιοι χωριστά ή από κοινού με άλλους συγγενείς ή φίλους τους
- *ψυχαγωγία*, οι επισκέπτες αναφέρουν ότι πηγαίνουν σε μουσεία για να διασκεδάσουν ή να δουν νέα και ενδιαφέροντα πράγματα σε ένα χαλαρωτικό και αισθητικά ευχάριστο περιβάλλον
- *πρακτικά ζητήματα*, παράγοντες που διαμορφώνουν τα κίνητρα των ανθρώπων για να επισκεφθούν τα μουσεία, όπως εξωτερικοί παράγοντες (καιρός), η εγγύτητα στο μουσείο, η διαθεσιμότητα του χρόνου, το αν έχει πολύ κόσμο το μουσείο ή όχι, το κόστος της εισόδου, κλπ.

Επίσης, όσον αφορά τις στρατηγικές για τον τρόπο με τον οποίο οι επισκέπτες συμπεριφέρονται στο μουσείο εντοπίστηκαν τρεις κατηγορίες:

- η *αόρατη στρατηγική*, σύμφωνα με την οποία οι επισκέπτες αγνοούν το μουσείο ή την έκθεση και είναι ανοιχτοί να αντιμετωπίσουν ανεξαρτήτως αυτό που έχει το μουσείο να τους προσφέρει
- η *μέτρια εστιασμένη στρατηγική*, σύμφωνα με την οποία οι επισκέπτες γνωρίζουν τις ιδιαιτερότητες του μουσείου και μπορεί να έχουν προγραμματίσει να το επισκεφθούν αλλά μπορεί να μην είναι και ο πρωταρχικός τους στόχος
- η *εστιασμένη στρατηγική*, σύμφωνα με την οποία οι επισκέπτες έχουν προγραμματίσει την επίσκεψή τους στο μουσείο συνήθως με ένα συγκεκριμένο στόχο στο μυαλό τους.

Από την άλλη ωστόσο πλευρά, προκειμένου να εκτιμηθεί η μάθηση που επιτυγχάνουν οι επισκέπτες χρησιμοποιήθηκε μια νέα μεθοδολογία που ονομάζεται *Personal Meaning Mapping* η οποία στηρίζεται στην άποψη ότι η μάθηση είναι μια σχετική και εποικοδομητική διαδικασία.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Ουάσιγκτον και το μέγεθος του δείγματος ήταν σαράντα ενήλικες. Αρχικά τους ζητήθηκε να γράψουν λέξεις ή ιδέες ή σκέψεις ή εικόνες που τους έρχονται στο μυαλό όταν ακούν το βασικό θέμα της έκθεσης που επισκέφθηκαν, όπου στην προκειμένη περίπτωση ήταν τα ορυκτά. Στη συνέχεια, ακολούθησε μια διακριτική παρατήρηση των κινήσεών τους σε όλη τη διάρκεια της επίσκεψής τους. Έπειτα, όσοι από τους

συμμετέχοντες ήθελαν συμμετείχαν σε μια δεύτερη συνέντευξη στην οποία επαναλήφθηκε η ίδια διαδικασία με την αρχική. Επίσης, η συνέντευξη περιελάμβανε και ερωτήσεις για τα κίνητρα της επίσκεψής τους, το εκπαιδευτικό τους υπόβαθρο, κ.α. Τέλος, διενεργήθηκε μια τρίτη τηλεφωνική συνέντευξη είτε έξι έως οκτώ εβδομάδες, είτε πέντε έως έξι μήνες μετά την επίσκεψη. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα που προέκυψαν η έρευνα επιβεβαίωσε την υπόθεση ότι τα κίνητρα ενός ατόμου για την επίσκεψη σε ένα μουσείο επηρεάζουν σημαντικά το πώς, το τι και το πόσο μαθαίνει στο μουσείο. Συγκεκριμένα, τα άτομα που εξέφρασαν ισχυρό εκπαιδευτικό κίνητρο έδειξαν ότι μαθαίνουν από την επίσκεψη πολύ περισσότερο από ό,τι εκείνα που εξέφρασαν χαμηλό μορφωτικό κίνητρο. Επίσης, επιβεβαιώνεται και ο ισχυρισμός των Falk και Dierking ότι η εμπειρία του επισκέπτη επηρεάζεται έντονα από τα γεγονότα που συμβαίνουν πριν από την άφιξή του στην πόρτα του μουσείου. Τέλος, η εκπαίδευση και η ψυχαγωγία δεν πρέπει να θεωρούνται ως αλληλοαποκλειόμενα κίνητρα για την παρουσία των επισκεπτών σε ένα μουσείο, αλλά μάλλον ως συμπληρωματικές πτυχές μιας σύνθετης ψυχαγωγικής εμπειρίας. Τα άτομα που επιθυμούσαν μια έντονη εκπαιδευτική και διασκεδαστική εμπειρία ήταν οι πραγματικοί κερδισμένοι στην παρούσα μελέτη. Η εν λόγω έρευνα μπορεί να μη μελετά οικογένειες, ωστόσο το θέμα της «ατζέντας» και των κινήτρων είναι πολύ σημαντικό και για τις οικογενειακές επισκέψεις στα μουσεία, όπου υπάρχουν διαφορετικά κίνητρα από τα διαφορετικά μέλη των οικογενειών. Τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης είναι πολύ σημαντικά ώστε να κατανοήσουμε το ζήτημα αυτό, το οποίο άλλωστε αναφέρεται και σε άλλα άρθρα.

Η Ash (2003) στο άρθρο της «Dialogic Inquiry in Life Science Conversations of Family Groups in a Museum» επικεντρωνόμενη και αυτή στις αλληλεπιδράσεις γονέων και παιδιών μπροστά στα εκθέματα, παρουσιάζει μια έρευνα η οποία καταδεικνύει την αποτελεσματικότητα ενός νέου μεθοδολογικού εργαλείου για τη συλλογή και την ανάλυση δεδομένων, που προκύπτουν από τη συζήτηση μεταξύ των μελών μιας οικογένειας που επισκέπτονται μουσεία ή άλλους φορείς μη τυπικής εκπαίδευσης. Η έρευνα αυτή ονομάζεται διαλογική και η μεθοδολογία της επικεντρώνεται στη συζήτηση. Οι ρίζες της βασίζονται σε αρκετούς ερευνητές οι οποίοι έχουν μελετήσει τη γλώσσα ως εργαλείο μάθησης. Για παράδειγμα ο Vygotsky (1978) υποστηρίζει ότι η γλώσσα είναι ένα σημαντικό μέσο για τη διδασκαλία και τη μάθηση, ενώ ο Leont'ev (1981) ισχυρίζεται ότι η γλώσσα είναι ένα εργαλείο που «μεσολαβεί στη δραστηριότητα και συνεπώς συνδέει τους ανθρώπους όχι μόνο με

τον κόσμο των αντικειμένων αλλά και με τους άλλους ανθρώπους» (σ.37-71). Συνεπώς, επειδή τα μουσεία είναι πηγές πλούσιες σε αντικείμενα, ανθρώπους, χειρονομίες και συζητήσεις η διαλογική έρευνα μπορεί να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε έκθεμα κατά το χειρισμό του οποίου οι οικογένειες αλληλεπιδρούν είτε μεταξύ τους, είτε με άλλους ή ακόμα και με τα αντικείμενα.

Η συγκεκριμένη μελέτη, αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης μελέτης και πραγματοποιήθηκε στο Exploratorium Museum στο Σαν Φρανσίσκο, το οποίο είναι το παλαιότερο και μεγαλύτερο διαδραστικό μουσείο επιστήμης στις ΗΠΑ. Η έκθεση στην οποία επικεντρώθηκε η μελέτη έχει ως θέμα τους βατράχους. Τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή των δεδομένων ήταν η παρατήρηση, μέσω της βιντεοσκόπησης ώστε στη συνέχεια να γίνει ανάλυση των συνομιλιών, και η συνέντευξη. Η συνέντευξη έγινε σε δύο φάσεις, η πρώτη συνέντευξη έγινε πριν την παρατήρηση και η άλλη μετά. Στη συνέντευξη που έγινε πριν την παρακολούθηση οι οικογένειες ρωτήθηκαν σχετικά με τους λόγους για τους οποίους επισκέφθηκαν αυτό το μουσείο, τους στόχους τους και τις προσδοκίες τους γι' αυτή την επίσκεψη, το ενδιαφέρον τους για τις επιστήμες της ζωής, κλπ. Στη συνέντευξη που έγινε μετά την παρατήρηση, οι οικογένειες ρωτήθηκαν σχετικά με την άποψή τους για την επίσκεψη, τα εκθέματα που τους ενδιέφεραν περισσότερο, κλπ. Το δείγμα της έρευνας ήταν τρεις οικογένειες, οι οποίες μελετήθηκαν σε βάθος κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους στο μουσείο.

Συμπερασματικά, από τα δεδομένα της έρευνας προκύπτει ότι η διαλογική έρευνα είναι μια πολύ σημαντική μέθοδος για ανάλυση. Η εν λόγω μέθοδος επιτρέπει την ανάλυση της συν-κατασκευής του νοήματος με την πάροδο του χρόνου και ανάμεσα στα μέλη ομάδων. Επομένως, παρέχουν ένα σύνολο στοιχείων για την ερμηνεία από τους επιστήμονες, τους εκπαιδευτικούς και τους σχεδιαστές εκθέσεων. Όσον αφορά τα αποτελέσματα από τις αλληλεπιδράσεις των οικογενειών, φαίνεται πως μέσα από τους διαλόγους, τα θέματα συζήτησης που προκαλούνται αντανακλούν τα θέματα που διαπραγματεύονται τα εκθέματα. Συνεπώς, είναι σαφές ότι το μουσείο δεν είναι μια στατική οντότητα για μια παθητική εμπειρία, αλλά είναι το αποτέλεσμα της διαπραγμάτευσης μεταξύ των επισκεπτών και του μουσείου.

3.3 Οι βασικές έρευνες που επισκοπήθηκαν στο πεδίο των Παιδικών Μουσείων

Αρκετές έρευνες των οικογενειακών επισκέψεων σε μουσειακούς χώρους έχουν γίνει και με πεδίο αναφοράς τα Παιδικά Μουσεία. Αρχικά, η Haas (1997) στο άρθρο της «Project Explore: How Children Are Really Learning in Children's Museums» παρουσιάζει μια μελέτη η οποία εξετάζει τη μάθηση στα παιδικά μουσεία. Η μελέτη αυτή είναι μια συλλογική προσπάθεια δύο οργανισμών, του Please Touch Museum της Φιλαδέλφεια και του Harvard's Project Zero του Κέιμπριτζ. Η έρευνα χρησιμοποίησε μια διττή προσέγγιση, καθώς οι ερευνητές στο Please Touch Museum διερεύνησαν τι είναι αυτό που μαθαίνουν τα παιδιά και με ποιο τρόπο μπορούν να βελτιώσουν τη διαδικασία μάθησής τους, ενώ η ομάδα του Harvard's Project Zero μελέτησε πως τα παιδιά συμμετέχουν στα εκθέματα σύμφωνα με τα πέντε σημεία εισόδου, όπως διαμορφώθηκαν από τη θεωρία πολλαπλής ευφυΐας του Howard Gardner. Η θεωρία αυτή χρησιμοποιείται για να περιγραφεί η διαδικασία μάθησης κατά την ενασχόληση των παιδιών με τα εκθέματα και ισχυρίζεται πως οποιαδήποτε έννοια αξίζει μάθηση, μπορεί να εκτιμηθεί με πέντε τουλάχιστον διαφορετικούς τρόπους ή μέσω τουλάχιστον πέντε διαφορετικών σημείων εισόδου. Τα σημεία εισόδου είναι τα εξής:

- *θεμελιακή ή φιλοσοφική προσέγγιση που ισχύει για τα άτομα που τους αρέσει να θέτουν ερωτήσεις*
- *αφηγηματική μάθηση, η οποία είναι κατάλληλη για τα άτομα που μαθαίνουν μέσα από μια ιστορία*
- *λογικο-ποσοτική μάθηση, χρήσιμη για τα άτομα που πλησιάζουν μια έννοια με την επίκληση αριθμητικών εκτιμήσεων ή διεργασίες παραγωγικού συλλογισμού*
- *βιωματική μάθηση, κατάλληλη για άτομα που μαθαίνουν καλύτερα με χειρονακτική προσέγγιση*
- *αισθητική μάθηση, για όσους προτιμούν μια καλλιτεχνική στάση με έμφαση στα αισθητηριακά ή επιφανειακά χαρακτηριστικά*

Το δείγμα της έρευνας στο Please Touch Museum ήταν 36 άτομα, 12 από κάθε ομάδα εστίασης, οι οποίες περιλάμβαναν γονείς, παιδιά και εκπαιδευτικούς αντιστοίχως. Το εκπαιδευτικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή

δεδομένων ήταν η συνέντευξη. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με 15 διευθυντές μουσείων από όλη την χώρα, ώστε να συγκρίνουν εάν οι απόψεις τους συμπίπτουν με τα αποτελέσματα της έρευνας.

Από τη άλλη, η έρευνα που διεξήχθη στο Harvard's Project Zero είχε τρεις φάσεις και πραγματοποιήθηκε στο Παιδικό Μουσείο της Βοστώνης και στο Discovery Museum στο Άκτον. Το δείγμα της έρευνας ήταν 180 παιδιά και το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν η παρατήρηση.

Σύμφωνα, με τα αποτελέσματα των ερευνών οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι τα παιδιά μαθαίνουν στα Παιδικά Μουσεία. Επιπλέον, διαπίστωσαν ότι η υποστηρικτική αλληλεπίδραση των ενηλίκων είναι σκόπιμη και πως οι ανοιχτές ερωτήσεις είναι ζωτικής σημασίας για τη μάθηση ενός παιδιού στο πλαίσιο του μουσείου. Όσον αφορά την αύξηση της συμμετοχής των ενηλίκων στη διαδικασία της μάθησης, φάνηκε να είναι σημαντικό το γεγονός ότι τα εκθέματα είναι ευχάριστα και παιχνιδιάρικά τόσο για τους ενήλικες όσο και για τα παιδιά και περιέχουν θέματα με τα οποία οι ενήλικες είναι άνετοι και εξοικειωμένοι. Επίσης, παρατηρήθηκε ότι οι ενήλικες και τα παιδιά του δείγματος ασχολούνται με τα πέντε σημεία εισόδου στις περισσότερες περιοχές των μουσείων, αν και το βιωματικό σημείο εισόδου ήταν το περισσότερο παρατηρούμενο. Τέλος, τα συνολικά πορίσματα της έρευνας ενισχύουν την άποψη του Jean Piaget ότι τα παιδιά μαθαίνουν καλύτερα μέσω της ενεργού συμμετοχής με το περιβάλλον τους και από πρώτο χέρι με συγκεκριμένες εμπειρίες. Σημαντική φαίνεται να είναι στο πλαίσιο του μουσείου και η άποψη του Lev Vygotsky για τη μάθηση ως μια κοινωνική και κοινή εμπειρία μέσω της κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Ακόμα, η έρευνα τεκμηριώνει την άποψη του Gardner ότι τα Παιδικά Μουσεία είναι ένας πολύτιμος πόρος όπου παρέχει περιβάλλοντα ώστε να μάθουν τα παιδιά μέσα από πολλές ευφυΐες ή σημεία εισόδου.

Έπειτα, οι Shine & Acosta (2000) στο άρθρο τους «Parent-Child Social Play in a Children's Museum» περιγράφουν δυο μελέτες οι οποίες εξέτασαν τις αλληλεπιδράσεις των γονέων και των παιδιών στο παιδικό μουσείο. Συγκεκριμένα, μελέτησαν το παιχνίδι προσποίησης (παιχνίδι ρόλων) στις οικογένειες ως ένα μέσο για τη συμμετοχή σε ένα έκθεμα. Η έρευνα υποστηρίζει όπως και πολλοί σύγχρονοι παιδαγωγοί (Piaget (1976), Vygotsky (1967), Erikson (1976), Garvey (1990), MacDonald (1993), Unger και Matheson (1992)), ότι η ενασχόληση με το παιχνίδι διευκολύνει την ώθηση του παιδιού να ανακεφαλαιώσει και να εφεύρει εκ νέου την εμπειρία. Με άλλα λόγια στο παιχνίδι τα παιδιά κατασκευάζουν ολοένα και πιο

εξελιγμένες αναπαραστάσεις του κόσμου, όπως αυτές προωθούνται από το κοινωνικό, τεχνολογικό και φυσικό περιβάλλον των παιδικών μουσείων. Συνεπώς, στο κοινωνικό παιχνίδι όπως υποστηρίζει και ο Bateson (1976) τα παιδιά μαθαίνουν ότι οι άνθρωποι λαμβάνουν συνεχώς διαφορετικούς ρόλους που αντιστοιχούν σε ορισμένα πλαίσια, όπως οι πολλαπλοί ρόλοι που προτείνονται από τα εκθέματα. Ακόμα, η έρευνα υποστηρίζει τα ιδιαίτερα πλεονεκτήματα του παιχνιδιού μεταξύ του γονέα και του παιδιού, που θεωρείται ότι έχει θετική επίδραση στη διερεύνηση των κοινωνικών σχέσεων. Τέλος, η έρευνα συμφωνεί με την άποψη των Suttom-Smith (1993) και Singer (1995), οι οποίοι υποστηρίζουν την ιδέα ότι τα παιδιά ωφελούνται από τη συμμετοχή επί ίσοις όροις με τους ενήλικες με τρόπους που παρουσιάζουν τα εκθέματα του παιδικού μουσείου. Ωστόσο, οι ερευνητές για να ανακαλύψουν τη φύση της οικογενειακής αλληλεπίδρασης στα εκθέματα του μουσείου σχεδίασαν δύο νατουραλιστικές μελέτες παρατήρησης, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν στο παιδικό μουσείο στο Κεντρικό Τέξας.

Η πρώτη μελέτη εξέτασε τις αλληλεπιδράσεις γονέα-παιδιού σε ένα έκθεμα του μουσείου, το οποίο σχεδιάστηκε για παιχνίδι ρόλων. Το έκθεμα του παντοπωλείου προσφέρεται για παιχνίδια προσποίησης και για το λόγο αυτό επιλέχθηκε για τη συγκεκριμένη έρευνα. Η βασική ερώτηση στην οποία κλήθηκε να απαντήσει η μελέτη αυτή ήταν στο πώς οι γονείς και τα παιδιά ανταποκρίθηκαν στην πρόκληση να συμμετέχουν σε ένα παιχνίδι προσποίησης στο έκθεμα αυτό. Το ερευνητικό εργαλείο με το οποίο συλλέχθηκαν τα δεδομένα ήταν η παρατήρηση και το μέγεθος του δείγματος ήταν 30 οικογένειες που αποτελούνταν από έναν γονέα και ένα παιδί ηλικίας 4 έως 6 ετών. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τα δεδομένα της έρευνας ήταν αρχικά ότι το παιχνίδι μεταξύ των γονέων και των παιδιών ήταν σύντομο. Στη συνέχεια, παρατήρησαν ότι οι γονείς και τα παιδιά είχαν αποκλίνουσες στρατηγικές παιχνιδιού. Έτσι, ενώ τα παιδιά ασχολούνταν με το παιχνίδι ρόλων, οι γονείς φάνηκαν να παραμένουν έξω από αυτό με αποτέλεσμα την καθοδήγηση των παιδιών. Τέλος, παρατηρήθηκε ότι οι ενέργειες του ενός ατόμου ήταν ανεξάρτητες από του άλλου.

Η δεύτερη μελέτη επικεντρώνεται ειδικά στη συνεισφορά των γονέων στο παιχνίδι και στις αντιλήψεις τους για το ρόλο τους ως συνεργάτες στο παιχνίδι. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε τέσσερα εκθέματα του μουσείου και το μέγεθος του δείγματος ήταν 14 οικογένειες που αποτελούνταν από έναν γονέα και ένα παιδί ηλικίας 4 έως 6 ετών. Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν ήταν η

παρατήρηση και η συνέντευξη. Αρχικά, έγινε η παρατήρηση της συμπεριφοράς των οικογενειών και στη συνέχεια δύο μέρες αργότερα πραγματοποιήθηκε και η συνέντευξη, στην οποία οι γονείς ερωτήθηκαν ξεχωριστά για τις απόψεις τους για το παιχνίδι και για τις δικές τους συμπεριφορές στο μουσείο. Τα ευρήματα της έρευνας σε σχέση με τη συνεισφορά των γονέων στο παιχνίδι και ειδικά τη συμμετοχή τους σε εκτός πλαισίου παιχνίδι είναι παρόμοια με εκείνα της προηγούμενης μελέτης. Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι οι γονείς από τη μια εκδηλώνουν μια απροθυμία να παίξουν με τα παιδιά τους αλλά από την άλλη ενώ όλα τα εκθέματα έχουν σχεδιαστεί για να καλέσουν τους γονείς να συμμετέχουν στο παιχνίδι, δεν είναι όμως όλα το ίδιο φιλόξενα για τους ενήλικες.

Τα γενικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν από το συνδυασμό των δύο μελετών σχετικά με τη διαδικασία του παιχνιδιού στο μουσείο δείχνουν ότι οι αλληλεπιδράσεις στο παιχνίδι γονέα-παιδιού είναι πολύ δομημένες, η στάση των γονέων είναι πολύ διδακτική και η διάρκεια της αλληλεπίδρασης πάρα πολύ σύντομη για να προκαλέσει τα οφέλη της κοινωνικής συνδιαλλαγής μέσα από το παιχνίδι ρόλων. Οι γονείς ενώ αναγνωρίζουν την τάση των παιδιών να μάθουν μέσα από το παιχνίδι, φάνηκαν είτε απρόθυμοι να συμμετέχουν στο παιχνίδι ή υποχρεωμένοι να διδάξουν στα παιδιά τους για το περιβάλλον του εκθέματος. Παρά το γεγονός ότι οι γονείς στις συγκεκριμένες μελέτες δεν συμμετείχαν στην προσποίηση ρόλων με τα παιδιά τους, ωστόσο χρησίμευαν ως διοργανωτές της εμπειρίας, τόσο με τη συμμετοχή τους στο παιχνίδι, όσο και με την ενημέρωση των παιδιών σχετικά με τις διαδικασίες, εφιστώντας την προσοχή τους στον εξοπλισμό και στις γνώσεις των εννοιών. Στην πραγματικότητα, η γονική καθοδήγηση στη γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των γνώσεων των παιδιών και των πληροφοριών του εκθέματος είναι ένας στόχος του παιδικού μουσείου. Ωστόσο, επειδή πολλά εκθέματα του μουσείου σχεδιάστηκαν για να ανταποκρίνονται στις τάσεις των μικρών παιδιών να μάθουν, να εξερευνήσουν και να ανακαλύψουν, ενώ ασχολούνται με το παιχνίδι, οι ερευνητές μπορεί να θέλουν να εξετάσουν τρόπους για τη διευκόλυνση της εισόδου των γονέων στο πλαίσιο του παιχνιδιού, έτσι ώστε οι γονείς και τα παιδιά να μπορούν να πάρουν τα μέγιστα από μια επίσκεψη στο παιδικό μουσείο.

Στη συνέχεια, οι Puchner, Rapoport και Gaskins (2001) στο άρθρο τους «Learning in Children's Museums: Is it Really Happening?» εξετάζουν τι μαθαίνουν τα παιδιά ενώ αλληλεπιδρούν με τα εκθέματα σε ένα παιδικό μουσείο, καθώς και τις συνθήκες που διευκολύνουν τη μάθηση. Οι ίδιοι ισχυρίζονται ότι η κοινωνική

αλληλεπίδραση είναι ένας πιθανός σημαντικός παράγοντας για τη μάθηση των παιδιών στο Παιδικό Μουσείο. Στο πλαίσιο αυτό έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν τις αναγκαίες κοινωνικές εμπειρίες που ο Vygotsky και οι άλλοι παιδαγωγοί έχουν προτείνει πως είναι απαραίτητες για την εκμάθηση. Συγκεκριμένα, στόχοι της μελέτης αυτής ήταν να εξετάσει ποια είδη μάθησης συντελούνται στο Παιδικό Μουσείο, πόσο συχνά λαμβάνει χώρα η μάθηση και ποιο είναι το πλαίσιο γύρω από αυτή. Η μελέτη χρησιμοποίησε μια γνωστική άποψη, η οποία θεωρεί τη μάθηση ως αλλαγή σε νοητικές αναπαραστάσεις λόγω της εμπειρίας που μπορεί ή δε μπορεί να εκδηλώνεται στη συμπεριφορά, δεδομένου ότι οι ερευνητές στηρίχθηκαν σε φυσική παρατήρηση. Σύμφωνα με την άποψη αυτή η πιο άμεση ένδειξη της αλλαγής στη συμπεριφορά λόγω της εμπειρίας συμβαίνει όταν ένα παιδί λύνει λανθασμένα ένα πρόβλημα ή διαπράττει σφάλμα και έπειτα από την ανατροφοδότηση του περιβάλλοντος κάνει λιγότερα λάθη ή λύνει το αρχικό πρόβλημα ή ένα παρόμοιο σωστά. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε στο Please Touch Museum, ένα μουσείο για παιδιά ηλικίας από ενός έως επτά ετών, που βρίσκεται στη Φιλαδέλφεια των ΗΠΑ. Στόχος του συγκεκριμένου μουσείου είναι τα παιδιά και οι ενήλικες να μάθουν και να διερευνήσουν από κοινού, με τη χρήση των διαδραστικών εκθεμάτων, τα προγράμματα και τις συλλογές. Το δείγμα της έρευνας είναι 101 επισκέπτες ηλικίας 4 και 5 ετών. Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε για τη συλλογή των δεδομένων ήταν η παρατήρηση και η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε οκτώ εκθέματα. Τα κριτήρια για την επιλογή των συγκεκριμένων εκθεμάτων ήταν η δημοτικότητα μεταξύ της ηλικιακής ομάδας στόχου, η δυνατότητα για να λάβει χώρα ένα ευρύ φάσμα μαθησιακών δραστηριοτήτων καθώς και η τάση των παιδιών να μένουν στα συγκεκριμένα εκθέματα για τουλάχιστον ένα λεπτό. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από τα αποτελέσματα της έρευνας ήταν αρχικά ότι η μάθηση συνέβαινε όταν τα παιδιά αλληλεπιδρούσαν με τα εκθέματα στο μουσείο, παρόλο που ορισμένα εκθέματα σχετίζονταν με τη μάθηση περισσότερο από κάποια άλλα. Επίσης, διαπιστώθηκε ότι η μάθηση σχετίζεται και με το χρόνο που αφιερώθηκε σε κάθε έκθεμα, χωρίς αυτό όμως να είναι απόλυτο. Ακόμα, άλλη μια διαπίστωση της έρευνας ήταν ότι η πιο κοινή μορφή της μάθησης που παρατηρήθηκε ήταν η αιτία-αποτέλεσμα, δηλαδή η εκμάθηση μιας φυσικής σχέσης ανάμεσα σε δύο πράγματα. Τέλος, η μελέτη διακρίνει ότι μπορεί να συμβεί μάθηση υψηλής ποιότητας σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα αρκεί να υπάρχουν οι κατάλληλες συνθήκες, ενώ η συμμετοχή των ενηλίκων είναι υποστηρικτική της μάθησης στα παιδικά μουσεία.

Τέλος, στο πιο πρόσφατο άρθρο της παρούσας βιβλιογραφικής επισκόπησης οι Downey, Krantz και Skidmore (2010) στο άρθρο τους «The Parental Role in Children's Museums» εξετάζουν τις αντιλήψεις των γονέων σε σχέση με το παιχνίδι και τη μάθηση αλλά και για το ρόλο τους στο παιδικό μουσείο. Το «παιχνίδι» και η «μάθηση» έχουν ειδική σημασία στο παιδικό μουσείο, καθώς αυτό το είδος παιχνιδιού εμπλέκει τα παιδιά στο να εξερευνήσουν ιδέες και αντικείμενα, πειράματα με αιτίες και αποτελέσματα, φαντασία και δημιουργία σεναρίων, πρακτικές ικανότητες και επίλυση προβλημάτων. Έρευνες τις τελευταίες δεκαετίες έχουν αποδείξει ότι αυτό το είδος του παιχνιδιού βοηθάει τα παιδιά να αναπτύξουν τις γνώσεις και τις ικανότητες που χρειάζονται ώστε να γίνουν πετυχημένοι πολίτες και ενεργά μέλη της κοινωνίας. Μερικές από αυτές τις ικανότητες είναι ο αυτοέλεγχος, η αλφαβητική και γλωσσική ανάπτυξη, η επίλυση προβλημάτων, η αφηρημένη σκέψη, η κοινωνική διαπραγμάτευση, κλπ. Ωστόσο, τα παιδικά μουσεία αναγνωρίζουν και το πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος του γονέα στο παιχνίδι αυτό.

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε στο Please Touch Museum της Φιλαδέλφεια και τα αποτελέσματά της είχαν σκοπό να βοηθήσουν το μουσείο να αναπτύξει πολιτικές που να υποστηρίζουν τους γονείς να κατανοήσουν τη σημασία των ευκαιριών μάθησης που δίνεται στα παιδιά τους μέσα από το παιχνίδι. Τα ερευνητικά εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν για τη συλλογή δεδομένων ήταν το ερωτηματολόγιο, η συνέντευξη και η παρατήρηση. Το δείγμα της έρευνας ήταν συνολικά 650 άτομα. Αναλυτικότερα μοιράστηκαν σε ενήλικες 409 ερωτηματολόγια και έγιναν 73 συνεντεύξεις, ενώ παρατηρήθηκαν 168 παιδιά ηλικίας 3 έως 10 ετών, καθώς ανακάλυπταν την έκθεση με την οικογένειά τους.

Συμπερασματικά, από τα ευρήματα της έρευνας εντοπίζονται τρεις βασικοί λόγοι, οι οποίοι παρεμποδίζουν την ανάμιξη των γονιών στο παιχνίδι με τα παιδιά τους στα παιδικά μουσεία. Αρχικά, οι περισσότεροι γονείς δεν έχουν μια σαφή κατανόηση των ωφελειών της μάθησης μέσω του παιχνιδιού στα παιδικά μουσεία. Δεύτερον, οι γονείς θεωρούν πως δεν έχουν τις γνώσεις σε σχέση με το πώς να παίξουν με τα παιδιά τους στα παιδικά μουσεία. Τέλος, η φύση και ο σχεδιασμός των παιδικών μουσείων δεν μπορούν να ενθαρρύνουν και να διευκολύνουν την πλήρη γονεϊκή συμμετοχή. Συνεπώς, οι ερευνητές καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι τα παιδικά μουσεία θα πρέπει με κάποιο τρόπο να επικοινωνούν περισσότερο στους γονείς την αξία του παιχνιδιού και να υποστηρίζουν τους γονείς στη συμμετοχή τους στο παιχνίδι. Ένας τρόπος για να επιτευχθεί αυτό θα ήταν να σχεδιαστούν εκθέματα

τα οποία να ενθαρρύνουν όχι μόνο τη διάδρασή τους με τα παιδιά αλλά και τη διάδραση μεταξύ γονέα και παιδιού.

3.4 Συμπέρασμα

Συγκεφαλαιώνοντας όλα όσα αναφέρθηκαν παραπάνω, προκύπτει ότι το θέμα της μάθησης στο πλαίσιο των οικογενειακών επισκέψεων σε μουσείο, είναι ένα πολυδιάστατο ζήτημα, το οποίο απαιτεί περαιτέρω διερεύνηση και ειδικά στη χώρα μας, όπου απουσιάζουν σχετικές έρευνες. Μέσα από τα ευρήματα των εμπειρικών ερευνών διαπιστώνεται πως η μάθηση στο σύνολο της οικογένειας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στις αλληλεπιδράσεις που προκαλούν τα εκθέματα στα μέλη της. Ωστόσο, από πολλούς ερευνητές καθίσταται αναγκαίο να βρεθεί ένας τρόπος ώστε να μπορούμε να αποτιμούμε αυτή τη μάθηση, όχι μόνο με βάση τις πληροφορίες που παρέχει ένα έκθεμα αλλά παράλληλα να μπορούμε να αξιολογούμε τις συνδέσεις που κάνουν οι επισκέπτες με τις προηγούμενες γνώσεις και εμπειρίες τους σε σχέση με αυτό. Επιπλέον, από τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τα αποτελέσματα των ερευνών αποδεικνύεται η αποτελεσματικότητα των διαδραστικών εκθεμάτων του μουσείου, όσον αφορά τη μάθηση στην οικογένεια. Όμως χρειάζεται να εξεταστούν και άλλοι παράγοντες όπως οι κοινωνικοί και οι πολιτιστικοί, οι οποίοι επηρεάζουν και αυτοί με τη σειρά τους το γνωστικό πλαίσιο που δημιουργεί ένα έκθεμα. Ωστόσο, επειδή οι παράγοντες αυτοί αλληλοεπηρεάζονται μεταξύ τους, η εξέταση καθενός από αυτούς ξεχωριστά είναι εξαιρετικά πολύπλοκη και σύνθετη διαδικασία. Τέλος, μέσα από τη μελέτη των παραπάνω άρθρων προκύπτουν και νέα ζητήματα τα οποία χρειάζονται επιπλέον διερεύνηση για την εμβάθυνση του συγκεκριμένου θέματος. Όσον αφορά την ελληνική πραγματικότητα οι οικογένειες δεν φαίνεται να αποτελούν συχνά αντικείμενο ούτε στις έρευνες των μουσείων, ούτε στις προσπάθειες προσέλκυσής τους, για όλους αυτούς τους λόγους κρίνεται χρήσιμη η έρευνα για τη σχέση των οικογενειών με το μουσείο και στη συγκεκριμένη περίπτωση με το παιδικό μουσείο, όπου η έρευνα σε αυτό το είδος μουσείου παρουσιάζει ελλείψεις διεθνώς.

4. Μεθοδολογικό πλαίσιο

4.1 Η έρευνα

4.1.1 Σκοπός και στόχοι

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να εξετάσει την οικογενειακή συμπεριφορά στο Παιδικό Μουσείο της Αθήνας. Συνεπακόλουθα, στόχος είναι αρχικά η ανίχνευση και στη συνέχεια η μελέτη της ποιότητας των αλληλεπιδράσεων που συμβαίνουν μεταξύ των ενηλίκων και των παιδιών σε ένα μουσείο. Ακόμα, άλλος ένας στόχος της έρευνας είναι να εξετάσει αν τα διάφορα είδη εκθεμάτων διεγείρουν διάφορα είδη συζητήσεων και εάν εν τέλει επιφέρουν μάθηση. Επίσης, θα θέλαμε να δούμε τα χαρακτηριστικά των οικογενειών που επισκέπτονται το μουσείο αλλά να γνωρίσουμε και τις απόψεις τους για το τι πιστεύουν ότι τους προσφέρει σαν οικογένεια μια επίσκεψη σε ένα μουσειακό χώρο σαν και αυτό. Ωστόσο, δεν επεκταθήκαμε στο θέμα της μάθησης ως προς την απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων, καθώς πιστεύουμε πως μια έρευνα τέτοιου τύπου θα απαιτούσε επιπλέον χρόνο για συνέχεια της έρευνας αρκετό χρονικό διάστημα μετά την επίσκεψη των οικογενειών στο μουσείο, ώστε να επιβεβαιωθεί η κατάκτηση των γνώσεων αυτών.

4.1.2 Μεθοδολογία της έρευνας

Η μεθοδολογική προσέγγιση που ακολουθήσαμε για τη διεξαγωγή της παρούσας εργασίας είναι η ποιοτική. Η επιλογή της συγκεκριμένης προσέγγισης έγινε λόγω της ανθρωπολογικής φύσης του υπό μελέτη αντικειμένου. Η ποιοτική έρευνα μας δίνει τη δυνατότητα να διερευνήσουμε διαδικασίες και τρόπους συμπεριφοράς που αφορούν την οικογένεια κατά τη διάρκεια της επίσκεψής της σε ένα μουσείο, καθώς και να εξετάσουμε τις απόψεις της για το τι προσφέρει μια τέτοια επίσκεψη στην οικογένεια ως σύνολο αλλά και σε κάθε μέλος της ξεχωριστά, με γνώμονα την πρόσφατη επίσκεψή της στο Παιδικό Μουσείο.

4.1.3 Παράμετροι που επηρέασαν την έρευνα

Οι παράμετροι που επηρέασαν την έρευνά μας ήταν ο χρόνος και η απουσία της ερευνητικής προϋπηρεσίας. Παρακάτω αναλύεται η επίδραση καθεμίας από τις δύο αυτές παραμέτρους.

Κατ' αρχήν η διεξαγωγή της έρευνας εντάσσεται στο πλαίσιο μιας μεταπτυχιακής διπλωματικής εργασίας. Αυτό έχει ως συνέπεια να διενεργείται σε ένα συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο. Συγκεκριμένα, η έρευνα πραγματοποιήθηκε όλα τα Σαββατοκύριακα, στο διάστημα από 20 Σεπτεμβρίου μέχρι 12 Οκτωβρίου 2014, κατά τις ώρες λειτουργίας του Παιδικού Μουσείου (10:00-15:00). Ένας ακόμα περιορισμός που συνέβαλλε στη μείωση του χρόνου για την διεξαγωγή της έρευνας ήταν ότι το μουσείο τους προηγούμενους δύο μήνες ήταν κλειστό για το κοινό.

Επομένως, τα παραπάνω γεγονότα ασκούν περιορισμούς τόσο στο μέγεθος του δείγματος που θα επιλεγεί για να συμμετάσχει στην έρευνα, όσο και στο εύρος αλλά και στην έκταση της ανάλυσης που θα ακολουθήσει.

Παράλληλα, η απουσία προηγούμενης εξοικείωσης της ερευνήτριας με οποιαδήποτε κοινωνική έρευνα εκτιμάται ως σοβαρό μειονέκτημα.

4.2 Τα ερευνητικά εργαλεία

Τα ερευνητικά εργαλεία, τα οποία κατασκευάσαμε μετά από προσεκτική και σε βάθος ανασκόπηση της σχετικής με το θέμα μας βιβλιογραφίας, για τη συλλογή των δεδομένων είναι ένα ερωτηματολόγιο και μια εσχάρα παρατήρησης. Σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία του πεδίου ο συνδυασμός ερωτηματολογίου και παρατήρησης αποτελεί μια από τις μορφές τριγωνισμού, καθώς η παρατήρηση προσφέρει τη δυνατότητα για έλεγχο των ερωτηματολογίων και από την άλλη το ερωτηματολόγιο επιτρέπει στον ερευνητή να προχωρήσει πέρα από την εξωτερική συμπεριφορά και να εξερευνήσει εσωτερικές πτυχές των υποκειμένων που έχει παρατηρήσει (Patton, 1990). Στη συνέχεια αναλύονται διεξοδικότερα καθένα από τα δυο αυτά εργαλεία.

Η Παρατήρηση

Η συγκεκριμένη μέθοδος επιλέχθηκε καθώς είναι η καταλληλότερη για τη μελέτη φαινομένων, όπως είναι η μη λεκτική επικοινωνία και η αλληλεπίδραση μεταξύ των ανθρώπων. Η παρατήρηση πραγματοποιήθηκε στο περιβάλλον δύο εκθεμάτων του μουσείου, και συγκεκριμένα στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» και στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα». Ο λόγος για τον οποίο επιλέχθηκαν τα δύο αυτά εκθέματα είναι γιατί αποτελούν τα πιο δημοφιλή από τα εκθέματα των οποίων οι δραστηριότητες απευθύνονται στην ηλικιακή ομάδα των

παιδιών και τις οικογένειές τους που αποτελούν ομάδα στόχο της εργασίας. Η παρατήρηση ήταν μη-συμμετοχική, ενώ έγινε εν γνώσει των επισκεπτών και κατόπιν της προφορικής τους συναίνεσης. Σχετική συναίνεση φυσικά υπήρξε και από τη διεύθυνση του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου, στο οποίο η ερευνήτρια εργάζεται τα τελευταία δυο χρόνια. Η επιλογή της μη-συμμετοχικής παρατήρησης σε σχέση με τη συμμετοχική παρατήρηση, έγινε καθώς με τη δεύτερη θεωρήσαμε ότι υπάρχει αυξημένος κίνδυνος αλλοίωσης των αποτελεσμάτων καθώς δε θα θέλαμε η ερευνήτρια με την παρουσία της να επηρεάσει τη συμπεριφορά της οικογένειας ή να την καθοδηγήσει στα εκθέματα κατά τη διάρκεια της επίσκεψής της στο μουσείο. Ωστόσο, επειδή πάντα υπάρχει ο κίνδυνος της πιθανής αλλαγής της συμπεριφοράς των μελών της οικογένειας που συμμετέχουν στην παρατήρηση λόγω της παρουσίας του παρατηρητή αλλά και ο κίνδυνος της υποκειμενικότητάς του τελευταίου, έγινε συνδυασμός ερευνητικών εργαλείων και χρησιμοποιήθηκε και το ερωτηματολόγιο. Επίσης, η τεχνική που χρησιμοποιήθηκε για την παρατήρηση των υποκειμένων ήταν η δομημένη παρατήρηση, για το λόγο αυτό κατασκευάστηκε μια συγκεκριμένη εσχάρα παρατήρησης. Η εσχάρα αυτή ουσιαστικά αποτελεί έναν κατάλογο δραστηριοτήτων που θα θέλαμε να καταγράψουμε, καθώς θεωρούμε ότι καλύπτουν επαρκώς το φαινόμενο που μας ενδιαφέρει. Η εσχάρα αυτή αποτελείται από τέσσερα μέρη. Στο πρώτο μέρος καταγράφεται ο αριθμός των μελών της οικογένειας, η σύνθεσή της, καθώς και το φύλο του κάθε μέλους της. Στη συνέχεια, καταγράφεται ο χρόνος έναρξης και λήξης της αλληλεπίδρασης με το έκθεμα. Ακόμα, ακολουθεί μια φόρμα στην οποία καταγράφονται οι επιμέρους δραστηριότητες ανά έκθεμα με τις οποίες αλληλεπίδρασε η οικογένεια, καθώς και ο χρόνος εκτέλεσής τους. Στο δεύτερο μέρος υπάρχει ένας κατάλογος δραστηριοτήτων που αφορούν τη λεκτική αλληλεπίδραση, ενώ στο τρίτο μέρος υπάρχει ένας αντίστοιχος κατάλογος με δραστηριότητες σχετικές με τη μη λεκτική αλληλεπίδραση. Τέλος, στο τέταρτο μέρος της εσχάρας υπάρχει ένα τμήμα στο οποίο καταγράφονται γενικά σχόλια και παρατηρήσεις που αφορούν τη συμπεριφορά της οικογένειας. Η μονάδα της παρατήρησης ήταν η οικογένεια στο σύνολό της αλλά και κάθε μέλος της ξεχωριστά. Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας ως οικογένεια ορίζεται κατ' ελάχιστο ένα παιδί που συνοδεύεται από έναν ενήλικα.

Στην κάθε οικογένεια αντιστοιχούσαν δύο τέτοιοι οδηγοί παρατήρησης, ένας για κάθε έκθεμα. Στο Παράρτημα Α της διατριβής παρουσιάζεται η πλήρης εσχάρα παρατήρησης που χρησιμοποιήθηκε στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο

Η μέθοδος αυτή αποτελεί έναν από τους πιο διαδεδομένους τρόπους έρευνας κοινού στα μουσεία. Στη συγκεκριμένη έρευνα, όσον αφορά τον τύπο των ερωτήσεων επιλέχθηκαν τόσο κλειστές όσο και ανοιχτές ερωτήσεις. Το πλεονέκτημα των κλειστών ερωτήσεων είναι ότι οι προκαθορισμένες απαντήσεις μπορούν να αποφέρουν χρήσιμες πληροφορίες για την υποστήριξη θεωριών και εννοιών στη βιβλιογραφία. Ωστόσο, οι ανοιχτές ερωτήσεις μας επιτρέπουν να διερευνήσουμε τους λόγους για τους οποίους δίνονται οι κλειστές απαντήσεις και να προσδιορίσουμε τα όποια σχόλια μπορούν να κάνουν οι άνθρωποι (Creswell, 2011). Οι ερωτήσεις προσφέρονται για στατιστική ανάλυση και παράλληλα είναι κατανοητές, ώστε να απαντηθούν χωρίς την παρουσία του ερευνητή.

Το ερωτηματολόγιο ελέγχθηκε ως προς τη μορφή του, τη γλώσσα του, τη σαφήνιά του, τη δυσκολία και την αξιοπιστία του σε μια πιλοτική έρευνα που προηγήθηκε της κύριας δειγματοληψίας. Η δοκιμαστική έρευνα είναι ένα σημαντικό στάδιο (Oppenheim, 1992), καθώς επιδιώκει να ανιχνεύσει εάν: α) οι ερωτήσεις γίνονται κατανοητές, β) η κάθε ερώτηση εξασφαλίζει την πληροφορία για την οποία σχεδιάστηκε και γ) εάν εξασφαλίζει το ενδιαφέρον και τη συνεργασία των ερωτώμενων. Έπειτα από την πιλοτική εφαρμογή του, το ερωτηματολόγιο δεν χρειάστηκε κάποια αλλαγή αλλά δεν παρουσιάστηκε και καμία δυσκολία κατά τη διάρκεια της έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο συμπληρώνεται από ένα ενήλικο άτομο της οικογένειας είτε ατομικά είτε σε συνεργασία με τα υπόλοιπα μέλη (ενήλικες ή παιδιά).

Τέλος, υπολογίζεται πως απαιτείται ως μέγιστος χρόνος συμπλήρωσής του πέντε λεπτά, καθώς πρόκειται κυρίως για ερωτήσεις κλειστού τύπου.

Το ερωτηματολόγιο ανοίγει και κλείνει συνοδευτική επιστολή. Στην αρχή δίνονται εξηγήσεις για τον ερευνητικό σκοπό και πληροφορίες για το πλαίσιο στο οποίο διεξάγεται η έρευνα. Αντίστοιχα, στο τέλος του υπάρχουν ευχαριστίες για τη βοήθεια και τη συνεργασία.

Το πρώτο τμήμα του ερωτηματολογίου περιλαμβάνει γενικές ερωτήσεις που σκιαγραφούν το προφίλ των μελών της κάθε οικογένειας. Οι ερωτήσεις αυτές αφορούν, για τους ενήλικες: το φύλο, την ηλικία, το επίπεδο εκπαίδευσης και το ρόλο τους στην οικογένεια. Αντίστοιχα, για τα παιδιά οι σχετικές ερωτήσεις αφορούν: το φύλο και την ηλικία τους. Στην παρούσα εργασία κρίνεται σκόπιμο να μελετάμε την

οικογένεια ως σύνολο, ωστόσο δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι τα μέλη της μπορεί να έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά, γεγονός που δηλώνει το εύρος στη σύνθεση και τις δράσεις της οικογένειας.

Στη συνέχεια, στο δεύτερο τμήμα του ερωτηματολογίου υπάρχουν ερωτήσεις σχετικές με τις μουσειακές εμπειρίες της οικογένειας ως σύνολο, καθώς μας ενδιαφέρει η αποτύπωση γενικών κοινωνικών αναπαραστάσεων σχετικά με τα μουσεία αλλά και οι εμπειρίες από το Παιδικό Μουσείο. Ωστόσο, υπάρχει και μια ερώτηση για τις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου της οικογένειας. Η ερώτηση αυτή συνδέεται τόσο με τις δημογραφικές ερωτήσεις (ηλικία και επίπεδο εκπαίδευσης), όσο και με επόμενη ερώτηση για τη σύνδεση της με το μουσείο. Προσπαθούμε να διερευνήσουμε τη σχέση των οικογενειών με το μουσείο και να εξετάσουμε τη πιθανή σύνδεση των δραστηριοτήτων τους με τη στάση τους απέναντι σε αυτό.

Τέλος, στο τρίτο τμήμα του ερωτηματολογίου υπάρχουν τρεις ανοιχτές ερωτήσεις, οι οποίες εξετάζουν τις απόψεις της οικογένειας για την επίσκεψη τους στο μουσείο, τη στάση τους κατά τη διάρκεια της επίσκεψης σε ένα συγκεκριμένο τομέα αλλά και τους μελλοντικούς τρόπους αξιοποίησης της συγκεκριμένης μουσειακής εμπειρίας.

Το σύνολο των ερωτήσεων, όπως δόθηκε στο ερωτηματολόγιο, εμφανίζεται στο παράρτημα Β στο τέλος της εργασίας.

4.3 Το δείγμα και η μέθοδος της δειγματοληψίας

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν είκοσι οικογένειες που επιλέχθηκαν τυχαία ανάμεσα σε εκείνες που περιλάμβαναν παιδιά ηλικίας από 6 έως 12 ετών. Με την έννοια οικογένεια σε αυτή την έρευνα ορίζεται σύμφωνα με τους Dierking και Falk (1994) μια κοινωνική ομάδα που περιέχει τουλάχιστον ένα παιδί και έναν ενήλικα, αλλά όχι περισσότερους από τέσσερις ενήλικες και πέντε παιδιά, που διαφέρουν ως προς την ηλικία σε μεγαλύτερες ομάδες. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι οι οικογένειες επισκέφθηκαν το μουσείο με δική τους θέληση είτε για να συμμετέχουν τα παιδιά σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα είτε για να επισκεφθούν όλοι μαζί ελεύθερα τα εκθέματα. Ωστόσο, για τις οικογένειες από τις οποίες κάποιο από τα παιδιά θα συμμετείχε σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα υπήρχε η προϋπόθεση να υπάρχει χρόνος να επισκεφθούν και όλοι μαζί ελεύθερα τα εκθέματα του συγκεκριμένου

ορόφου, ο οποίος φιλοξενούσε και τα δυο εκθέματα-στόχους, διαφορετικά οι οικογένειες αυτές δεν συμμετείχαν στην έρευνα.

Όσον αφορά το μέγεθος του δείγματος, αυτό καθορίστηκε κυρίως από τη σύντομη χρονική διάρκεια την οποία είχαμε στη διάθεσή μας για την υλοποίηση της έρευνας. Αναγνωρίζουμε πως όσο αυξάνεται το μέγεθος μειώνεται ο κίνδυνος σφάλματος, αλλά οι περιορισμοί του χρόνου μας οδήγησαν στην τυχαία επιλογή των είκοσι οικογενειών. Ουσιαστικά, οδηγούμαστε σε μια πιλοτική εφαρμογή της έρευνας, η οποία θα χρειαστεί μελλοντικά επέκταση με περισσότερα ερωτηματολόγια και παρατήρηση σε ομάδες επικέντρωσης, εφόσον θεωρηθεί απαραίτητο. Τα δεδομένα που συλλέχθηκαν με τα ερωτηματολόγια και τους οδηγούς παρατήρησης κωδικοποιήθηκαν και καταχωρήθηκαν στο στατιστικό πακέτο SPSS για επεξεργασία.

5. Ανάλυση αποτελεσμάτων της έρευνας

5.1 Σύνθεση της οικογένειας

Σε αυτό το κεφάλαιο θα αναφερθούμε στα χαρακτηριστικά που αφορούν τις οικογένειες που επισκέφθηκαν τα εκθέματα, όπως το φύλο και την ηλικία των ενηλίκων και των παιδιών, το μορφωτικό επίπεδο των ενηλίκων αλλά και το ρόλο τους στην οικογένεια. Από τις οικογένειες που επισκέφθηκαν τα εκθέματα προϋπόθεση για να ενταχθούν στην έρευνά μας ήταν να υπήρχε τουλάχιστον ένας ενήλικας και ένα παιδί. Από τις είκοσι οικογένειες της έρευνάς μας οι δεκαέξι αποτελούνταν από γονείς με παιδιά. Από αυτές σε επτά περιπτώσεις συνοδοί ήταν και οι δυο γονείς, μία μόνο ο πατέρας, ενώ σε 8 περιπτώσεις συνοδός ήταν μόνο η μητέρα. Υπήρξαν και δύο περιπτώσεις όπου τα παιδιά συνόδευε κάποιος άλλος συγγενής, μια περίπτωση όπου μια γιαγιά συνόδευε την εγγονή της και άλλη μια περίπτωση που τα παιδιά συνόδευε κάποιος φίλος της οικογένειας.

Πίνακας 1: Δημογραφικά στοιχεία και σύνθεση της ομάδας επίσκεψης

α/α	Σύνθεση οικογένειας	Φύλο παιδιών-ηλικίες
Οικ 1	Γιαγιά	Κορίτσι - 9 ετών
Οικ 2	Και οι δύο γονείς	Αγόρι - 10 ετών
Οικ 3	Πατέρας	Κορίτσι - 9 ετών Αγόρι - 9 ετών
Οικ 4	Και οι δύο γονείς	Κορίτσι - 9 ετών
Οικ 5	Και οι δύο γονείς	Αγόρι - 6 ετών
Οικ 6	Μητέρα	Κορίτσι - 13 ετών Αγόρι - 9 ετών
Οικ 7	Μητέρα	Κορίτσι - 9 ετών
Οικ 8	Μητέρα	Κορίτσι - 8 ετών Κορίτσι - 12 ετών
Οικ 9	Μητέρα	Κορίτσι - 9 ετών
Οικ10	Και οι δύο γονείς	Αγόρι - 3 ετών Αγόρι - 9 ετών
Οικ11	Και οι δύο γονείς	Κορίτσι - 10 ετών Κορίτσι - 9 ετών
Οικ12	Άνδρας και Γυναίκα Συγγενής	Αγόρι - 7 ετών Κορίτσι - 5 ετών
Οικ13	Μητέρα	Κορίτσι - 8 ετών
Οικ14	Και οι δύο γονείς	Αγόρι - 6 ετών
Οικ15	Μητέρα	Κορίτσι - 6 ετών

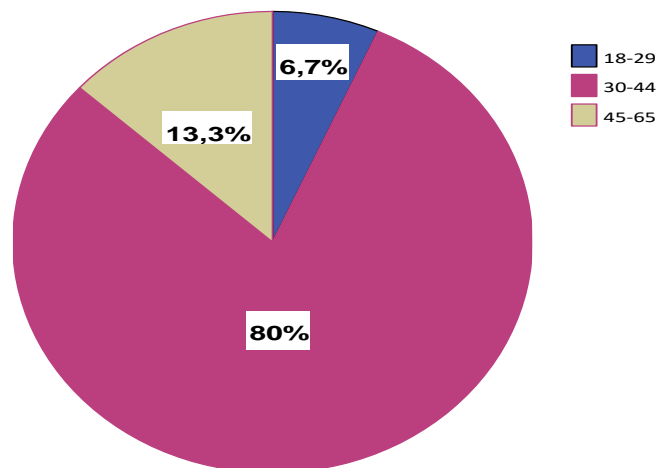
Οικ16	Μητέρα	Κορίτσι - 8 ετών Κορίτσι - 6 ετών
Οικ17	Μητέρα	Αγόρι - 6 ετών
Οικ18	Και οι δύο γονείς	Αγόρι - 4 ετών Αγόρι - 6 ετών
Οικ19	Μητέρα	Κορίτσι - 8 ετών
Οικ20	Άντρας και Γυναίκα Συνοδοί	Αγόρι - 6 ετών Κορίτσι - 5 ετών

Συνολικά στην έρευνά μας συμμετείχαν 59 άτομα, από τα οποία 30 ήταν ενήλικες (μέσος όρος ενηλίκων ανά οικογένεια 1.5) και 29 παιδιά (μέσος όρος παιδιών ανά οικογένεια 1.4). Οι ενήλικες αποτελούνταν από 11 άντρες και 19 γυναίκες. Αντίστοιχα, τα παιδιά ήταν 12 αγόρια και 17 κορίτσια.

5.2 Ηλικία των μελών της οικογένειας

Οι ηλικίες των ενηλίκων στην πλειοψηφία τους (80%) ήταν στην ομάδα 30-44 ετών, ακολουθώντας με 13,3% η ηλικιακή ομάδα 45-65 ετών (βλέπε και Διάγραμμα 1). Αντίθετα, μόλις το 6,7% των γονέων ήταν στην νεαρότερη ηλικιακά ομάδα 18-29 ετών. Αντίστοιχα τα παιδιά του δείγματος ήταν ηλικίας από 3 έως 13 ετών, με μέσο όρο ηλικίας 7.7 έτη. Στο σημείο αυτό χρειάζεται να επισημανθεί πως ο μέσος όρος ηλικίας των παιδιών είναι χαμηλός, καθώς στην έρευνα συμμετείχαν και παιδιά μικρότερα από αυτά στα οποία στόχευε η έρευνα, καθώς συνόδευαν μεγαλύτερα αδέρφια. Ωστόσο, επειδή η έρευνα μελετάει την οικογένεια στο σύνολό της δεν μπορούσαν να παραληφθούν.

Διάγραμμα 1: Ηλικία ενηλίκων συνοδών

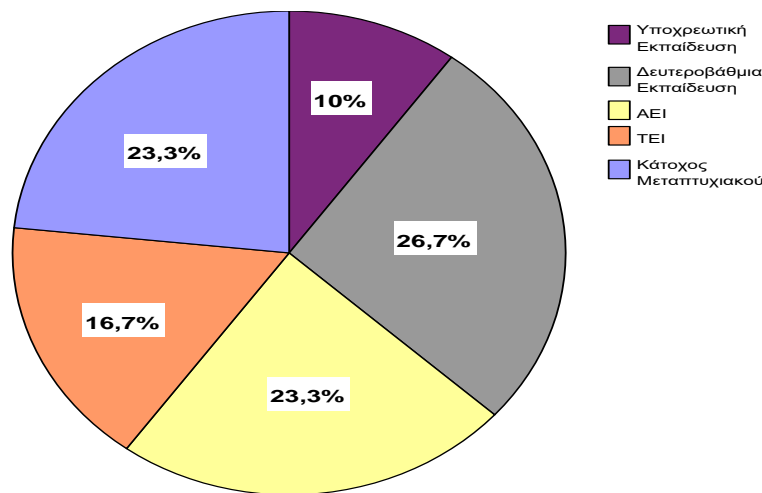

5.3 Το μορφωτικό επίπεδο των ενηλίκων

Το επίπεδο εκπαίδευσης των ενηλίκων καλύπτει την υποχρεωτική εκπαίδευση στο 10% και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στο 26,7%. Σχολές ανώτατης εκπαίδευσης όπως πανεπιστημιακά και τεχνολογικά ιδρύματα φαίνεται να έχουν παρακολουθήσει το 23,3% και 16,7% αντίστοιχα. Αντίστοιχα, κάποιο μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών κατέχει το 23,3% των συμμετεχόντων (βλέπε Διάγραμμα 2).

Επομένως, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη κατά την ανάλυση των δεδομένων των απαντήσεων πως πρόκειται κυρίως για οικογένειες που οι ενήλικες συνοδοί έχουν ανώτατη και πάνω μόρφωση (σε περίπου 6 στις 10 περιπτώσεις). Το εύρημα αυτό επιβεβαιώνεται άλλωστε και από προγενέστερες έρευνες για το μορφωτικό επίπεδο του κοινού των μουσείων (Griggs και Alt, 1982).

Διάγραμμα 2: Μορφωτικό επίπεδο ενηλίκων

Στον Πίνακα 2 περιγράφεται αναλυτικότερα το μορφωτικό επίπεδο των ενηλίκων συνοδών. Με βάση τον Πίνακα αυτό προκύπτει πως τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες συνοδοί είναι ποσοστιαία εξίσου μορφωμένοι αν και όχι απαραίτητα στο πλαίσιο τις ίδιας πάντα οικογένειας. Συγκεκριμένα 7 στους 11 άνδρες συνοδούς (63.6%) έχουν μόρφωση ανώτατη και παραπάνω, και το ίδιο συμβαίνει με 12 στις 19 γυναίκες συνοδούς (63.1%).

Πίνακας 2: Μορφωτικό επίπεδο ενηλίκων

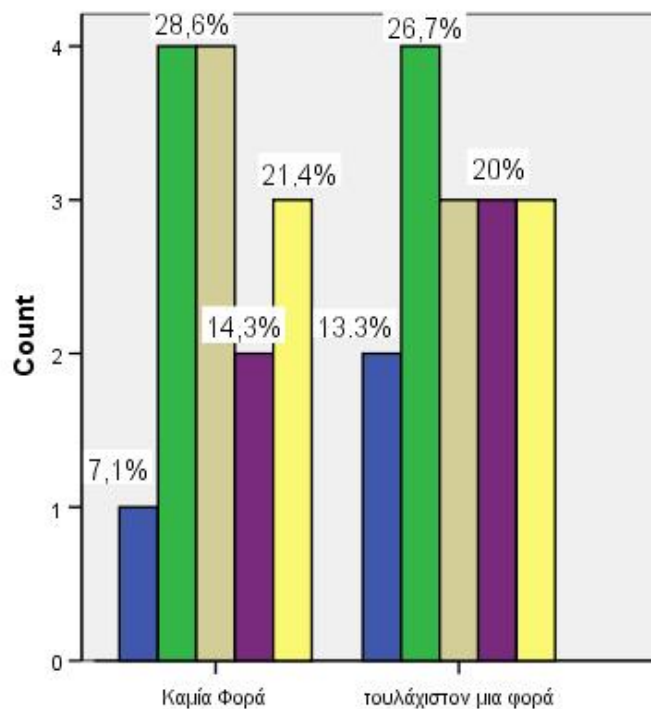
Οικογένεια	ΥΕ	ΔΕ	ΑΕΙ	ΤΕΙ	ΜΠΣ
οικ1		Γιαγιά			
οικ2			Πατέρας	Μητέρα	
οικ3		Πατέρας			
οικ4		Και οι δύο γονείς			
οικ5	Και οι δύο γονείς				
οικ6		Μητέρα			
οικ7				Μητέρα	
οικ8			Μητέρα		
οικ9		Μητέρα			
οικ10					Και οι δύο γονείς
οικ11		Πατέρας		Μητέρα	
οικ12					Και οι δύο συγγενείς (άντρας- γυναίκα)
οικ13	Μητέρα				
οικ14		Μητέρα		Πατέρας	
οικ15			Γυναίκα Συγγενής		
οικ16					Μητέρα
οικ17					Και οι δύο γονείς
οικ18			Πατέρας	Μητέρα	
οικ19			Μητέρα		
οικ20			Και οι δύο συνοδοί (άντρας- γυναίκα)		
Σύνολο	4	8	7	5	7

5.4 Προηγούμενες επισκέψεις στο Παιδικό Μουσείο

Το 55% των οικογενειών έχουν επισκεφτεί κατά παρελθόν ξανά το παιδικό μουσείο ως οικογένεια. Από το σύνολο των οικογενειών που το έχουν επισκεφτεί ξανά, αυτό έχει γίνει κατά μέσο όρο 2.8 φορές. Υπάρχουν μάλιστα περιπτώσεις οικογενειών που έχουν επισκεφθεί το Μουσείο πέντε, δέκα, δεκαπέντε ακόμα και είκοσι φορές.

Το μορφωτικό επίπεδο των ενήλικων μελών της οικογένειας δεν φαίνεται να επιδρά στο αν έχουν επισκεφθεί ξανά οι οικογένειες το μουσείο ή όχι. Συγκεκριμένα ανώτατη και πάνω μόρφωση έχουν παραπλήσια ποσοστά συνοδών σε οικογένειες που έχουν επισκεφθεί κατά τον παρελθόν το μουσείο και σε αυτές που το επισκέπτονται για πρώτη φορά (βλέπε Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Στο σύνολο των ερωτηθέντων / σχέση μορφωτικού επιπέδου των ενήλικων μελών της οικογένειας με την επισκεψιμότητα στο Παιδικό Μουσείο

Επίσης, μόλις το 30% των παιδιών στο σύνολο του δείγματος είχαν επισκεφτεί το μουσείο με το σχολείο τους ή σε κάποια παιδική γιορτή, έναντι του 70% των παιδιών που δεν είχαν έρθει μόνα τους ξανά. Ωστόσο, από τις οικογένειες που ήρθαν για πρώτη φορά στο μουσείο την ημέρα εκείνη μόνο τα παιδιά της μιας οικογένειας είχαν ξαναέρθει στο μουσείο με άλλη αφορμή. Ακόμα, υπήρχαν δύο περιπτώσεις όπου οι οικογένειες ήρθαν για δεύτερη φορά στο μουσείο και τα παιδιά είχαν έρθει για κάποιο άλλο λόγο μόνα τους στο παρελθόν. Όμως, το ποσοστό αυτό είναι αρκετά μικρό για να δούμε αν η πρώτη επίσκεψη στο μουσείο επηρεάστηκε από προηγούμενη θετική εμπειρία των παιδιών σε αυτό.

5.5 Οι δραστηριότητες της οικογένειας στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου

Στην ερώτηση σχετικά με τις δραστηριότητες που κάνουν οι οικογένειες στον ελεύθερό τους χρόνο υπάρχει μια αρκετά μεγάλη διασπορά των απαντήσεων ως προς όλες τις επιλογές. Η επιλογή ωστόσο «πηγαίνουμε εκδρομές ή βόλτες» με το 95% του δείγματος να την έχει επιλέξει βρίσκεται στη πρώτη θέση των δραστηριοτήτων που κάνουν όλοι μαζί ως οικογένεια. Στη συνέχεια, ακολουθεί η επιλογή «παίζουμε παιχνίδια» την οποία έχει επιλέξει το 70% του δείγματος. Με μικρή διαφορά ακολουθούν οι αθλητικές δραστηριότητες, οι οποίες έχουν επιλεγεί από το 65%. Επίσης, οι επισκέψεις στο θέατρο και στα μουσεία καταλαμβάνουν την τέταρτη θέση, καθώς έχουν επιλεγεί από το 60%. Ακόμα, η επίσκεψη στον κινηματογράφο έχει επιλεγεί ως κοινή οικογενειακή δραστηριότητα από το 45%. Τέλος, ένα μικρό ποσοστό της τάξης του 15% δήλωσε ότι κάνουν και άλλες δραστηριότητες εκτός από αυτές που αναφέρθηκαν, όπως ταξίδια, μαγειρική και συμμετοχή σε πολιτιστικούς συλλόγους.

Πίνακας 3: Οικογενειακές δραστηριότητες στο πλαίσιο του ελεύθερου χρόνου

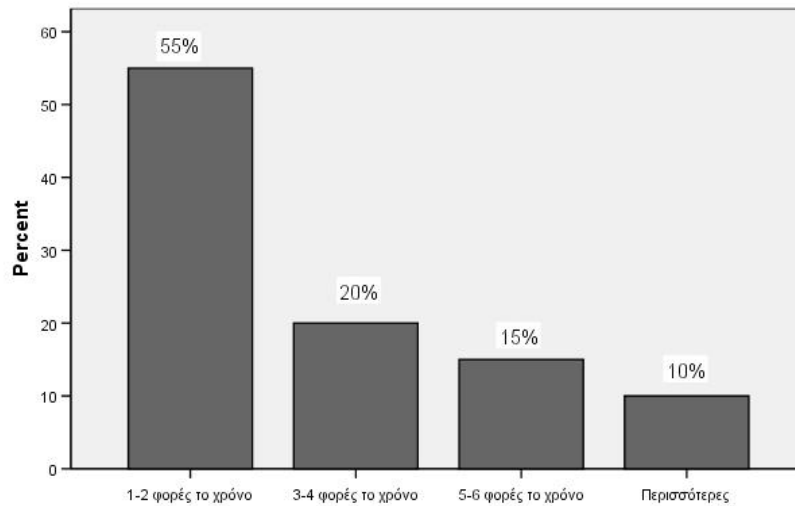
	Θέατρο	Κινημ/φος	Μουσεία	Αθλητικές δραστηριότητες	Παιχνίδια	Εκδρομές/ βόλτες	Άλλο	Σύνολο
οικ1	x		x		x	x		4
οικ2	x	x	x	x	x	x		6
οικ3					x			1
οικ4			x	x		x		3
οικ5				x		x		2
οικ6	x	x	x	x	x	x		6
οικ7	x	x	x	x	x	x		6
οικ8	x	x	x		x	x		5
οικ9		x				x		1
οικ10				x	x	x		3
οικ11				x	x	x	x	4
οικ12	x	x	x	x	x	x		6
οικ13	x		x			x		3
οικ14		x		x		x		3
οικ15	x			x		x		3
οικ16	x		x		x	x		4
οικ17				x	x	x	x	4
οικ18	x	x	x	x	x	x		6
οικ19	x	x	x	x	x	x	x	7
οικ20	x		x		x	x		4
Σύνολο	12	9	12	13	14	19	3	81

Κατά μέσο όρο οι οικογένειες δηλώνουν ότι κάνουν 4 διαφορετικές δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου τους. Έτσι όσες οικογένειες δηλώνουν 4 ή περισσότερα είδη δραστηριοτήτων θεωρούνται ότι έχουν *υψηλό επίπεδο συνοχής και αλληλεπίδρασης στην καθημερινή τους ζωή*, ενώ όσες έχουν λιγότερες αντίστοιχα *χαμηλό επίπεδο συνοχής και αλληλεπίδρασης*. Με βάση αυτή τη διάκριση προκύπτει επομένως ότι 12 οικογένειες ανήκουν στην πρώτη από τις δυο προαναφερόμενες κατηγορίες και 8 στη δεύτερη.

Ειδικότερα τώρα όσον αφορά τις επισκέψεις της οικογένειας σε εκθεσιακούς και μουσειακούς χώρους γενικότερα, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων οικογενειών, δηλαδή το 55% του δείγματος, απάντησε πως επισκέπτονται μουσειακούς χώρους 1-2 φορές το χρόνο. Στη συνέχεια, ακολουθεί το 20% που δηλώνει ότι επισκέπτεται μουσεία 3-4 φορές το χρόνο. Ενώ, με μικρή διαφορά μόλις 5% έρχονται οι οικογένειες που ισχυρίζονται ότι τα επισκέπτονται 5-6 φορές το χρόνο. Τέλος, ένα 10% δηλώνει ότι επισκέπτεται τέτοιους χώρους περισσότερες από έξι φορές το χρόνο. Προκύπτει επομένως το συμπέρασμα ότι η επίσκεψη σε Μουσεία γενικότερα

αποτελεί μια καθολική πρακτική όλων των οικογενειών του δείγματος της έρευνας στο Παιδικό Μουσείο (βλέπε Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4: Συχνότητα επισκέψεων σε μουσειακούς ή εκθεσιακούς χώρους ως οικογένεια

Όσον αφορά το είδος των μουσείων που ενδιαφέρει τις οικογένειες του δείγματός μας να επισκέπτονται, τα Παιδικά Μουσεία φαίνεται να είναι πρώτα στις επιλογές των οικογενειών αυτών με 85%. Έπειτα, ακολουθούν τα Αρχαιολογικά/Ιστορικά Μουσεία με 75% και στη συνέχεια με 45% έρχονται τα Μουσεία Εικαστικών Τεχνών/Πινακοθήκες. Οι υπόλοιπες επιλογές κυμαίνονται σε αρκετά μικρότερα ποσοστά. Από αυτό συμπεραίνουμε πως οι οικογένειες αναζητούν μουσειακούς χώρους στους οποίους είτε όλοι μαζί είτε μόνο τα παιδιά να μπορούν να αλληλεπιδράσουν με τα εκθέματα, ίσως γιατί πιστεύουν πως με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνεται καλύτερα η μάθηση ή γιατί περνάει ο χρόνος τους περισσότερο ευχάριστα. Ακόμα, η ηλικία των παιδιών (σχολική ηλικία) προσφέρεται και για επισκέψεις σε Αρχαιολογικά Μουσεία μιας και η ιστορική αυτή περίοδος αναφέρεται και στη σχολική τους ύλη αλλά και στην Ελλάδα υπάρχει πληθώρα μουσείων αυτού του είδους.

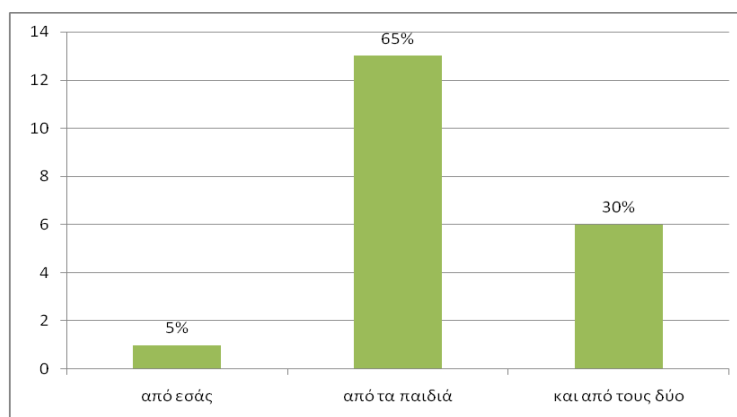
Παράλληλα ως προς τους λόγους που οι οικογένειες επισκέπτονται επιλέγουν να επισκέπτονται μουσειακούς χώρους, το 90% των ερωτηθέντων απάντησαν πως οι λόγοι για τους οποίους επισκέπτονται ένα μουσείο είναι εκπαιδευτικοί. Ωστόσο, το ίδιο ποσοστό (90%) συγκέντρωσαν και οι ψυχαγωγικοί λόγοι. Αντίθετα, μόλις ένα 5% απάντησε πως επισκέπτεται το μουσείο για λόγους κοινωνικούς. Οι περισσότερες

απαντήσεις βέβαια δόθηκαν συνδυαστικά, δηλαδή απάντησαν ότι οι λόγοι επίσκεψης σε ένα μουσείο είναι και εκπαιδευτικοί και ψυχαγωγικοί. Από αυτά τα αποτελέσματα συμπεραίνουμε πως η αρχική μας ερευνητική υπόθεση πως οι οικογένειες με την επίσκεψή τους σε ένα μουσείο έχουν ως απώτερο στόχο τη μάθηση, επιβεβαιώνεται.

5.6 Οι τρόποι αλληλεπίδρασης των οικογενειών με τα εκθέματα του Παιδικού Μουσείου

Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων οικογενειών, δηλαδή το 65%, δηλώνουν ότι τα εκθέματα και οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολήθηκαν στο μουσείο επιλέχθηκαν κατά κύριο λόγο από τα παιδιά. Αντίθετα, ένα πολύ μικρό μόνο ποσοστό της τάξης του 5% δηλώνει ότι επιλέχθηκαν από τους ενήλικες μόνο. Ωστόσο, υπάρχει και ένα 30% που ισχυρίζεται ότι τα εκθέματα και οι δραστηριότητες επιλέχθηκαν από κοινού τόσο από τους ενήλικους όσο και από τα παιδιά (βλέπε Διάγραμμα 5). Η επιλογή όμως αυτή φαίνεται να επηρεάζεται από το μορφωτικό επίπεδο των ενήλικων μελών της οικογένειας, καθώς όπως φαίνεται και παρακάτω οι ενήλικες που έχουν ανώτατη μόρφωση συμμετέχουν περισσότερο και οι ίδιοι στην επιλογή των εκθεμάτων και των δραστηριοτήτων με τις οποίες θα ασχοληθεί η οικογένεια, για λόγους που θα αναλύσουμε στη συνέχεια (βλέπε Πίνακα 4).

Διάγραμμα 5: Ποιος επέλεξε τα εκθέματα ή τις δραστηριότητες με τις οποίες ασχολήθηκε η οικογένεια στο μουσείο

Πίνακας 4: Στο σύνολο των ερωτηθέντων / σχέση μορφωτικού επιπέδου των ενήλικων μελών της οικογένειας με το ποιος από την οικογένεια επιλέγει τις δραστηριότητες ή τα εκθέματα με τα οποία θα ασχοληθούν στο μουσείο

Επιλογή εκθεμάτων ή δραστηριοτήτων από:	ΥΕ	ΔΕ	ΑΕΙ	ΤΕΙ	Κάτοχος μεταπτυχιακού	Κάτοχος διδακτορικού
τα παιδιά	2	5	1	2	2	-
τους ενήλικες	-	-	-	-	1	-
τα παιδιά και τους ενήλικες	-	-	5	1	1	-

Ο συνολικός χρόνος με τον οποίο ασχολούνται οι οικογένειες κατά μέσο όρο με τα δυο εκθέματα είναι 44.7min αλλά ο χρόνος αυτός διακυμαίνεται σε μεγάλο βαθμό ανάμεσα στο δείγμα (από 15min έως 84min). Ειδικότερα ο μέσος χρόνος ενασχόλησης των οικογενειών με το έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» είναι 21.3min (από 5min έως 60min) ενώ αντίστοιχα με το έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» είναι 23.4min δηλαδή κατά τι μεγαλύτερος (από 10min έως 45min). Ωστόσο σε 12 περιπτώσεις ο χρόνος αλληλεπίδρασης στα δυο εκθέματα ήταν παραπλήσιος. Αντίθετα σε 8 περιπτώσεις ο χρόνος ανάμεσα στα δυο εκθέματα διέφερε σημαντικά ακόμα και έως 36 λεπτά (η περίπτωση της οικογένειας 3). Τέλος από τις 8 περιπτώσεις όπου υπήρξε σημαντική διαφοροποίηση ανάμεσα στο χρόνο ενασχόλησης των οικογενειών με τα δυο εκθέματα, στις μισές ο περισσότερος χρόνος δόθηκε στο ένα έκθεμα και στις μισές στο άλλο. Συνεπώς δεν φαίνεται η θεματολογία του εκθέματος αυτή καθαυτή να προσελκύει καθολικά κάποιες οικογένειες. Αντίθετα φαίνεται πως οι οικογένειες ανάλογα με τα ειδικότερα θέματα που ήδη τις ενδιαφέρουν προσελκύονται από τα αντίστοιχα εκθέματα.

Ωστόσο, επειδή ο χρόνος παραμονής των οικογενειών στα εκθέματα διακυμαίνεται σε μεγάλο βαθμό ανάμεσα στο δείγμα υπολογίσαμε και τη διάμεσο στο συνολικό χρόνο ενασχόλησης στα δύο εκθέματα, η οποία είναι 41,5min. Από αυτό προκύπτει ότι οι οικογένειες 5,6,7,8,9,13,14,15,16 και 17 είχαν μια σύντομης διάρκειας ενασχόληση με τα εκθέματα, καθώς ο χρόνος παραμονής τους σε αυτά κυμαινόταν από 15 έως 40min. Αντίθετα, οι οικογένειες 1,2,3,4,10,11,12,18,19 και 20 είχαν μια

εκτενούς διάρκειας ενασχόληση με τα εκθέματα, καθώς ο χρόνος παραμονής τους ήταν από 43 έως 84min.

Πίνακας 5: Χρόνος παραμονής στα εκθέματα

α/α	Χρόνος παραμονής στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα»	Χρόνος παραμονής στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;»	Συνολική διάρκεια παραμονής στα δύο εκθέματα
Οικ 1	24 λεπτά	20 λεπτά	44 λεπτά
Οικ 2	49 λεπτά	35 λεπτά	84 λεπτά
Οικ 3	60 λεπτά	24 λεπτά	84 λεπτά
Οικ 4	37 λεπτά	10 λεπτά	47 λεπτά
Οικ 5	5 λεπτά	10 λεπτά	15 λεπτά
Οικ 6	13 λεπτά	15 λεπτά	28 λεπτά
Οικ 7	10 λεπτά	20 λεπτά	30 λεπτά
Οικ 8	15 λεπτά	20 λεπτά	35 λεπτά
Οικ 9	12 λεπτά	18 λεπτά	30 λεπτά
Οικ10	10 λεπτά	42 λεπτά	52 λεπτά
Οικ11	20 λεπτά	25 λεπτά	45 λεπτά
Οικ12	40 λεπτά	30 λεπτά	70 λεπτά
Οικ13	15 λεπτά	15 λεπτά	30 λεπτά
Οικ14	20 λεπτά	20 λεπτά	40 λεπτά
Οικ15	25 λεπτά	15 λεπτά	40 λεπτά
Οικ16	8 λεπτά	20 λεπτά	28 λεπτά
Οικ17	15 λεπτά	13 λεπτά	28 λεπτά
Οικ18	15 λεπτά	30 λεπτά	45 λεπτά
Οικ19	22 λεπτά	21 λεπτά	43 λεπτά
Οικ20	31 λεπτά	45 λεπτά	76 λεπτά

Σύμφωνα με όσα αναφέρουν τα ενήλικα μέλη της οικογένειας σχετικά με τα κριτήρια με τα οποία επέλεξαν τα εκθέματα ή τις δραστηριότητες με τις οποίες ασχολήθηκε η οικογένεια κατά τη διάρκεια παραμονής της στα δύο υπό μελέτη εκθέματα, η επιλογή έγινε κατά κύριο λόγο με βάση την ηλικία και τα ενδιαφέροντα των παιδιών αλλά κάποιες φορές με βάση και τα ενδιαφέροντα των ενηλίκων. Ωστόσο, υπήρχαν και κάποιοι ενήλικες οι οποίοι ανέφεραν ότι κάποιες δραστηριότητες αποτελούσαν ευκαιρία για τα παιδιά να μάθουν κάποια καινούργια πράγματα αλλά τα ίδια τα παιδιά από μόνα τους τις προσπερνούσαν. Χαρακτηριστικά κάποιοι γονείς αναφέρουν: «να μάθουν τα παιδιά καινούργια πράγματα», «να ασχοληθούν βιωματικά με κάτι που γνωρίζουν ή έχουν ακούσει».

Τέλος, μέσα από τις αναφορές των ενηλίκων μελών της οικογένειας, μπορούμε να δούμε τι πιστεύουν γενικότερα οι ίδιοι για το τι προσφέρει στην οικογένειά τους η επίσκεψη στο Παιδικό Μουσείο. Η πλειοψηφία θεωρεί ότι επίσκεψη στο παιδικό μουσείο προσφέρει στην οικογένειά τους γνώσεις, ψυχαγωγία,

σύσφιξη σχέσεων των μελών της οικογένειας και επαφή με τα παιδιά, ενώ είναι και μια ευκαιρία να αποκτήσουν κοινές εμπειρίες. Χαρακτηριστικά κάποιιοι από τους ερωτηθέντες αναφέρουν: *«σύσφιξη σχέσεων και καλύτερη επικοινωνία με τα παιδιά μέσα από το παιχνίδι», «γνωρίζουμε ένα χώρο που τα παιδιά έχουν επισκεφτεί με το σχολείο και τους άρεσε, περνάμε χρόνο μαζί, έχουμε κοινές εμπειρίες, γινόμαστε και εμείς παιδιά και μαθαίνουμε να παίζουμε», «δέσιμο, ομαδικότητα και κοινές εμπειρίες».*

Ωστόσο, υπήρχε και μια περίπτωση οικογένειας, η οποία ανέφερε ότι η επίσκεψη στο Παιδικό Μουσείο μπορεί να λειτουργήσει και ως μέσο ελέγχου των γνώσεων των παιδιών. Συγκεκριμένα αναφέρει *«μπορούμε να δούμε τι γνωρίζουν τα παιδιά και σε τι μπορούμε να τα βοηθούμε, αποκτώντας κοινές εμπειρίες».*

Επίσης, μια οικογένεια βλέπει την επίσκεψη τους αυτή στο Παιδικό Μουσείο ως ένα μέσο που θα λειτουργήσει ως θετικό πρότυπο για τα παιδιά, προκειμένου να κατανοήσουν τις προθέσεις των γονιών τους. Χαρακτηριστικά αναφέρουν *«αναπτύσσουμε καλές σχέσεις και τα παιδιά νιώθουν το ενδιαφέρον μας για τη μάθηση και τη ψυχαγωγία».*

Ακόμα, αρκετοί είναι οι γονείς που βλέπουν το Παιδικό Μουσείο ως ένα εναλλακτικό περιβάλλον εκμάθησης και επικοινωνίας. Συγκεκριμένα μια μαμά αναφέρει πως το συγκεκριμένο μουσείο τους προσφέρει *«εναλλακτικό τρόπο ψυχαγωγίας και ανταλλαγής απόψεων με τα διαφορετικά ερεθίσματα που παρέχουν τα εκθέματά του».*

Μέσα από τις απαντήσεις των ενήλικων μελών των οικογενειών που αποτελούν το δείγμα μας φαίνεται η διαφορετική προσέγγιση που έχει η κάθε οικογένεια όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούν και επικοινωνούν οι ενήλικες με τα παιδιά, αλλά και το πώς βλέπει και βιώνει η κάθε οικογένεια την εμπειρία τους από την επίσκεψη στο μουσείο. Συγκεκριμένα υπάρχουν αρκετές διαφορετικές απαντήσεις και ιδέες για τρόπους αξιοποίησης της συγκεκριμένης εμπειρίας. Η απάντηση που είχε τις περισσότερες αναφορές ως προς τον τρόπο αξιοποίησης της εμπειρίας αυτής είναι η «συζήτηση», δηλαδή ότι οι ενήλικες θα συζητήσουν σε μελλοντικό χρόνο με τα παιδιά όλα όσα είδαν ή έκαναν στο μουσείο και θα προσπαθήσουν είτε να τα ανακαλέσουν με σκοπό να τα θυμηθούν είτε να εμβαθύνουν στα θέματα αυτά. Χαρακτηριστικά μια οικογένεια αναφέρει *«να συζητήσουμε και να εμβαθύνουμε αυτά με τα οποία ασχοληθήκαμε, να βρούμε πως μπορούμε να τα χρησιμοποιήσουμε στην καθημερινότητά μας».*

Ακόμα, αρκετοί από τους ερωτηθέντες ανέφεραν ότι θα προσπαθήσουν να επαναλάβουν κάποιες από τις δραστηριότητες και στο σπίτι κατά τη διάρκεια του παιχνιδιού ή ακόμα και κατά τη διάρκεια του διαβάσματος προκειμένου να το κάνουν περισσότερο ευχάριστο και κατανοητό. Αρκετές ήταν και οι οικογένειες οι οποίες θέλουν να βρουν ένα τρόπο να εφαρμόσουν ή να εντάξουν στην καθημερινότητά τους όλα όσα έμαθαν, καθώς και να τα συνδέσουν με αυτή. Συγκεκριμένα αναφέρουν «θα αξιοποιήσουμε την επίσκεψή μας αυτή παίρνοντας κάποιες ιδέες και εφαρμόζοντάς τις στην καθημερινότητα μας», «να ξαναθυμηθούμε όλα όσα είδαμε και να τα συνδέσουμε με πράγματα που κάνουμε στην καθημερινότητά μας».

Ωστόσο, υπήρχε και μια οικογένεια η οποία ανέφερε ότι θα χρησιμοποιήσουν την εμπειρία τους αυτή ως αφορμή για να συζητήσουν γενικότερα για θέματα συμπεριφοράς μέσα σε ένα μουσείο αλλά και για θέματα συνεργασίας με άλλα παιδιά. Χαρακτηριστικά αναφέρει «συζήτηση για τη συμπεριφορά σε μουσειακούς χώρους και για τη συνεργασία με τα άλλα παιδιά». Επίσης, χαρακτηριστικό αποτελεί στις απαντήσεις των ενηλίκων η επανάληψη των λέξεων «γνώση» και «μαθαίνω».

Συμπερασματικά, από τις απαντήσεις των ενηλίκων φαίνεται πως με την επίσκεψη στο μουσείο επιτυγχάνεται η μάθηση στην οικογένεια, τόσο στα παιδιά όσο και στους ενήλικες, οι οποίοι γνωρίζουν τρόπους για να επικοινωνούν με τα παιδιά τους μέσα από το παιχνίδι αλλά και μεθοδολογίες τις οποίες μπορούν να αξιοποιήσουν ώστε να βοηθήσουν τα παιδιά να ανακαλύψουν τον κόσμο που υπάρχει γύρω τους αλλά και όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο διαβάζουν τα μαθήματά τους.

5.7 Τα είδη των δραστηριοτήτων με τα οποία ασχολήθηκαν οι οικογένειες

Όσον αφορά τα είδη των δραστηριοτήτων με τα οποία ασχολήθηκαν οι οικογένειες ανά έκθεμα, χωρίσαμε τις δραστηριότητες αυτές σε ενότητες ανάλογα με τη θεματική που ανήκουν όπως ήταν χωρισμένες και στα εκθέματα από τους επιμελητές τους. Κάποιες από τις οικογένειες ασχολήθηκαν με όλες τις δραστηριότητες της ενότητας, κάποιες άλλες με μερικές από αυτές, ενώ κάποιες οικογένειες συνδύασαν και δραστηριότητες μεταξύ τους.

Οι δραστηριότητες που κέρδισαν το ενδιαφέρον των επισκεπτών στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» (όπως φαίνεται και στον πίνακα 6) είναι οι δραστηριότητες με τα γεωμετρικά σχήματα, με τις οποίες ασχολήθηκαν οι 18 από τις 20 οικογένειες του δείγματος. Στις δραστηριότητες αυτές οι οικογένειες μπορούσαν να κατασκευάσουν

διάφορα τρισδιάστατα ή μη σχέδια με τα γεωμετρικά σχήματα, να παίζουν στον γεωμετροπίνακα, να παίζουν επιτραπέζια παιχνίδια, κλπ. Με μικρή διαφορά ακολουθούν οι δραστηριότητες που ανήκουν στην ενότητα «Μαθηματικά και Τέχνη», με τις οποίες ασχολήθηκαν οι 16 από τις 20 οικογένειες. Οι δραστηριότητες αυτές περιλαμβάνουν ζωγραφική, παιχνίδι με τα μουσικά όργανα, κλπ. Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι οι δραστηριότητες που αναφέρονται στις δύο παραπάνω ενότητες αναφέρονται σε όλες τις ηλικίες και ο βαθμός δυσκολίας με τον οποίο θα τις αξιοποιήσει η κάθε οικογένεια είναι ανάλογος με τις δυνατότητες των παιδιών με βάση την ηλικία τους. Αντίθετα, με την ενότητα «Μαθηματικά (Πυθαγόρειο Θεώρημα)» ασχολήθηκαν μόλις 5 οικογένειες και συγκεκριμένα οι οικογένειες αυτές είχαν παιδιά από 9 ετών και πάνω. Συμπερασματικά, σε κάποιες από τις δραστηριότητες του εκθέματος υπήρχε περιορισμός ως προς την ηλικία των παιδιών προκειμένου να ασχοληθούν οι οικογένειες μαζί τους.

Στη συνέχεια, στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» οι οικογένειες φαίνεται να ασχολήθηκαν με τις περισσότερες δραστηριότητες του εκθέματος. Οι δραστηριότητες που κέρδισαν το ενδιαφέρον των οικογενειών (όπως φαίνεται και στον πίνακα 7) ανήκουν στην ενότητα που σχετίζεται με τη διατροφή και με τις οποίες ασχολήθηκαν οι 19 από τις 20 οικογένειες του δείγματος. Στην ενότητα αυτή οι επισκέπτες μπορούσαν να κατασκευάσουν την πυραμίδα της μεσογειακής διατροφής, να ανακαλύψουν στον φωτεινό παντογνώστη σε ποιο όργανο του σώματος μας κάνουν καλό κάποιες από τις τροφές, κλπ. Έπειτα, με μικρή διαφορά ακολουθούν οι ενότητες «Ανακαλύπτω το ανθρώπινο σώμα» με την οποία ασχολήθηκαν 14 οικογένειες και οι ενότητες «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου» και «Κινούμαι και ασκούμαι» με τις οποίες ασχολήθηκαν 13 οικογένειες.

Συμπερασματικά, το έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» συγκριτικά με το έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα», είχε λιγότερες δραστηριότητες, οι οποίες αναφέρονταν σε όλες τις ηλικίες και είχαν και περισσότερο σαφείς οδηγίες για την αξιοποίησή τους. Αντίθετα, στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» στις περισσότερες δραστηριότητες δεν υπήρχαν οδηγίες αξιοποίησής τους και οι οικογένειες τις ανακάλυπταν μόνες τους. Αυτό, μπορεί να είχε συνέπεια στο χρόνο με τον οποίο ασχολήθηκε η κάθε οικογένεια με την κάθε δραστηριότητα στα εκθέματα αλλά και τον χρόνο που απαιτούσε η κάθε δραστηριότητα για να ολοκληρωθεί ανάλογα και με τους στόχους που έθεταν τα μέλη της οικογένειας. Επίσης, σημαντικό ρόλο ως προς τον αριθμό των δραστηριοτήτων με τον οποίο ασχολήθηκαν οι οικογένειες σε κάθε

έκθεμα είχε και η σειρά με την οποία επισκέφθηκαν τα εκθέματα, καθώς, η κούραση ή ο διαθέσιμος χρόνος που υπήρχε στην αρχή και στο τέλος της επίσκεψης στο μουσείο είναι πιθανό να επηρεάζει σημαντικά την παράμετρο αυτή.

Πίνακας 6: Δραστηριότητες στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα»

a/a	Δραστηριότητες με γεωμετρικά σχήματα	Υλικό για τρισδιάστατες κατασκευές	Μαθηματικά και τέχνη	Μαθηματικά και συμμετρία	Μαθηματικά (Πυθαγόρειο Θεώρημα)
Οικ1	x		x		
Οικ2	x	x	x		
Οικ3	x	x			x
Οικ4	x	x	x		
Οικ5	x	x			
Οικ6			x		x
Οικ7	x		x		x
Οικ8	x		x		x
Οικ9	x		x	x	
Οικ10	x		x		
Οικ11	x				x
Οικ12	x		x		
Οικ13	x		x		
Οικ14	x			x	
Οικ15	x	x	x		
Οικ16			x		
Οικ17	x		x		
Οικ18	x		x	x	
Οικ19	x	x	x		
Οικ20	x	x	x		
Σύνολο	18	7	16	3	5

Πίνακας 7: Δραστηριότητες στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;»

a/a	Ανακαλύπτω τον εαυτό μου	Ανακαλύπτω το ανθρώπινο σώμα	Διατροφή	Κινούμαι και ασκούμαι
Οικ1	X	X	X	X
Οικ2		X	X	
Οικ3		X	X	
Οικ4	X			X
Οικ5	X		X	
Οικ6	X		X	
Οικ7	X	X	X	X
Οικ8		X	X	X
Οικ9		X	X	
Οικ10	X	X	X	X
Οικ11	X	X	X	
Οικ12	X	X	X	X
Οικ13		X	X	
Οικ14		X	X	X
Οικ15			X	X
Οικ16	X		X	X
Οικ17	X		X	X
Οικ18	X	X	X	X
Οικ19	X	X	X	X
Οικ20	X	X	X	X
Σύνολο	13	14	19	13

5.8 Σχέση αλληλεπίδρασης των μελών της οικογένειας

Σύμφωνα, με τα στοιχεία που προέκυψαν από την παρατήρηση της συμπεριφοράς των μελών της οικογένειας στα εκθέματα, όσον αφορά την αλληλεπίδραση που υπήρχε μεταξύ τους θα την χαρακτηρίζαμε υψηλή. Στις περισσότερες περιπτώσεις, όπως αναλυτικά περιγράφονται στο παράρτημα, τα μέλη των οικογενειών αλληλεπιδρούσαν μεταξύ τους είτε με λεκτική είτε με μη λεκτική επικοινωνία. Ωστόσο, υπήρχαν και περιπτώσεις, όπως οι οικογένειες 1, 9 και 13,

όπου τα παιδιά αλληλεπιδρούσαν κατά κύριο λόγο μόνα τους με χαμηλή αλληλεπίδραση με τους συνοδούς τους, καθώς οι ενήλικοι είχαν αναλάβει ρόλο παρατηρητή κυρίως για θέματα ασφάλειας του παιδιού. Ωστόσο, στην περίπτωση της οικογένειας 13 η συνοδός αλληλεπιδρούσε παράλληλα μόνη της με διαφορετικές από το παιδί δραστηριότητες. Ακόμα, υπήρχαν περιπτώσεις, όπως είναι οι οικογένειες 2,4,11,14 και 17 στις οποίες παρόλο που υπήρχαν δύο ενήλικα μέλη στην οικογένεια κατά τη διάρκεια της επίσκεψης το ένα είχε υψηλή αλληλεπίδραση με την υπόλοιπη ομάδα, ενώ το άλλο μέλος αλληλεπιδρούσε μόνο του με τα εκθέματα και συνεχώς αποσπώταν και επανασυνδεόταν με την ομάδα. Επίσης, υπήρχαν και περιπτώσεις όπως οι οικογένειες 4,7,11,17 και 18 όπου η αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας είχε διαφορά ανάμεσα στα δύο εκθέματα, δηλαδή στο ένα ήταν υψηλή και στο άλλο χαμηλή.

Επιπλέον, από τα δεδομένα που προέκυψαν από την παρατήρηση δεν φαίνεται να υπάρχει σημαντική διαφορά στην αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας στα δύο εκθέματα, με εξαίρεση τις περιπτώσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω. Οι παράγοντες που επηρέασαν την αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας ήταν κυρίως ο διαθέσιμος χρόνος που είχε σε κάθε έκθεμα η οικογένεια, η ηλικία των παιδιών, η ύπαρξη μικρότερων ή μεγαλύτερων αδερφών στην οικογένεια, τα ενδιαφέροντα των παιδιών ή της οικογένειας, το αν η οικογένεια είχε επισκεφθεί το μουσείο στο παρελθόν ή όχι και η σειρά με την οποία επισκέπτονταν τα εκθέματα, καθώς αυτό επηρέαζε την κούραση, την περιέργεια και τις ανάγκες της οικογένειας στο σύνολό της.

5.9 Τα είδη των αλληλεπιδράσεων

Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από την εσχάρα παρατήρησης, η οποία ήταν και το βασικό εργαλείο συλλογής δεδομένων, φαίνεται πως παρατηρήθηκαν σχεδόν όλες οι συμπεριφορές που είχαν από την αρχή καταγραφεί, με εξαίρεση μια συμπεριφορά που αφορά τη λεκτική αλληλεπίδραση. Η παρατήρηση έγινε στο σύνολο της οικογένειας, συνεπώς οι συμπεριφορές αυτές εμφανίστηκαν είτε στους ενήλικες είτε στα παιδιά είτε και στις δυο κατηγορίες.

Συγκεκριμένα, σχετικά με την λεκτική αλληλεπίδραση, όπως φαίνεται και στους πίνακες 8 και 9, οι συμπεριφορές έχουν εμφανιστεί με μικρές διαφορές στο

σύνολό τους και στα δύο εκθέματα. Οι συμπεριφορές που εμφανίστηκαν καθολικά από όλες τις οικογένειες και στα δύο εκθέματα ήταν η διατύπωση ερωτημάτων, η απάντηση σε ερωτήματα, η ανάληψη πρωτοβουλίας για την επίσκεψη του εκθέματος και η ανάληψη πρωτοβουλίας σχετικά με τις δραστηριότητες του εκθέματος. Όσον αφορά τη τελευταία συμπεριφορά έχει αναλυθεί παραπάνω σχετικά με το ποιο μέλος της οικογένειας αναλαμβάνει αυτή την πρωτοβουλία. Ακόμα, σχετικά με την συμπεριφορά για την ανάληψη πρωτοβουλίας για την επίσκεψη του εκθέματος, η οποία απαντάται σε όλες τις οικογένειες του δείγματός μας, προκύπτει ότι η πρωτοβουλία ανήκει σε κάποιο μέλος της οικογένειας και δεν έχει επηρεαστεί από τον ερευνητή ή κάποιον άλλο εξωτερικό παράγοντα. Στη συνέχεια, οι υπόλοιπες συμπεριφορές παρουσιάζουν μικρές διαφορές στο σύνολό τους στα δύο εκθέματα. Οι συμπεριφορές που εμφανίστηκαν σε παραπάνω από 10 οικογένειες και στα δύο εκθέματα είναι η επεξήγηση για το πώς χρησιμοποιούνται τα διαδραστικά εκθέματα, η επιβράβευση, η οποία δόθηκε σε όλες τις περιπτώσεις από τα ενήλικα μέλη των οικογενειών προς τα παιδιά, η παροχή πληροφοριών, η αναζήτηση συμβουλής, η παροχή συμβουλής και η ανάληψη πρωτοβουλίας για το τέλος της αλληλεπίδρασης με το έκθεμα. Αντίθετα, οι συμπεριφορές που εμφανίστηκαν στις λιγότερες οικογένειες, δηλαδή από μηδέν έως τέσσερις οικογένειες, ανάλογα με το έκθεμα, είναι οι παρατηρήσεις σχετικά με το έκθεμα, τα επιφωνήματα, οι παρατηρήσεις σχετικά με θέματα συμπεριφοράς και η επέκταση (συμπλήρωση) απόψεων άλλων. Η συμπεριφορά που δεν εμφανίστηκε σε καμία οικογένεια είναι η διαφωνία με τις απόψεις άλλων.

Πίνακας 8 : Λεκτική αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας στο έκθεμα

«Γεια σου Πυθαγόρα»

a/a	Διατύπωση ερωτημάτων	Απάντηση σε ερώτημα	Παρατηρήσεις σχετικά με το έκθεμα	Επεξήγηση για τη χρήση των εκθεμάτων	Επιφωνήματα	Επιβράβευση	Παρατηρήσεις για θέματα συμπεριφοράς	Διαφωνία με τις απόψεις των άλλων	Επέκταση απόψεων άλλων	Παροχή πληροφοριών	Αναζήτηση συμβουλής	Παροχή συμβουλής	Εκφορά σκέψεων-ιδεών	Σύνδεση εκθέματος με προηγούμενες εμπειρίες	Πρωτοβουλία για την επίσκεψη του εκθέματος	Πρωτοβουλία για το τέλος της αλληλεπίδρασης με το έκθεμα	Πρωτοβουλία για τις δραστηριότητες	Λεκτική αλληλεπίδραση με τρίτους
Οικ1	X	X	X			X									X	X	X	X
Οικ2	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X		X	X	X	X
Οικ3	X	X		X		X	X			X	X	X	X	X	X	X	X	X
Οικ4	X	X		X			X			X		X			X	X	X	
Οικ5	X		X							X	X	X			X	X	X	
Οικ6	X	X		X		X				X	X	X			X	X	X	X
Οικ7	X	X										X			X	X	X	
Οικ8	X	X		X		X				X	X	X	X	X	X	X	X	X
Οικ9	X	X		X		X				X		X		X	X		X	
Οικ10	X	X													X		X	
Οικ11	X	X		X		X				X	X	X	X	X	X		X	X
Οικ12	X	X			X	X				X		X		X	X	X	X	
Οικ13	X	X				X								X	X	X	X	
Οικ14	X	X		X		X				X		X			X	X	X	
Οικ15	X	X		X	X	X				X	X	X	X	X	X	X	X	
Οικ16	X	X		X		X			X	X				X	X	X	X	
Οικ17	X	X		X		X						X			X	X	X	
Οικ18	X	X		X		X			X			X	X		X	X	X	X
Οικ19	X	X	X	X		X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Οικ20	X	X		X	X	X	X			X	X	X	X	X	X	X	X	X
Σύνολο	20	19	3	14	4	16	4	0	4	14	8	16	9	10	20	17	20	9

Πίνακας 9: Λεκτική αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας στο έκθεμα

«Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;»

α/α	Διατύπωση ερωτημάτων	Απάντηση σε ερώτημα	Παρατηρήσεις σχετικά με το έκθεμα	Επεξήγηση για τη χρήση των εκθεμάτων	Επιφωνήματα	Επιβράβευση	Παρατηρήσεις για θέματα συμπεριφοράς	Διαφωνία με τις απόψεις των άλλων	Επέκταση απόψεων άλλων	Παροχή πληροφοριών	Ανοξήτηση συμβουλής	Παροχή συμβουλής	Εκφορά σκέψεων-ιδεών	Σύνδεση εκθέματος με προηγούμενες εμπειρίες	Προτοβουλία για την επίσκεψη του εκθέματος	Προτοβουλία για το τέλος της αλληλεπίδρασης με το έκθεμα	Προτοβουλία για τις δραστηριότητες	Λεκτική αλληλεπίδραση με τρίτους
Οικ1	X	X		X	X	X				X	X	X			X	X	X	X
Οικ2	X	X		X		X				X	X	X	X		X	X	X	X
Οικ3	X	X		X		X			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Οικ4	X	X		X						X		X			X	X	X	
Οικ5	X	X				X				X		X			X	X	X	
Οικ6	X	X		X		X				X	X	X			X	X	X	
Οικ7	X	X		X		X			X	X	X	X			X	X	X	X
Οικ8	X	X		X		X				X	X	X	X	X	X	X	X	X
Οικ9	X	X		X						X	X	X			X	X	X	X
Οικ10	X	X	X	X		X			X	X		X	X	X		X	X	X
Οικ11	X	X		X		X			X	X		X	X	X	X	X	X	
Οικ12	X	X			X	X				X	X	X		X	X	X	X	
Οικ13	X	X				X									X	X	X	
Οικ14	X	X		X		X				X		X	X		X	X	X	
Οικ15	X	X		X	X	X				X	X	X	X	X	X	X	X	X
Οικ16	X	X		X		X				X		X			X		X	
Οικ17	X	X		X		X				X		X	X		X	X	X	
Οικ18	X	X		X		X				X	X	X		X	X	X	X	
Οικ19	X	X		X		X				X	X	X		X	X	X	X	X
Οικ20	X	X		X	X	X				X	X	X	X	X	X	X	X	
Σύνολο	20	20	1	17	4	18	0	0	4	19	12	19	8	9	20	19	20	9

Συμπερασματικά, σύμφωνα με τα δεδομένα που εμφανίζονται στους παραπάνω πίνακες σχετικά με τη λεκτική αλληλεπίδραση, προκύπτει ότι και τα δύο εκθέματα προάγουν συμπεριφορές που φανερώνουν γνωστική αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της οικογένειας. Ωστόσο, και τα δύο εκθέματα φαίνεται πως δεν καλλιεργούν συμπεριφορές όπως είναι η διαφωνία με τις απόψεις των άλλων και η επέκταση απόψεων άλλων, οι οποίες είναι επίσης σημαντικές για τη γνωστική αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της οικογένειας.

Το ίδιο ισχύει και για τα δεδομένα που προέκυψαν από την παρατήρηση των οικογενειών σχετικά με τη μη λεκτική επικοινωνία, όπως φαίνεται και στους πίνακες 10 και 11. Οι σχετικές συμπεριφορές εμφανίστηκαν με μικρές διαφορές στο σύνολο

τους και στα δύο εκθέματα. Συγκεκριμένα, οι συμπεριφορές που εμφανίστηκαν σε πάνω από δέκα οικογένειες του δείγματός μας είναι ο αυτόνομος χειρισμός των εκθεμάτων και των δραστηριοτήτων από κάποιο μέλος της οικογένειας, η αναζήτηση βοήθειας στο χειρισμό των εκθεμάτων ή των δραστηριοτήτων, η προσφορά βοήθειας στο χειρισμό των εκθεμάτων ή των δραστηριοτήτων, η ανάγνωση των οδηγιών του εκθέματος σιωπηλά, η απόσπαση από την ομάδα και η επανασύνδεση με την ομάδα. Αντίθετα, η συμπεριφορά που εμφανίστηκε τις λιγότερες φορές, δηλαδή μια φορά στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου. Πως κινούμαι;» και δύο φορές στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος για τις δραστηριότητες του εκθέματος. Και στις τρεις περιπτώσεις η συμπεριφορά αυτή εμφανίστηκε από ενήλικες και σε οικογένειες οι οποίες αποτελούνταν από δύο συνοδούς, καθώς ο ένας ενήλικας αλληλεπιδρούσε συνεχώς με τα παιδιά ενώ ο άλλος με μικρότερη συχνότητα ή καθόλου. Ακόμα, η συμπεριφορά που είχε τη μεγαλύτερη διαφορά ως προς την εμφάνισή της σε σχέση με τις υπόλοιπες ανάμεσα στα δύο εκθέματα είναι η ανάγνωση οδηγιών του εκθέματος δυνατά. Η συμπεριφορά αυτή εμφανίστηκε σε 8 οικογένειες στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου. Πως κινούμαι;» και 14 οικογένειες στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα». Συμπερασματικά, αυτό προέκυψε πιθανόν αρχικά επειδή στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» υπήρχαν περισσότερες ταμπέλες με οδηγίες για τις δραστηριότητες και με γενικότερες πληροφορίες συγκριτικά με το έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου. Πως κινούμαι;». Ακόμα, στο έκθεμα αυτό οι δραστηριότητες δεν ήταν τόσο σαφείς στον τρόπο χρήσης τους από τους επισκέπτες σε σύγκριση με τις δραστηριότητες του εκθέματος «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου. Πως κινούμαι;». Συνεπώς οι επισκέπτες είχαν ανάγκη από επεξήγηση και κατά συνέπεια τα ενήλικα μέλη των οικογενειών τις διάβαζαν δυνατά για να τις ακούσουν και τα παιδιά, ώστε να αλληλεπιδράσουν μαζί τους.

Συγκεφαλαιώνοντας, από τα δεδομένα που προέκυψαν από την παρατήρηση της συμπεριφοράς των οικογενειών του δείγματός μας φαίνεται πως υπάρχει μάθηση στο σύνολο της οικογένειας, καθώς εμφανίστηκαν σχεδόν όλες οι συμπεριφορές που είχαν από την αρχή καταγραφεί, έπειτα από έρευνα στη διεθνή βιβλιογραφία. Επίσης, η εμφάνισή τους ήταν αρκετά συχνή στις περισσότερες περιπτώσεις και η αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της οικογένειας με βάση τα αποτελέσματα της έρευνας χαρακτηρίζεται υψηλή.

**Πίνακας 10 : Μη λεκτική αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας στο έκθεμα
«Γεια σου Πυθαγόρα»**

a/a	Συμμετοχή στις δράσεις της ομάδας	Αυτόνομος χειρισμός των εκθεμάτων	Αναζήτηση βοήθειας στον χειρισμό	Προσφορά βοήθειας στο χειρισμό	Πειραματισμός με τα εκθέματα	Προσεκτική παρακολούθηση εξηγήσεων από άλλους	Προσχή στις δραστηριότητες	Συνδυασμός δραστηριοτήτων	Ανάγνωση των οδηγιών δυνατά	Ανάγνωση των οδηγιών σιωπηλά	Έλλειψη ενδιαφέροντος	Απόσπαση από την ομάδα	Επανασύνδεση με την ομάδα
Οικ1	X	X			X		X					X	
Οικ2	X	X		X	X		X	X			X	X	X
Οικ3	X	X	X	X	X	X	X	X		X		X	X
Οικ4	X	X	X	X	X					X		X	X
Οικ5	X	X	X	X							X	X	
Οικ6	X	X	X	X		X	X		X	X		X	X
Οικ7	X	X	X	X						X			
Οικ8	X	X		X	X	X			X	X		X	X
Οικ9	X	X	X	X	X		X		X	X		X	X
Οικ10	X	X		X						X		X	
Οικ11	X		X	X			X			X		X	
Οικ12	X	X	X	X		X	X	X	X	X			
Οικ13	X	X								X		X	X
Οικ14	X	X	X	X						X		X	X
Οικ15	X	X	X	X		X	X	X	X	X			
Οικ16	X		X	X					X	X			
Οικ17	X	X	X	X						X		X	
Οικ18	X	X	X	X		X			X	X		X	X
Οικ19	X		X	X	X	X	X		X	X		X	X
Οικ20	X	X	X	X	X	X	X		X	X			
Σύνολο	20	17	15	18	8	8	9	4	8	17	2	15	10

**Πίνακας 11: Μη λεκτική αλληλεπίδραση των μελών της οικογένειας στο έκθεμα
«Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;»**

a/a	Συμμετοχή στις δράσεις της ομάδας	Αυτόνομος χειρισμός των εκθεμάτων	Αναζήτηση βοήθειας στον χειρισμό	Προσφορά βοήθειας στο χειρισμό	Πειραματισμός με τα εκθέματα	Προσεκτική παρακολούθηση εξηγήσεων από άλλους	Προσχή στις δραστηριότητες	Συνδυασμός δραστηριοτήτων	Ανάγνωση των οδηγιών δυνατά	Ανάγνωση των οδηγιών σιωπηλά	Έλλειψη ενδιαφέροντος	Απόσπαση από την ομάδα	Επαναζήτηση με την ομάδα
Οικ1	X	X	X	X						X		X	X
Οικ2	X	X		X	X			X	X	X		X	X
Οικ3	X	X	X	X	X	X			X	X			
Οικ4	X	X		X						X			
Οικ5	X		X	X						X	X		
Οικ6	X	X	X		X					X		X	X
Οικ7	X	X		X					X	X			
Οικ8	X	X	X	X		X	X	X	X	X		X	X
Οικ9	X	X	X	X			X		X	X			
Οικ10	X	X	X	X	X		X	X		X		X	X
Οικ11	X	X		X		X			X	X		X	X
Οικ12	X	X	X	X		X	X	X	X	X			
Οικ13	X	X								X		X	X
Οικ14	X	X	X	X					X	X		X	X
Οικ15	X	X	X	X		X	X	X	X	X			
Οικ16	X	X	X	X	X	X			X	X		X	X
Οικ17	X		X	X					X	X		X	X
Οικ18	X	X	X	X					X	X		X	X
Οικ19	X	X		X		X	X		X	X			
Οικ20	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X			
Σύνολο	20	18	14	18	6	8	7	6	14	20	1	11	11

6. Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας την παρούσα μελέτη, είναι σκόπιμο να διατυπώσουμε τα συμπεράσματά μας. Η συγκεκριμένη εργασία επικεντρώθηκε στην οικογένεια ως ομάδα κοινού των μουσείων, η οποία παρόλο που αποτελεί ένα μεγάλο ποσοστό των επισκεπτών των μουσείων πολύ λίγες έρευνες έχουν γίνει γι' αυτή και ειδικά στη χώρα μας. Η αρχική μας υπόθεση προσανατολιζόταν στην ύπαρξη μάθησης στο σύνολο της οικογένειας κατά την επίσκεψή της στο μουσείο μέσα από την παρατήρηση της συμπεριφοράς μεταξύ των μελών της. Στη συνέχεια, άλλο ένα θέμα το οποίο επιθυμούσαμε να διερευνήσουμε ήταν οι γενικότερες απόψεις των ενήλικων συνοδών για την επίσκεψή τους στο μουσείο ως οικογένεια σε σχέση με το τι αποκόμισαν ως σύνολο από αυτή. Επιπλέον, θεωρήσαμε σκόπιμο να εξετάσουμε και τα χαρακτηριστικά των οικογενειών που επισκέπτονται το μουσείο.

Από τα πορίσματα της παρούσας εργασίας προκύπτει ότι η μάθηση λαμβάνει χώρα στο σύνολο της οικογένειας μέσα στο μουσείο, εφόσον σημειώθηκαν οι συμπεριφορές που είχαν καταγραφεί στην εσχάρα παρατήρησης και οι οποίες συνδέονται εν γένει με την εκμάθηση, στις περισσότερες οικογένειες του δείγματός μας. Σημαντικό είναι να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι ενώ η μάθηση εμφανίζεται σε μεμονωμένα άτομα μέσα στην οικογένεια, υπάρχει μια επίδραση στο σύνολό της. Αυτό συμβαίνει καθώς η εμπειρία μάθησης του ατόμου ενισχύεται και διαμορφώνεται από στοιχεία και από άλλα μέλη της οικογένειας. Σύμφωνα με προηγούμενη έρευνα των Borun, Chambers και Cleghorn (1996), οι οικογένειες έχουν μια κουλτούρα κοινών γνώσεων, αξιών και εμπειριών. Συνεπώς, όταν μια οικογένεια επισκέπτεται ένα μουσείο μπορεί να εμπλουτίσει το γνωστικό της απόθεμα, το οποίο θα αποδοθεί στη συνέχεια μέσω των ανταλλαγών ανάμεσα στα μέλη της. Δηλαδή, εάν οι πληροφορίες έχουν αποκτηθεί από ένα μέλος της οικογένειας μπορούν να μεταφερθούν και στα υπόλοιπα μέλη όχι μόνο κατά τη διάρκεια της επίσκεψης αλλά και σε οποιαδήποτε στιγμή στο μέλλον. Την άποψη αυτή τεκμηριώνουν και οι απαντήσεις των ενήλικων μελών του δείγματός μας σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο σκοπεύουν ως οικογένεια την εμπειρία τους από την επίσκεψη στο μουσείο. Η πλειοψηφία των οικογενειών απάντησαν ότι σκοπεύουν σε μελλοντικό χρόνο να συζητήσουν με τα παιδιά όλα όσα είδαν ή έκαναν στο μουσείο με σκοπό να τα θυμηθούν και να εμβαθύνουν στα θέματα αυτά.

Ακόμα, ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα που προέκυψαν από την παρατήρηση των οικογενειών αλλά και από τα απαντήσεις τους στα ερωτηματολόγια, σύμφωνα με τα οποία τα ενήλικα μέλη των οικογενειών παρέχουν την ευκαιρία και την ελευθερία στα παιδιά να επιλέξουν τα εκθέματα ή τις δραστηριότητες με τις οποίες θα ασχοληθούν και να πειραματιστούν με αυτές για όσο χρόνο ήθελαν. Ωστόσο, σύμφωνα με έρευνα των Puchner, Rapoport και Gaskins (2001) ο χρόνος αλληλεπίδρασης της οικογένειας με τα εκθέματα συσχετίζεται γενικά με την μάθηση, καθώς είναι δυνατό η οικογένεια ή τα παιδιά να περάσουν αρκετό χρόνο σε κάποια δραστηριότητα χωρίς να καταγραφεί μάθηση, αλλά επίσης μπορεί να συμβεί το αντίθετο όταν η αλληλεπίδραση με τη δραστηριότητα είναι για λίγο χρονικό διάστημα. Στην περίπτωση της έρευνάς μας, όσον αφορά το θέμα του χρόνου της παραμονής των οικογενειών στα εκθέματα και που πιθανόν αυτό να είχε συνέπεια και στη μάθηση της οικογένειας, φαίνεται πως επηρεάστηκε από μια σειρά μεταβλητών που συμπεριλαμβάνουν την ηλικία των παιδιών, την ύπαρξη μεγαλύτερων ή μικρότερων αδερφών στην οικογένεια, τα ενδιαφέροντα των παιδιών και των ενηλίκων, τον διαθέσιμο χρόνο της οικογένειας, το αν η οικογένεια είχε επισκεφθεί το μουσείο στο παρελθόν και τη σειρά κατά τη διάρκεια της επίσκεψης όπου οι οικογένειες αλληλεπίδρασαν με το συγκεκριμένο κάθε φορά έκθεμα.

Επίσης, από τις απαντήσεις των ενηλίκων μελών των οικογενειών στα ερωτηματολόγια σε σχέση με την επιλογή των δραστηριοτήτων από τους ίδιους (σε όσες περιπτώσεις συνέβη) αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε είναι ότι οι ενήλικες δεν επιλέγουν άσκοπα τις δραστηριότητες. Η επιλογή έγινε με στόχο τα παιδιά να διευρύνουν τους ορίζοντές τους, να έρθουν σε επαφή με αντικείμενα ή έννοιες που δεν είχαν δει ή ακούσει ξανά και να αντιληφθούν πράγματα για τον κόσμο γύρω τους τα οποία δεν γνώριζαν. Οι περισσότεροι από αυτούς τους ενήλικες είχαν ανώτατη μόρφωση και πάνω. Ωστόσο, αυτό δε σημαίνει ότι οι οικογένειες που άφησαν τα παιδιά να επιλέξουν μόνο τους τις δραστηριότητες με τις οποίες θα ασχοληθούν δεν είχαν ως στόχο τη μάθηση. Μάλιστα, από την αλληλεπίδραση των μελών μεταξύ τους φάνηκε πως υπάρχει μάθηση. Από αυτά τα δεδομένα επαληθεύονται και τα κίνητρα των ενηλίκων για την επίσκεψη στο μουσείο, η πλειοψηφία των οποίων απάντησε πως ήταν εκπαιδευτικά και ψυχαγωγικά. Συνεπώς, οι ενήλικες φαίνεται πως επιθυμούν να προσφέρουν ευκαιρίες στα παιδιά τους αλλά και στην οικογένεια τους ώστε να αποκτήσουν καινούργιες γνώσεις μέσα από διαφορετικές βιωματικές εμπειρίες σε σχέση με αυτές που τους παρέχει η τυπική εκπαίδευση.

Ως προς τις απόψεις των ενηλίκων για το τι τους προσφέρει ως οικογένεια η επίσκεψή τους στο μουσείο προκύπτει ότι έχουν ως κεντρικό άξονα τη μάθηση. Η πλειοψηφία των οικογενειών θεωρεί ότι η επίσκεψη στο Παιδικό Μουσείο προσφέρει στην οικογένεια τους γνώσεις, ψυχαγωγία, σύσφιξη σχέσεων των μελών της οικογένειας και επαφή με τα παιδιά, ενώ είναι και μια ευκαιρία να αποκτήσουν κοινές εμπειρίες. Η μάθηση στις απαντήσεις αυτές προσεγγίζεται με διαφορετικούς τρόπους. Είτε ως γνώσεις τις οποίες απέκτησαν τα μέλη των οικογενειών από την αλληλεπίδρασή τους με τα εκθέματα, είτε ως γνώσεις για τους ενήλικες σχετικά με μεθοδολογίες που σχετίζονται με το «μαθαίνω πώς να μαθαίνω» και μπορούν να το εφαρμόσουν αντίστοιχα στην καθημερινότητά τους με τα παιδιά. Ακόμα, άλλη μια προσέγγιση της μάθησης αποτελεί η γνώση που απέκτησαν οι ενήλικες σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο επικοινωνούν και αλληλεπιδρούν τα παιδιά αλλά και όλοι μαζί ως οικογένεια αξιολογώντας ταυτόχρονα τις γνώσεις των παιδιών σε διάφορα θέματα ή γνωρίζοντας τα ενδιαφέροντά τους, ώστε να τα αξιοποιήσουν στη συνέχεια.

Τέλος, θα θέλαμε να αναφέρουμε πως στην παρούσα εργασία έγινε μια πρώτη προσπάθεια να καταγραφεί η συμπεριφορά των οικογενειών κατά την επίσκεψη τους στο Παιδικό Μουσείο και να διερευνηθεί μέσα από την παρατήρηση της συμπεριφοράς αυτής η ύπαρξη της μάθησης στο σύνολό της. Στο πλαίσιο αυτό ωστόσο δεν διερευνήθηκαν παράμετροι όπως η σύνδεση των προηγούμενων γνώσεων της οικογένειας με τα εκθέματα του μουσείου ή η μάθηση ως προς την απόκτηση συγκεκριμένων γνώσεων, που αποτελούν και αυτές πολύ σημαντικά ζητήματα για τη μελέτη του συγκεκριμένου θέματος. Ωστόσο, έγινε μια αρχή τόσο για ένα ιδιαίτερο περιβάλλον όπως είναι το Παιδικό Μουσείο, όσο και για μια ιδιαίτερη ομάδα κοινού, όπως είναι η οικογένεια.

Στη συνέχεια, η έρευνα αυτή θα μπορούσε να διεξαχθεί σε μεγαλύτερο δείγμα αλλά και να χρησιμοποιηθούν και άλλες μέθοδοι για τη συλλογή δεδομένων, όπως είναι οι συνεντεύξεις, προκειμένου να αυξηθεί η εγκυρότητά της. Ακόμα, θα πρέπει να επεκταθεί σε θεματικές και σε εκθέματα με στόχο να μελετήσει σε βάθος την οικογένεια και τη σχέση της με τα μουσεία και τη μάθηση.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Γκαζή, Α. (2006) “*Ε, ας ανοίξουν και κανένα λεξικό!*” ή “*Επιτέλους, κείμενα κατανοητά!*” Προσεγγίζοντας μουσειολογικά τη συγγραφή κειμένων για την πρόσφατη επανέκθεση του Αρχαιολογικού Μουσείου Θεσσαλονίκης. Το Αρχαιολογικό Έργο στη Μακεδονία και στη Θράκη, 20, 381-390.

Δαλακούρα, Ν. (n.d.). *Πολιτισμός-Τέχνες-Διαχείριση ελεύθερου χρόνου*. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο: <http://repository.edulll.gr/edulll/retrieve/3466/1030.pdf> (9/4/14)

Δανασής-Αφεντάκης, Α. (1993). Η εξέλιξη της παιδαγωγικής και διδακτικής σκέψης (17^{ος}-20^{ος} αι.). Αθήνα: Φιλοσοφική Σχολή ΕΚΠΑ

Καλεσοπούλου, Δ., & Μουρατιάν, Ζ. (2011). Τα Παιδικά Μουσεία και η συμβολή τους στην εκπαίδευση του παιδιού. Η περίπτωση του Ελληνικού Παιδικού Μουσείου. Στο: Δ. Καλεσοπούλου (Επιμ.), *Παιδί και εκπαίδευση στο μουσείο: Θεωρητικές αφηρηρίες, παιδαγωγικές πρακτικές* (σελ. 45-73). Αθήνα: Πατάκη

Μπούνια, Α., & Νικονάνου, Ν. (2008^α), Μουσειακά αντικείμενα και ερμηνεία: δημιουργώντας την εμπειρία, επιδιώκοντας την επικοινωνία. Στο: Ν. Νικονάνου & Κ.Κασβίκη (Επιμ.) *Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος* (σελ. 56-164). Αθήνα: Πατάκη

Νάκου, Ε. (2001). *Μουσεία: Εμείς, τα πράγματα και ο πολιτισμός*. Αθήνα: Νήσος

Νικονάνου, Ν. (2006). Έκθεμα και επισκέπτης: μορφές επικοινωνίας σε εκθεσιακούς Χώρους. Στο: Παπαγεωργίου, Δ., Μπουμπάρης, Ν., & Μυριβήλη, Ε. (Επιμ.), *Πολιτιστική Αναπαράσταση*, (σελ. 165-185). Αθήνα: Κριτική

Νικονάνου, Ν.(2010). *Μουσειοπαιδαγωγική. Από τη θεωρία στην πράξη*. Αθήνα: Πατάκη

Ντιρογιάννη, Δ. (2011). Μουσεία: πεδία εφαρμογής σύγχρονων θεωριών μάθησης. Στο: Δ. Καλεσοπούλου (Επιμ.), *Παιδί και εκπαίδευση στο μουσείο: Θεωρητικές αφετηρίες, παιδαγωγικές πρακτικές* (σελ.75-92). Αθήνα: Πατάκη

Bruner, J. (1960). *Η διαδικασία της παιδείας*. Αθήνα: Καραβίας

Creswell, J. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση. Σχεδιασμός, διεξαγωγή και αξιολόγηση της ποσοτικής και ποιοτικής έρευνας*. Αθήνα: Ίων

Hein, G. (2006). Μουσειακή εκπαίδευση. Στο: Ν. Νικονάνου & Κ.Κασβίκη (Επιμ.) *Εμπειρίες και ερμηνείες του παρελθόντος* (σελ. 156-164) . Αθήνα: Πατάκη

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Ash, D. (2003). Dialogic inquiry in life science conversations of family groups in a museum. *Journal of Research in Science Teaching*, 40 (2), 138-162.

Blud, L. (1990). Sons and daughters: Observations on the way families interact during a museum visit. *Museum Management and Curatorship*, 9 (3), 257-264.

Blud, L. (1990). Social interaction and learning among family groups visiting a museum. *Museum Management and Curatorship*, 9 (1), 43-51.

Borun, M., Cleghorn, A., & Garfield, C. (1995). Family Learning in Museums: A Bibliographic Review. *Curator the Museum Journal*, 38 (4), 262-270.

Borum, M., Chambers, M., & Cleghorn, A. (1996). Families are Learning in Science Museums. *Curator the Museum Journal*, 39 (2), 123-138.

Borum, M., Chambers, M., & Dritsas, J. (1997). Enhancing Family Learning Through Exhibits. *Curator the Museum Journal*, 40 (4), 279-295.

Brown, C. (1995). Making the most of family visits: Some observations of parents with children in a Museum Science Centre. *Museum Management and Curatorship*, 14(1), 65–71.

Cone, C., & Kendall, K. (2010). Space, Time and Family Interaction: Visitor Behavior at Science Museum of Minnesota. *Curator the Museum Journal*, 21(3), 245-258.

Diamond, J. (1986). The behavior of family groups in science museums. *Curator the Museum Journal*, 29 (2), 139-154.

Dierking, L., & Falk, J. (1994). Family Behavior and Learning in Informal Science Settings: A Review of the Research. *Science Education*, 78 (1), 57-72.

Downey, S., Krautz, A., & Sdidmore, E. (2010). The Parental Role in Children's Museums. *Museums & Social Issues*, 5 (1), 15-34.

Edeiken, L. (1992). Children's Museums: The Serious Business of Wonder, Play and Learning. *Curator the Museum Journal*, 35 (1), 21-27.

Falk, J., Moussouri, T., & Coulson, D. (1998). The effect of visitors' agendas on museum learning. *Curator the Museum Journal*, 41(2), 107-120.

Falk, J., & Dierking, L. (2000). *Learning from Museums: Visitors Experience and the Making of Meaning*, USA: Altamira Press

Gardner, H. (2006). *Multiple Intelligence-New Horizons*. New York: Basic Books

Griggs, S. A., & Alt, M.B. (1982). Visitors to the British Museum (Natural History) in 1980 and 1981. *Museum Journal*, 82 (3), 149-156.

Haas, N. (1997). Project explore: How children are really learning in children's museums. *The Visitors Studies Associations*, archive. informalscience.org

Hein, G. (1998). *Learning in the Museum*. London: New York Routledge

Hooper-Greenhill, E. (1999). *The Educational Role of the Museum*. London: New York Routledge

Jones, A. (1995). Integrating school visits, tourists and the community at the Archaeological Resource Centre, York, UK. In Ei. Hooper-Greenhill (Ed.) *Museum, Media, Message* (pp. 156-164). London: New York Routledge

Lewin, A. W. (1989). Children's museums: A structure for family learning. *Marriage and Family Review*, 13 (4), 51-73.

Merriman, N. (1991). *Beyond the Glass Case. The past, the heritage*. London: Leiceser University Press

Oppenheim, A. (1992). *Questionnaire Design, Interviewing and Attitude Measurement*. London: Pinter.

Padro, C. (2004) *Mapping learning theories in museums*, Collect and Share report, Barcelona. Διαθέσιμο στο δικτυακό τόπο:
<http://www.collectandshare.eu.com/good/index.aspx> (11/5/14)

Patton, M. (1990). *Qualitative evaluation and research methods* (2nd ed.). Newbury Park, CA: Sage

Puncher, L., Rapoport, R., & Gaskins, S. (2001). Learning in Children's Museums: Is it Really Happening?, *Curator the Museum Journal*, 44 (3), 237-259.

Rennie, L.J. and McClafferty, T.P. (1996) Science centers and science learning. *Studies In Science Education*, 27, 53-98.

Shine, St. and Acosta, T. (2000). Parent-Child Social Play in Children's Museums. *The Visitors Studies Associations*, archive. informalscience.org

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society. The Development of Higher Psychological Processes*, Cambridge. MA: Harvard University Press

Ιστοσελίδες

<http://network.icom.museum/icom-greece/>

<http://www.hcm.gr/>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Αριθμός φόρμας παρατήρησης:

Ημερομηνία:

Έκθεμα: «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;»

«Γεια σου Πυθαγόρα»

Ωρα έναρξης:

Ωρα λήξης:

Συνολική διάρκεια:

Αριθμός μελών οικογένειας:

Σύνθεση Οικογένειας: Ενήλικες:

Παιδιά:

Φύλο μελών οικογένειας : Ενήλικες: Άντρες:

Γυναίκες:

Παιδιά: Αγόρια:

Κορίτσια:

Δραστηριότητες του εκθέματος στις οποίες συμμετείχαν και χρόνος παραμονής σε κάθε δραστηριότητα:

Δραστηριότητες εκθέματος	Χρόνος παραμονής
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	
11.	
12.	
13.	

Φύλλο κωδικοποίησης συμπεριφοράς

Λεκτική αλληλεπίδραση	E1	E2	E3	E4	Π1	Π2	Π3	Π4	Π5
1. Διατύπωση ερωτημάτων									
2. Απάντηση σε ερώτημα									
3. Παρατηρήσεις σχετικά με το έκθεμα									
4. Επεξήγηση για το πώς χρησιμοποιούνται τα διαδραστικά εκθέματα									
5. Επιφωνήματα									
6. Επιβράβευση									
7. Παρατηρήσεις σχετικά με θέματα συμπεριφοράς									
8. Διαφωνία με τις απόψεις άλλων									
9. Επέκταση (συμπλήρωση) απόψεων άλλων									
10 Παροχή πληροφοριών									
11. Αναζήτηση συμβουλής									
12. Παροχή συμβουλής									
13. Εκφορά σκέψεων-ιδεών που προκαλούνται με βάση το έκθεμα									
14. Σύνδεση εκθέματος με προηγούμενες εμπειρίες									
15. Ανάλυση πρωτοβουλίας για την επίσκεψη του εκθέματος									
16. Ανάλυση πρωτοβουλίας για το τέλος της αλληλεπίδρασης με το έκθεμα									
17. Ανάλυση πρωτοβουλίας σχετικά με τις δραστηριότητες του εκθέματος									
18. Λεκτική αλληλεπίδραση με άτομα εκτός της οικογένειας									

Οικογενειακές επισκέψεις στα Μουσεία:
Μελέτη περίπτωσης Ελληνικό Παιδικό Μουσείο

Μη λεκτική αλληλεπίδραση	E1	E2	E3	E4	Π1	Π2	Π3	Π4	Π5
1. Συμμετοχή στις δράσεις της ομάδας									
2. Αυτόνομος χειρισμός των εκθεμάτων									
3. Αναζήτηση βοήθειας στο χειρισμό των εκθεμάτων									
4. Προσφορά βοήθειας στο χειρισμό των εκθεμάτων									
5. Πειραματισμός με τα εκθέματα (χειρισμός με πρωτότυπο τρόπο που δεν προβλέπεται από τις οδηγίες)									
6. Προσεκτική παρακολούθηση εξηγήσεων από άλλους									
7. Απορρόφηση-έντονη προσοχή στις δραστηριότητες του εκθέματος									
8. Συνδυασμός διαφορετικών δραστηριοτήτων/εκθεμάτων									
9. Ανάγνωση οδηγιών του εκθέματος δυνατά									
10. Ανάγνωση οδηγιών του εκθέματος σιωπηλά									
11. Έλλειψη ενδιαφέροντος για δραστηριότητα του εκθέματος									
12. Απόσπαση από την ομάδα									
13. Επανασύνδεση με την ομάδα									

Γενικά σχόλια και παρατηρήσεις:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Ερωτηματολόγιο

Το παρόν ερωτηματολόγιο έχει συνταχθεί για τις ανάγκες εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας με τίτλο «Οικογενειακές επισκέψεις στα Μουσεία: Μελέτη περίπτωσης Ελληνικό Παιδικό Μουσείο», στο πλαίσιο του μεταπτυχιακού προγράμματος «Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό: Τυπική, Άτυπη και Από Απόσταση Εκπαίδευση» του Πανεπιστήμιου Πελοποννήσου. Σκοπός της εργασίας είναι να εξετάσει την ποιότητα των αλληλεπιδράσεων που συμβαίνουν μεταξύ των ενηλίκων και των παιδιών σε ένα μουσείο και αν τα διάφορα είδη εκθεμάτων επιφέρουν μάθηση στο σύνολο της οικογένειας. Η έρευνα είναι ανώνυμη και θα σας παρακαλούσα να απαντήσετε με ειλικρίνεια.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων.

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Ενήλικες	E1	E2	E3	E4
Φύλο	<ul style="list-style-type: none"> • Άνδρας • Γυναίκα 	<ul style="list-style-type: none"> • Άνδρας • Γυναίκα 	<ul style="list-style-type: none"> • Άνδρας • Γυναίκα 	<ul style="list-style-type: none"> • Άνδρας • Γυναίκα
Ηλικία	<ul style="list-style-type: none"> • 18-29 ετών • 30-44 ετών • 45-65 ετών • 65 ετών και άνω 	<ul style="list-style-type: none"> • 18-29 ετών • 30-44 ετών • 45-65 ετών • 65 ετών και άνω 	<ul style="list-style-type: none"> • 18-29 ετών • 30-44 ετών • 45-65 ετών • 65 ετών και άνω 	<ul style="list-style-type: none"> • 18-29 ετών • 30-44 ετών • 45-65 ετών • 65 ετών και άνω
Σπουδές	<ul style="list-style-type: none"> • Υποχρ.Εκπ. • Δευτερ.Εκπ. • ΑΕΙ • ΤΕΙ • Κάτοχος Μεταπτυχιακού • Κάτοχος Διδακτορικού 	<ul style="list-style-type: none"> • Υποχρ.Εκπ. • Δευτερ.Εκπ. • ΑΕΙ • ΤΕΙ • Κάτοχος Μεταπτυχιακού • Κάτοχος Διδακτορικού 	<ul style="list-style-type: none"> • Υποχρ.Εκπ. • Δευτερ.Εκπ. • ΑΕΙ • ΤΕΙ • Κάτοχος Μεταπτυχιακού • Κάτοχος Διδακτορικού 	<ul style="list-style-type: none"> • Υποχρ.Εκπ. • Δευτερ.Εκπ. • ΑΕΙ • ΤΕΙ • Κάτοχος Μεταπτυχιακού • Κάτοχος Διδακτορικού

Ρόλος στην οικογένεια	<ul style="list-style-type: none"> • Γονέας • Γιαγιά-παππούς • Συγγενής • Συνοδός/Φίλος • Άλλο:..... 	<ul style="list-style-type: none"> • Γονέας • Γιαγιά-παππούς • Συγγενής • Συνοδός/Φίλος • Άλλο:..... 	<ul style="list-style-type: none"> • Γονέας • Γιαγιά-παππούς • Συγγενής • Συνοδός/Φίλος • Άλλο:..... 	<ul style="list-style-type: none"> • Γονέας • Γιαγιά-παππούς • Συγγενής • Συνοδός/Φίλος • Άλλο:.....
------------------------------	--	--	--	--

Παιδιά	Π1	Π2	Π3	Π4	Π5
Φύλο	<ul style="list-style-type: none"> • Αγόρι • Κορίτσι 	<ul style="list-style-type: none"> • Αγόρι • Κορίτσι 	<ul style="list-style-type: none"> • Αγόρι • Κορίτσι 	<ul style="list-style-type: none"> • Αγόρι • Κορίτσι 	<ul style="list-style-type: none"> • Αγόρι • Κορίτσι
Ηλικίαετώνετώνετώνετώνετών

1. Έχετε επισκεφθεί ξανά το Παιδικό Μουσείο ως οικογένεια;

Ναι Όχι

Αν Ναι, περίπου πόσες φορές το έχετε επισκεφθεί;φορές

2. Τα παιδιά έχουν επισκεφθεί ξανά το Παιδικό Μουσείο; (με το σχολείο, σε παιδική γιορτή)

Ναι Όχι

3. Τι δραστηριότητες κάνετε συνήθως ως οικογένεια;

Θέατρο

Κινημ/φος

Μουσεία

Αθλητικές δραστηριότητες

Διάφορα/παιχνίδια

Εκδρομές/βόλτες

Άλλο:.....

4. Πόσο συχνά επισκέπτεστε εκθεσιακούς ή μουσειακούς χώρους ως οικογένεια;

- Καθόλου
- 1-2 φορές το χρόνο
- 3-4 φορές το χρόνο
- 5-6 φορές το χρόνο
- Περισσότερες

5. Τι είδους μουσεία σας ενδιαφέρει να επισκέπτεστε ως οικογένεια;

- Αρχαιολογικά/Ιστορικά
- Φυσικής Ιστορίας
- Μουσεία Εικαστικών Τεχνών/Πινακοθήκες
- Εθνογραφικά/Λαογραφικά
- Επιστήμης/Τεχνολογίας
- Πολεμικά/Ναυτικά
- Παιδικά

Άλλο:.....

6. Για ποιους λόγους επισκέπτεστε ένα Μουσείο ως οικογένεια;

- Κοινωνικούς
- Εκπαιδευτικούς
- Ψυχαγωγικούς
- Άλλο:.....

7. Τα εκθέματα ή οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχοληθήκατε σήμερα επιλέχθηκαν περισσότερο από εσάς από τα παιδιά

Αν επιλέχθηκαν από εσάς με ποια κριτήρια τα επιλέξατε;

.....
.....
.....
.....
.....

8. Τι πιστεύετε ότι σας προσφέρει ως οικογένεια η επίσκεψή σας στο Παιδικό Μουσείο;

.....
.....
.....
.....
.....

9. Με ποιο τρόπο σκοπεύετε να αξιοποιήσετε ως οικογένεια τη σημερινή σας εμπειρία από την επίσκεψή σας στο Παιδικό Μουσείο;

.....
.....
.....
.....
.....

Ευχαριστώ πολύ,
Ευτυχία Κασκέτη

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Περιγραφή παρακολούθησεων στα εκθέματα

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζουμε μια περιγραφή των επισκέψεων στα εκθέματα ανά οικογένεια, στην οποία παρουσιάζονται τα κύρια στοιχεία της επίσκεψης, όπως η διάρκεια παραμονής στα εκθέματα, τα βασικά χαρακτηριστικά της συμπεριφοράς των μελών της οικογένειας, περιορισμοί που υπήρχαν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, κλπ, σε συνδυασμό με τα βασικά στοιχεία ανά οικογένεια όπως προκύπτουν από τις απαντήσεις τους στο ερωτηματολόγιο.

Οικογένεια 1

Η οικογένεια αποτελούνταν από μια γιαγιά με την εγγονή της (9 ετών). Η γιαγιά έχει ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Σύμφωνα με όσα αναφέρουν στο ερωτηματολόγιο, συνηθίζουν να κάνουν αρκετές δραστηριότητες μαζί και έχουν έρθει ξανά στο μουσείο άλλες πέντε φορές. Επιπλέον, το κορίτσι έχει ξαναέρθει και με τη μητέρα της στο μουσείο. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» διήρκεσε 24 λεπτά. Αντίστοιχα, στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» διήρκεσε 20 λεπτά. Η επιλογή των εκθεμάτων και των δραστηριοτήτων γινόταν από το κορίτσι και δεν υπήρχε έντονη αλληλεπίδραση μεταξύ τους στα εκθέματα. Η γιαγιά την περισσότερη ώρα είχε ρόλο παρατηρητή από μακριά, ακόμα και έξω από το έκθεμα. Το κορίτσι είτε ανακάλυπτε και έπαιζε μόνο του στα εκθέματα, είτε αλληλεπιδρούσε με κάποιον ερμηνευτή του μουσείου ή με άλλα παιδιά μικρότερης ηλικίας που υπήρχαν στο χώρο των εκθεμάτων. Κατά τη διάρκεια της μεταξύ τους έστω σπάνιας αλληλεπίδρασης η γιαγιά συνήθως επιβράβευε το κορίτσι για τις δραστηριότητες που ολοκλήρωνε, της έκανε ερωτήσεις σχετικά με αυτές και ορισμένες φορές της έδινε πληροφορίες σχετικά με τα εκθέματα.

Οικογένεια 2

Πρόκειται για μια τριμελή οικογένεια, η οποία αποτελούνταν από τους γονείς και ένα αγόρι (10 ετών). Και οι δύο γονείς ήταν απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης. Η οικογένεια έχει επισκεφτεί το μουσείο άλλες 15 φορές. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» διήρκεσε 49 λεπτά. Αντίστοιχα, στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» διήρκεσε 35 λεπτά. Η δραστηριότητα που τους κέντρισε το ενδιαφέρον στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν οι κατασκευές με τα τρισδιάστατα γεωμετρικά σχήματα και σε αυτή πέρασαν και τον περισσότερο χρόνο τους (20 λεπτά). Η αλληλεπίδραση ήταν περισσότερο έντονη

μεταξύ του πατέρα και του παιδιού σε όλες τις δραστηριότητες. Τους άρεσε να συνδυάζουν δραστηριότητες και να τις χρησιμοποιούν με πρωτότυπο τρόπο. Αντίθετα, η μητέρα ήταν αποστασιοποιημένη και τους παρακολουθούσε την περισσότερη ώρα από μακριά με περιστασιακή συμμετοχή κυρίως δίνοντάς τους συμβουλές σχετικά με τις δραστηριότητες. Στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» υπήρχε και αλληλεπίδραση μεταξύ των δύο γονιών, στην προσπάθειά τους να λύσουν κάποια μαθηματικά προβλήματα στο πλαίσιο μιας δραστηριότητας ενώ το παιδί αλληλεπιδρούσε με κάποιο άλλο έκθεμα.

Οικογένεια 3

Η οικογένεια ήταν τριμελής και αποτελούνταν από έναν πατέρα και δύο παιδιά, ένα αγόρι (9 ετών) και ένα κορίτσι (9 ετών). Ο πατέρας ήταν απόφοιτος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ήταν η πρώτη τους επίσκεψη στο μουσείο. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» διήρκεσε 60 λεπτά. Αντίστοιχα, στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» η επίσκεψη διήρκεσε 24 λεπτά. Η οικογένεια την περισσότερη ώρα ήταν μαζί. Η επιλογή των εκθεμάτων γινόταν από τα παιδιά και ο πατέρας συμμετείχε σε όλες τις δραστηριότητες. Ο πατέρας έδινε συνεχώς πληροφορίες σχετικά με τις δραστηριότητες, τους έκανε αρκετές ερωτήσεις, προσπαθούσε να τις συνδέσει με τις καθημερινές τους ασχολίες και ζητούσε συνεχώς τη συμβουλή τους για το χειρισμό των εκθεμάτων. Στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» η οικογένεια κάποιες φορές διασπάστηκε. Το αγόρι αρκετές φορές λειτουργούσε ανεξάρτητα, ενώ το κορίτσι ήταν περισσότερο προσκολλημένο με τον ενήλικα συνοδό. Ο ενήλικας αλληλεπιδρούσε και μόνος του με τα εκθέματα.

Οικογένεια 4

Πρόκειται για μια τριμελή οικογένεια, η οποία αποτελούνταν από τους γονείς και ένα κορίτσι (8,5 ετών). Και οι δύο γονείς έχουν ολοκληρώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Έχουν επισκεφτεί το μουσείο άλλες τρεις φορές μαζί και με τον μικρότερο γιό τους (4,5 ετών), ο οποίος την ημέρα της παρακολούθησης δεν ήταν μαζί τους. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 37 λεπτά. Στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» διήρκεσε πολύ λίγο, μόλις 10 λεπτά. Η οικογένεια γενικότερα είχε μια τάση περιήγησης και ανακάλυψης του χώρου, δηλαδή περισσότερο παρατηρούσε παρά αλληλεπιδρούσε με τα εκθέματα. Το κορίτσι αλληλεπιδρούσε μόνο με όποιες δραστηριότητες τις

κέρδιζαν το ενδιαφέρον και αυτό για σύντομο χρονικό διάστημα, τις υπόλοιπες απλά τις παρατηρούσε. Στο πλαίσιο μάλιστα αυτής τους της περιήγησης, επισκέφτηκαν δύο φορές το έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα», τη δεύτερη φορά παρέμειναν για περισσότερη ώρα και αυτό που κέντρισε το ενδιαφέρον του πατέρα και της κόρης για 25 λεπτά ήταν το να κάνουν κατασκευές με τα τρισδιάστατα σχήματα. Η μητέρα τους παρατηρούσε από μακριά διαβάζοντας σιωπηλά τις οδηγίες που αναγράφονταν στις ταμπέλες του εκθέματος. Στο τέλος του ερωτηματολογίου ανέφεραν ότι κάποιες από τις δραστηριότητες του συγκεκριμένου εκθέματος θα τις επαναλάβουν στο σπίτι κατά τη διάρκεια του διαβάσματος.

Οικογένεια 5

Η οικογένεια ήταν τριμελής και αποτελούνταν από τους γονείς και ένα αγόρι (6 ετών). Και οι δύο γονείς έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Ήταν η δεύτερη φορά που επισκέπτονταν το μουσείο και όπως ανέφεραν και στο ερωτηματολόγιο από την επίσκεψή τους στο μουσείο παίρνουν ωραίες ιδέες που στη συνέχεια τις εφαρμόζουν στην καθημερινότητά τους. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν μόλις 5 λεπτά, ενώ στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» διήρκεσε 10 λεπτά. Η οικογένεια ήταν βιαστική, καθώς το παιδί προτιμούσε να επισκεφτεί άλλα εκθέματα, τα οποία αναφέρονται περισσότερο σε μικρότερα παιδιά, καθώς έχουν περισσότερο παιγνιώδη χαρακτήρα. Συνεπώς, είχαν μια τάση περιήγησης και ανακάλυψης του χώρου προσπαθώντας οι γονείς να κερδίσουν με τις δραστηριότητες των εκθεμάτων το ενδιαφέρον του παιδιού, ωστόσο το παιδί ασχολήθηκε για λίγη ώρα και έφευγε βιαστικά για να επισκεφτεί τα υπόλοιπα εκθέματα.

Οικογένεια 6

Πρόκειται για μια τριμελή οικογένεια, η οποία αποτελούνταν από μια μητέρα, ένα κορίτσι (13 ετών) και ένα αγόρι (9 ετών). Η μητέρα έχει ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ήταν η πρώτη τους επίσκεψη στο Παιδικό Μουσείο, ενώ γενικότερα συνηθίζουν να επισκέπτονται ως οικογένεια διάφορα είδη μουσείων. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 13 λεπτά, ενώ, στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» η ενασχόλησή τους διήρκεσε 15 λεπτά. Η οικογένεια την περισσότερη ώρα της επίσκεψης ήταν διασπασμένη. Το μεγαλύτερο κορίτσι λειτουργούσε περισσότερο αυτόνομα, ενώ η

μητέρα αλληλεπιδρούσε με το αγόρι. Το χρονικό διάστημα που το κορίτσι αλληλεπιδρούσε με το αγόρι το βοηθούσε στο χειρισμό των εκθεμάτων και συνεργάζοντουσαν αρμονικά. Σημαντικό ρόλο, στη διάρκεια αλλά και στα ποιοτικά χαρακτηριστικά της επίσκεψής τους, είχε ο χρόνος. Καθώς, η οικογένεια δεν είχε αρκετό χρόνο στη διάθεσή της και ήθελαν να επισκεφτούν και όλα τα εκθέματα του μουσείου, εν τέλει κατέληξαν στο να αλληλεπιδρούν λίγο με τα περισσότερα από αυτά.

Οικογένεια 7

Η οικογένεια αποτελούνταν από τη μητέρα και ένα κορίτσι (9 ετών). Η ενήλικας ήταν απόφοιτος ανώτατης εκπαίδευσης. Ως οικογένεια έχουν επισκεφτεί το μουσείο άλλες πέντε φορές. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 10 λεπτά. Αντίστοιχα, στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» η επίσκεψη διήρκεσε 20 λεπτά. Η ενήλικας σε όλη τη διάρκεια της επίσκεψης αλληλεπιδρούσε με το παιδί. Συγκεκριμένα στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;», έκανε συνεχώς ερωτήσεις, χωρίς να είναι αυτές κατευθυντικές αλλά με στόχο να βοηθήσουν στην εξέλιξη του παιχνιδιού. Συνεχώς οι ερωτήσεις αυτές συνδύαζαν τις δραστηριότητες του εκθέματος ή επανερχόντουσαν στις ίδιες δραστηριότητες. Ωστόσο, η επίσκεψή τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» είχε μια περισσότερο εξερευνητική τάση. Στο τέλος, η μητέρα έγραψε στο ερωτηματολόγιο ότι μετά την επίσκεψή τους στο μουσείο θα συζητήσουν και θα εμβραθύνουν σε αυτά με τα οποία ασχολήθηκαν και θα προσπαθήσει και η ίδια να βρει ένα τρόπο ώστε να τα χρησιμοποιήσουν στην καθημερινότητά τους.

Οικογένεια 8

Πρόκειται για μια τριμελή οικογένεια, η οποία αποτελούνταν από μια μητέρα, ένα κορίτσι (8 ετών) και ένα κορίτσι (12 ετών). Η μητέρα ήταν απόφοιτη ανώτατης εκπαίδευσης. Ήταν η δεύτερη επίσκεψή τους στο Παιδικό Μουσείο, ενώ γενικότερα συνηθίζουν να επισκέπτονται ως οικογένεια διάφορα είδη μουσείων. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 15 λεπτά, ενώ στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» 20 λεπτά. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης το μεγαλύτερο κορίτσι λειτουργούσε περισσότερο αυτόνομα, ενώ την κύρια ομάδα παρακολούθησης αποτελούσαν η μητέρα με τη μικρότερη κόρη. Η επιλογή των δραστηριοτήτων έγινε και από τα παιδιά αλλά και από τη μητέρα. Η

μητέρα επέλεξε δραστηριότητες με σκοπό να ασχοληθούν τα παιδιά βιωματικά με κάτι που ήδη γνωρίζουν ή έχουν ακούσει. Ακόμα, η μητέρα στο ερωτηματολόγιο συμπλήρωσε ότι τα παιδιά με την επίσκεψή τους στο μουσείο νιώθουν το ενδιαφέρον των γονιών τους για τη μάθηση και την ψυχαγωγία.

Οικογένεια 9

Η οικογένεια αποτελούνταν από μια μητέρα και ένα κορίτσι (9 ετών). Η μητέρα έχει ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ήταν η πρώτη φορά που επισκέφθηκαν το μουσείο αλλά γενικότερα δεν επισκέπτονται μουσειακούς χώρους. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 12 λεπτά, ενώ στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν 18 λεπτά. Στο πρώτο έκθεμα που επισκέφθηκαν το «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» η οικογένεια αλληλεπιδρούσε μεταξύ της με τη παρότρυνση εθελοντή του μουσείου. Αντίθετα, στο επόμενο έκθεμα που επισκέφθηκαν, το «Γεια σου Πυθαγόρα», η μητέρα και το παιδί την περισσότερη ώρα έπαιζαν ανεξάρτητες και μόνες τους η κάθε μια, με διαφορετικές δραστηριότητες. Τέλος, στο ερωτηματολόγιο η μητέρα συμπλήρωσε ότι θα αξιοποιήσουν την επίσκεψή τους στο μουσείο με συζήτηση και ότι αυτό θα είναι και μια αφορμή για μεταξύ τους επικοινωνία.

Οικογένεια 10

Πρόκειται για μια τετραμελή οικογένεια, η οποία αποτελούνταν από τους γονείς, ένα αγόρι 9 ετών και ένα δεύτερο αγόρι 2,5 ετών. Και οι δύο γονείς ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος. Ήταν η πρώτη τους επίσκεψη στο μουσείο ως οικογένεια. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν 42 λεπτά, ενώ στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 10 λεπτά. Στο δεύτερο έκθεμα οι δραστηριότητες διακόπηκαν καθώς το μεγαλύτερο παιδί θα παρακολουθούσε κάποιο οργανωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και οι γονείς με το μικρότερο παιδί επισκέφθηκαν εκθέματα καταλληλότερα για την ηλικία του. Επειδή τα παιδιά είχαν αρκετή διαφορά ηλικίας μεταξύ τους, οι γονείς αλληλεπιδρούσαν περισσότερο με το μικρότερο παιδί, ενώ το μεγαλύτερο λειτουργούσε περισσότερο ανεξάρτητα. Γενικότερα η οικογένεια χωριζόταν σε μικρότερες ομάδες και στη συνέχεια ενώνονταν πάλι. Ωστόσο, όλα τα μέλη της αλληλεπιδράσαν μεταξύ τους. Η οικογένεια στο τέλος του ερωτηματολογίου συμπλήρωσε ότι θα συζητήσουν όλα όσα έκαναν μετά το τέλος της επίσκεψής τους

στο μουσείο, ενώ θα προσπαθήσουν να δημιουργήσουν και κάποιες από τις δραστηριότητες αυτές στο σπίτι.

Οικογένεια 11

Η οικογένεια ήταν τετραμελής και αποτελούνταν από τους γονείς, ένα κορίτσι (10 ετών) και ένα κορίτσι (9 ετών). Ο πατέρας έχει ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ η μητέρα ήταν απόφοιτη ανώτατης εκπαίδευσης. Ως οικογένεια έχουν επισκεφτεί το μουσείο άλλες δύο φορές, ενώ τα παιδιά το έχουν επισκεφτεί και με το σχολείο. Τα παιδιά εκτός από ελεύθερη επίσκεψη στα εκθέματα, παρακολούθησαν και εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 20 λεπτά, ενώ στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν 25 λεπτά. Τα μέλη της οικογένειας που αλληλεπιδρούσαν περισσότερο μεταξύ τους ήταν η μητέρα με τα δύο κορίτσια. Ο πατέρας στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» αλληλεπιδρούσε για λίγο με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας, έφευγε και στη συνέχεια επέστρεφε στην ομάδα. Αυτό έγινε τρεις φορές κατά τη διάρκεια της παραμονής τους στο έκθεμα. Επίσης, στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» δεν συμμετείχε καθόλου, καθώς είχε αποσπαστεί από την υπόλοιπη οικογένεια. Οι δραστηριότητες στο τελευταίο έκθεμα διακόπηκαν, καθώς τα κορίτσια θα συμμετείχαν σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ακόμα, η μητέρα αναφέρει στο ερωτηματολόγιο ότι η σημερινή τους επίσκεψη στο μουσείο έγινε με πρωτοβουλία των παιδιών, καθώς το είχαν επισκεφτεί και στο παρελθόν. Τέλος, η μητέρα ανέφερε στο ερωτηματολόγιο ότι σκοπεύουν να αξιοποιήσουν την επίσκεψή τους με συζήτηση και να συνδέσουν την εμπειρία αυτή με τις παιδικές αναμνήσεις των γονέων, όσες τουλάχιστον από αυτές σχετίζονταν με ό,τι έκαναν στο μουσείο.

Οικογένεια 12

Πρόκειται για μια τετραμελή οικογένεια, η οποία αποτελούνταν από ένα αγόρι (7 ετών), ένα κορίτσι (5 ετών) και δύο ενήλικους συνοδούς, οι οποίοι είχαν κάποια συγγένεια με τα παιδιά. Και οι δύο ενήλικες συνοδοί ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος. Ήταν η πρώτη τους επίσκεψη στο μουσείο ως οικογένεια, αλλά ούτε και τα παιδιά είχαν ξαναέρθει με το σχολείο. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν 30 λεπτά. Αντίστοιχα, στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 40 λεπτά. Η δραστηριότητα που τους κέντρισε το

ενδιαφέρον και ασχολήθηκαν με αυτή την περισσότερη ώρα ήταν οι κατασκευές με τα γεωμετρικά σχήματα στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα». Στο ερωτηματολόγιο δήλωσαν ότι ως οικογένεια κάνουν αρκετές δραστηριότητες μαζί. Επίσης δήλωσαν ότι επισκέπτονται μουσεία 3-4 φορές το χρόνο. Ακόμα, δήλωσαν ότι με την επίσκεψή τους στο μουσείο ως οικογένεια αποκτούν κοινές εμπειρίες και ότι αυτός είναι και ένας τρόπος να δουν τι γνωρίζουν τα παιδιά και ποιες είναι οι ανάγκες τους ώστε να τους βοηθήσουν στη συνέχεια.

Οικογένεια 13

Η οικογένεια αποτελούνταν από μια μητέρα και ένα κορίτσι (8 ετών). Η μητέρα έχει ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Ως οικογένεια έχουν επισκεφτεί το μουσείο τουλάχιστον είκοσι φορές και αυτό φαίνεται και στον τρόπο με τον οποίο αλληλεπιδρούσαν με τα εκθέματα αλλά και μεταξύ τους. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 15 λεπτά. Το ίδιο ακριβώς διήρκησε και στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;». Ωστόσο, η αλληλεπίδραση με το έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» διακόπηκε καθώς το παιδί θα συμμετείχε σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Το κορίτσι επειδή είχε επισκεφτεί πολλές φορές το μουσείο στο παρελθόν είχε μια εξοικείωση με το χώρο και αλληλεπιδρούσε κατά κύριο λόγο μόνο του με τα εκθέματα, ενώ η μητέρα την περισσότερη ώρα βρισκόταν μόνη της στο διάδρομο επιβλέποντάς την. Ωστόσο, η μητέρα στο ερωτηματολόγιο ανέφερε ότι κάθε φορά που ολοκληρώνουν την επίσκεψή τους στο μουσείο βάζουν ως στόχο το πότε θα είναι η επόμενη επίσκεψή τους, συνεπώς η εμπειρία τους αυτή γίνεται αφορμή για πολλές συζητήσεις σε καθημερινό επίπεδο σχετικά με όλα όσα έκαναν στο μουσείο.

Οικογένεια 14

Πρόκειται για μια τριμελή οικογένεια, η οποία αποτελούνταν από τους γονείς και ένα αγόρι (6 ετών), ενώ έχουν και άλλο ένα αγόρι (9 ετών), το οποίο δεν βρισκόταν όμως μαζί τους στην επίσκεψη. Ο πατέρας ήταν απόφοιτος ανώτατης εκπαίδευσης, ενώ η μητέρα έχει ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ήταν η πρώτη τους επίσκεψη ως οικογένεια στο μουσείο, ενώ το παιδί το έχει επισκεφτεί και παλαιότερα με το σχολείο. Από ό,τι δήλωσαν και στο ερωτηματολόγιο ήταν γενικότερα η πρώτη επίσκεψη της οικογένειας σε μουσείο. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 20 λεπτά, όση δηλαδή ήταν και η διάρκεια της επίσκεψης

και στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;». Η μητέρα στο πρώτο έκθεμα που επισκέφθηκαν, το οποίο ήταν το «Γεια σου Πυθαγόρα», είχε μια τάση εξερεύνησης του μουσείου και συνεχώς έφευγε από την ομάδα, ενώ στη συνέχεια επανασυνδεόταν. Αντίθετα, ο πατέρας αλληλεπιδρούσε συνεχώς με το παιδί. Η αλληλεπίδραση με τις δραστηριότητες του εκθέματος «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» διακόπηκαν, καθώς το παιδί θα συμμετείχε σε εκπαιδευτικό πρόγραμμα. Τέλος, η οικογένεια στο ερωτηματολόγιο αναφέρει ότι στόχος της είναι να επισκεφτούν ξανά το μουσείο και με το άλλο τους παιδί.

Οικογένεια 15

Η οικογένεια αποτελούνταν από ένα κορίτσι (6 ετών) και μια ενήλικη συνοδό, η οποία ήταν συγγενής. Η ενήλικη συνοδός ήταν απόφοιτη ανώτατης εκπαίδευσης. Έχουν επισκεφτεί ξανά το μουσείο ως οικογένεια άλλες δύο φορές, ενώ γενικότερα συνηθίζουν να κάνουν μαζί διάφορες δραστηριότητες. Ωστόσο, η ενήλικη συνοδός είναι εθελόντρια στο μουσείο και γνωρίζει το χώρο αρκετά καλά. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν 15 λεπτά. Στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» η αντίστοιχη διάρκεια ήταν 25 λεπτά. Ως οικογένεια αλληλεπιδρούσαν συνεχώς μαζί, ενώ η ενήλικη συνοδός παρότρυνε το παιδί να αλληλεπιδράσει και με άλλους επισκέπτες. Όπως, αναφέρει στο ερωτηματολόγιο η συνοδός, οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολήθηκαν επιλέχθηκαν και από τις δύο με απώτερο στόχο τη μάθηση μέσα από το παιχνίδι. Τέλος, η συνοδός δήλωσε ότι θα αξιοποιήσουν τη σημερινή επίσκεψη στο μουσείο ως αφορμή για συζήτηση για τη συμπεριφορά σε μουσειακούς χώρους αλλά και για τη συνεργασία με τα υπόλοιπα παιδιά.

Οικογένεια 16

Πρόκειται για μια τριμελή οικογένεια, η οποία αποτελούνταν από μια μητέρα, ένα κορίτσι 8 ετών και ένα δεύτερο κορίτσι 6 ετών. Η μητέρα ήταν κάτοχος μεταπτυχιακού διπλώματος. Ως οικογένεια έχουν επισκεφτεί το μουσείο πάνω από δέκα φορές και ο λόγος για τον οποίο το επισκέπτονται συχνά, όπως αναφέρουν στο ερωτηματολόγιο είναι γιατί περνούν δημιουργικό χρόνο όλοι μαζί και συσφίγγοντας τις σχέσεις μεταξύ τους ενώ ταυτόχρονα διασκεδάζουν. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν 20 λεπτά. Αντίστοιχα, στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» διήρκεσε 8 λεπτά. Η μητέρα

γενικότερα και στα δύο εκθέματα αλληλεπιδρούσε περισσότερο με το μικρότερο παιδί, ενώ το μεγαλύτερο κορίτσι αλληλεπιδρούσε ανεξάρτητο με τα εκθέματα. Ωστόσο, υπήρχαν και στιγμές που αλληλεπιδρούσαν όλοι μαζί με βάση τις δραστηριότητες των δυο εκθεμάτων.

Οικογένεια 17

Η οικογένεια ήταν τριμελής και αποτελούνταν από τους γονείς και ένα αγόρι (6 ετών). Και οι δύο γονείς ήταν κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος. Ήταν η πρώτη επίσκεψη της οικογένειας στο μουσείο, αν και γενικότερα συνηθίζουν να επισκέπτονται μουσειακούς χώρους. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν 13 λεπτά, ενώ, στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν 15 λεπτά. Τα μέλη της οικογένειας στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» αλληλεπιδρούσαν όλα μεταξύ τους, ωστόσο στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» η μητέρα διασπάστηκε από την υπόλοιπη οικογένεια και έκανε μόνη της βόλτα στα εκθέματα απλά παρατηρώντας τα. Οι γονείς δήλωσαν στο ερωτηματολόγιο ότι τα εκθέματα επιλέχθηκαν κυρίως από τους ίδιους με κριτήριο την ηλικία του παιδιού και τα ενδιαφέροντά του. Ωστόσο, από την παρατήρηση φάνηκε ότι και το παιδί έπαιρνε πρωτοβουλίες σχετικά με τις δραστηριότητες με τις οποίες ασχολήθηκαν ως οικογένεια. Τέλος, η οικογένεια δήλωσε ότι θα αξιοποιήσει την επίσκεψή τους αυτή στο μουσείο με εμβάθυνση στους τομείς με τους οποίους ασχολήθηκαν κατά τη διάρκεια της επίσκεψης.

Οικογένεια 18

Πρόκειται για μια τετραμελής οικογένεια, η οποία αποτελείται από τους γονείς, ένα αγόρι (4 ετών) και ένα αγόρι (6 ετών). Και οι δύο γονείς ήταν απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης. Ήταν η πρώτη φορά που επισκέπτονταν το μουσείο ως οικογένεια, ενώ τα παιδιά το έχουν επισκεφτεί με το σχολείο. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» διήρκεσε 30 λεπτά. Ενώ, στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» διήρκεσε 15 λεπτά. Η οικογένεια αρκετές φορές διασπάστηκε, καθώς το μικρότερο παιδί δεν μπορούσε να συμμετέχει στις ίδιες δραστηριότητες με το μεγαλύτερο παιδί, με αποτέλεσμα η μητέρα να αλληλεπιδρά περισσότερο με το μικρότερο παιδί και να πηγαινοέρχονται στα εκθέματα. Ωστόσο, ο πατέρας με το μεγαλύτερο παιδί αλληλεπιδρούσαν μεταξύ τους την περισσότερη ώρα. Στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» το μικρότερο παιδί ασχολιόταν με τα μουσικά

όργανα και με το να κάνει κατασκευές με τα γεωμετρικά σχήματα, δραστηριότητες στις οποίες μπορούσαν να συμμετέχουν και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας και έτσι αλληλεπίδρασαν και τα δύο παιδιά μεταξύ τους. Οι γονείς δήλωσαν στο ερωτηματολόγιο ότι με την επίσκεψή τους στο μουσείο μαθαίνουν και οι ίδιοι να παίζουν, ενώ ταυτόχρονα γνωρίζουν ένα χώρο που τα παιδιά έχουν επισκεφτεί με το σχολείο και τους άρεσε, καθώς περνάνε και δημιουργικό χρόνο μαζί.

Οικογένεια 19

Η οικογένεια αποτελούνταν από τη μητέρα και ένα κορίτσι (8 ετών). Η μητέρα ήταν απόφοιτη ανώτατης εκπαίδευσης. Ήταν η πρώτη επίσκεψη της οικογένειας στο μουσείο αν και γενικότερα συνηθίζουν να κάνουν δραστηριότητες μαζί και να επισκέπτονται μουσεία 3-4 φορές το χρόνο. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν 21 λεπτά. Αντίστοιχα, στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» η διάρκεια ήταν 22 λεπτά. Γενικότερα ο χρόνος που είχαν στη διάθεσή τους για να επισκεφτούν το μουσείο ήταν περιορισμένος. Κατά τη διάρκεια της επίσκεψής τους και στα δύο εκθέματα και η ενήλικη και το παιδί ζήτησαν τη βοήθεια ερμηνευτή του μουσείου για να τους βοηθήσει με τις δραστηριότητες. Οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολήθηκαν, σύμφωνα με όσα ανέφερε η μητέρα στο ερωτηματολόγιο επιλέχθηκαν τόσο από την ίδια όσο και από το παιδί. Κριτήριο της μητέρας για την επιλογή των δραστηριοτήτων ήταν να έρθει το παιδί σε επαφή με θεματικές που ήταν ευκαιρία να γνωρίσει. Τέλος, η μητέρα αναφέρει ότι από την επίσκεψη στο μουσείο αποκτούν κοινές εμπειρίες και είναι μια ευκαιρία να μάθουν και οι δύο καινούργια πράγματα.

Οικογένεια 20

Πρόκειται για μια τετραμελή οικογένεια, η οποία αποτελούνταν από ένα αγόρι (6 ετών), ένα κορίτσι (5 ετών) και δύο ενήλικους συνοδούς, οι οποίοι ήταν φίλοι της οικογένειας των παιδιών. Και οι δύο ενήλικες συνοδοί ήταν απόφοιτοι ανώτατης εκπαίδευσης. Ήταν η πρώτη φορά που επισκέπτονταν το μουσείο ως οικογένεια. Η γυναίκα συνοδός παλαιότερα εργαζόταν στο μουσείο και γνώριζε αρκετά καλά τον χώρο. Η διάρκεια της επίσκεψής τους στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν 45 λεπτά. Επίσης, η επίσκεψη στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» διήρκεσε 31 λεπτά. Όλα τα μέλη της οικογένειας συμμετείχαν στις δραστηριότητες και αλληλεπιδρούσαν μεταξύ τους και στα δύο εκθέματα. Η δραστηριότητα η οποία

κέντρισε το ενδιαφέρον τους και πέρασαν και αρκετό χρόνο εκεί (15 λεπτά) στο έκθεμα «Γεια σου Πυθαγόρα» ήταν οι κατασκευές με τα γεωμετρικά σχήματα. Από την άλλη στο έκθεμα «Ανακαλύπτω τον εαυτό μου: Πως κινούμαι;» ήταν το πάζλ με τον ανθρώπινο σκελετό και οι ακτινογραφίες. Σύμφωνα, με όσα ανέφεραν οι ενήλικες συνοδοί στο ερωτηματολόγιο, οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολήθηκαν επιλέχθηκαν και από τους ίδιους αλλά και από τα παιδιά. Οι λόγοι για τους οποίους επέλεξαν και οι ίδιοι δραστηριότητες ήταν κυρίως εκπαιδευτικοί, ήθελαν τα παιδιά να ασχοληθούν με πράγματα που δεν γνώριζαν με σκοπό την απόκτηση νέων γνώσεων. Τέλος, ανέφεραν ότι η επίσκεψη αυτή θα είναι μια αφορμή για συζήτηση σχετικά με όλα όσα έκαναν στο μουσείο με στόχο να εμβαθύνουν σε αυτά με αντίστοιχες δραστηριότητες.